

MEANDERS

MEER CULTUUR EN ANDERS

'DE KUNST SPEELT IN HET
MAATSCHAPPELIJK LEVEN
DEZELFDE ROL ALS DROMEN
DAT DOEN IN HET PRIVÉBE-
STAAN, EN WE GAAN DOOD
ALS WE NIET DROMEN, OOK
AL IS HET NUT VAN DROMEN
EN DE KUNST MISSCHIEN NIET
DIRECT TE BEVATTEN VOOR
MENSEN DIE NIET BEREID
ZIJN ER HUN GEDACHTEN OVER
TE LATEN GAAN'. A. MORAVIA

AUGUSTUS

1991

GEMEENTE ARNHEM
DIENST CULTUUR, EDUCATIE EN SPORT
SECTOR CULTUUR

INHOUD

INLEIDING

- 9 VOORWOORD
- 11 OPBOUW NOTA

HOOFDSTUK 1

- 13 **MEANDERS, MEER CULTUUR EN ANDERS**

HOOFDSTUK 2

- 17 **GOLFBEWEGINGEN EN WATERHOOGTEN**

HOOFDSTUK 3

MEER CULTUUR MET BELEID

- 19 **3.1. ARNHEM CULTURELE BEDDING**
- 20 3.1.1. REFERENTIEKADERS
- 3.1.2. VERNIEUWING
- 21 3.1.3. BLIK NAAR HET OOSTEN
- 3.1.4. KNOOPPUNT ARNHEM/NIJMEGEN
- 22 3.1.5. PUBLIC RELATIONS EN VOORLICHTING
- 3.1.6. CULTUUR EN ECONOMIE
- 23 3.1.7. DEELNAME AAN KUNST EN CULTUUR
- 3.1.8. DE PROVINCIE
- 24 3.1.9. HET RIJK
- 26 **3.2. KWALITEIT AANBOD**
- 3.2.1. BEELDENDE KUNST
- 3.2.1.1. GEMEENTEMUSEUM
- 28 3.2.1.2. DE GELE RIJDER
- 3.2.1.3. HOOGHUIS
- 29 3.2.1.4. OCEAAN
- 3.2.1.5. EXPOSITIES HUIS DER PROVINCIE
- 3.2.1.6. GALERIEËN
- 31 3.2.1.7. EXPOSITIECENTRUM BEELDENDE KUNSTENAARS
- 3.2.1.8. SLAK
- 32 3.2.1.9. INSTITUUT VOOR VRIJE GRAFIEK
- 3.2.1.10. FILMHUIS
- 3.2.1.11. KUNSTBEHEER
- 33 3.2.1.12. STICHTING BEELDENDE KUNST GELDERLAND
- 34 3.2.1.13. CONVENANT BEELDENDE KUNST EN NIEUWE KUNSTENPLAN
1993-1996
- 35 **3.2.2. HISTORIE/ARCHEOLOGIE/MONUMENTEN**
- 3.2.2.1. GEMEENTEARCHIEF
- 3.2.2.2. DEPENDANCE GEMEENTEMUSEUM
- 36 3.2.2.3. ARCHEOLOGISCH/HISTORISCH EDUCATIEF CENTRUM
- 3.2.2.4. OPENLUCHTMUSEUM
- 37 3.2.2.5. MUSEUM BRONBEEK
- 3.2.2.6. ARCHEOLOGISCHE DRIEHOEK

39	3.2.2.7.	MONUMENTEN
40	3.2.3.	ARCHITECTUUR/BEELDENDE KUNST EN VORMGEVING
42	3.2.3.1.	COMMISSIE BEELDENDE VORMGEVING
43	3.2.3.2.	WERKGROEP ARCHITECTUUR EN KWALITEIT VAN DE OPENBARE RUIMTE
44	3.2.4.	PODIUMKUNSTEN
	3.2.4.1.	SCHOUWBURG
46	3.2.4.2.	THEATER VAN HET OOSTEN
	3.2.4.3.	INDEPENDANCE
47	3.2.4.4.	STICHTING PROFILE
	3.2.4.5.	TONEELGROEP STAP
	3.2.4.6.	JEUGD- EN KINDERTHEATER
48	3.2.4.7.	INTRODANS
	3.2.4.8.	OVERIGE DANSVOORZIENINGEN
49	3.2.4.9.	HGO/MUSIS SACRUM
50	3.2.4.10.	CEM-STUDIO
	3.2.4.11.	EREPRIJS
51	3.2.4.12.	NIEUWE KUNSTENPLAN 1993-1996
52	3.2.5.	LETTEREN
53	3.2.5.1.	BIBLIOTHEEK
54	3.2.6.	MANIFESTATIES
56	3.3.	SAMENHANG
	3.3.1.	OVERLEG
	3.3.2.	COMMENTAAR
57	3.3.3.	MUZIEKBELEID
	3.3.4.	MARKETING ALS STRATEGISCH WAPEN
58	3.3.4.1.	CULTUURWINKEL
	3.3.4.2.	STICHTING STADSOMROEP ARNHEM EN KABELKRANT
59	3.3.4.3.	ARNHEM PROMOTION
60	3.3.4.4.	P.R.CULTUURPLAN
60	3.4.	PARTICIPATIE
61	3.4.1.	ONDERWIJS EN CULTUUR
	3.4.2.	KUNSTZINNIGE VORMING
	3.4.2.1	STICHTING DE MARIËNBURG
63	3.4.2.2	MUZIEKSCHOOL
	3.4.3.	AMATEURISTISCHE KUNSTBEOEFENING
64	3.4.4.	CULTUURSPREIDING
68	3.4.4.1	SOCIALE VERNIEUWING
69	3.4.5.	EDUCATIE ALS BELEIDSINSTRUMENT OP DE SPONSORMARKT
70	3.5.	PROCEDURE SUBSIDIEVERZOEKEN
	3.5.1.	INCIDENTELE SUBSIDIES
71	3.5.2.	TERMIJNSUBSIDIES
	3.5.3.	VERHUUR ACCOMMODATIES
72	3.5.4.	SLOTOPMERKINGEN

**OVERSTROMEN OF OPDROGEN?
BESLUITEN EN BELEIDSVOORNEMENS**

- 73 **4.1. INLEIDING**
- 75 4.1.1. ALGEMEEN
- 76 **4.2. KWALITEIT AANBOD**
- 4.2.1. BEELDENE KUNST/HISTORIE/
ARCHEOLOGIE/MONUMENTEN/
ARCHITECTUUR
- 81 4.2.2. PODIUMKUNSTEN
- 84 4.2.3. LETTEREN
- 86 4.2.4. MANIFESTATIES/FESTIVALS/AKTIVITEITEN
- 87 **4.3. SAMENHANG**
- 4.3.1. OVERLEG/COMMENTAAR/MUZIEKBELEID/
MARKETING ALS STRATEGISCH WAPEN
- 90 **4.4. PARTICIPATIE**
- 4.4.1. KUNSTZINNIGE VORMING/
AMATEURISTISCHE KUNSTBEOEFENING/
CULTUURSPREIDING/EDUCATIE ALS
BELEIDSINSTRUMENT
- 92 **4.5. OVERLEG MET PROVINCIE EN RIJK**

HOOFDSTUK 5

AKTIVITEITENPLAN 1991-1994

- 94 **5.1. KWALITEIT AANBOD**
- 5.1.1. BEELDENE KUNST/HISTORIE/
ARCHEOLOGIE/MONUMENTEN/
ARCHITECTUUR
- 97 5.1.2. PODIUMKUNSTEN
- 99 5.1.3. LETTEREN
- 100 5.1.4. MANIFESTATIES/FESTIVALS AKTIVITEITEN
- 101 **5.2. SAMENHANG**
- 5.2.1. OVERLEG/COMMENTAAR/MUZIEKBELEID/
MARKETING ALS STRATEGISCH WAPEN
- 103 **5.3. PARTICIPATIE**
- 5.3.1. KUNSTZINNIGE VORMING/
AMATEURISTISCHE KUNSTBEOEFENING/
CULTUURSPREIDING/EDUCATIE ALS
BELEIDSINSTRUMENT

BIJLAGE 1

105 **UITGAVEN RIJK EN PROVINCIE IN RELATIE TOT
UITGAVEN GEMEENTE ARNHEM**

BIJLAGE 2

107 **BEGROTING CULTUUR GEMEENTE ARNHEM**

BIJLAGE 3

110 **BUDGET MONUMENTENZORG**

111 **NAWOORD**

VOORWOORD

De thans voor u liggende beleidsnota Meanders, Meer cultuur en anders' is een beschrijving van de uitgangssituatie van het culturele veld en vormt een aanzet tot nieuw beleid voor deze bestuursperiode. Hoofdstuk 4 bevat concrete besluiten en beleidsvoornemens op basis van de door ons aangegeven zwaartepunten van beleid die in het kader van de besluitvorming rondom het bestuursakkoord door de Raad zijn getoetst en op basis van de door ons geaccordeerde Beleidsnotitie Cultuur 1990-1994.

Wij brengen in deze nota de cultuur van Arnhem in de meest ruime zin in beeld en geven in hoofdlijnen aan waar het culturele beleid voor de toekomst op gebaseerd moet worden. Een beschrijving van de uitgangssituatie impliceert dat deze nota een inventarisatie van knelpunten bevat die om een adequate aanpak vragen.

De besluiten en beleidsvoornemens hebben betrekking op de verbetering van de infra-structuur met betrekking tot de kwaliteit van het aanbod en de vergroting van de participatie en samenhang van het culturele leven in de stad.

Het kunst en cultuurbeleid presenteert zich op meerdere gelijkwaardige niveaus die op verschillende doelgroepen zijn afgestemd. Instellingen als de Hogeschool voor de Kunsten, Gemeentemuseum, schouwburg, Muis Sacrum, bibliotheek, Mariënborg en muziekschool en gezelschappen als HGO, Introdans en Theater van het Oosten vervullen een voortrekkersrol in de stad.

Ieder beleidsveld heeft een eigen publieksgroep die een speciale benadering vraagt. Wij zijn de mening toegedaan dat doelgroepen en presentatievormen explicieter op elkaar moeten worden afgestemd en dat er zal moeten worden gestreefd naar een grotere deelname van uiteenlopende bevolkingsgroepen aan kunst en cultuur. Om die grotere deelname aan kunst en cultuur te bereiken is een verbetering van de kwaliteit van het aanbod en een vergroting van de samenhang onontbeerlijk. Kwaliteitsverbetering betekent ook een differentiatie in het aanbod omdat het verleden heeft geleerd dat op deze manier het meest succesvol een breed publiek bereikt kan worden.

De middelen die de cultuur in de stad ter beschikking staan zijn uit te drukken in personele capaciteit, activiteiten(budgetten), accommodaties en geestelijk elan. Kunstenaars, instellingen, stichtingen, politici, beleidsambtenaren, commissies en publiek bepalen tezamen de culturele uitstraling van de stad. Tot de genoemde infrastructuur rekenen wij ook de omstandigheden waaronder kunst tot stand komt. De verbetering van die condities heeft niet alleen

te maken met de extra financiële ruimte die ontstaat maar ook met de uitbreiding van accommodaties en met de samenwerking tussen de genoemde groeperingen.

Tot die beïnvloeding van condities rekenen wij ook de verbetering van het subsidiesysteem en de advisering hieromtrent. Tevens is bekeken welke verschuivingen in subsidiestromen kunnen worden aangebracht en hoe binnen bestaande subsidiestromen ruimte kan worden gecreëerd voor nieuw beleid.

Daarnaast zal de komende periode onderzocht moeten worden hoe tot een betere bedrijfsvoering van instellingen kan worden gekomen.

Het ontwikkelen van kengetallen moedigt aan tot het systematisch nadenken over en het gericht verbeteren van de eigen werksituatie.

Deze nota gaat uit van het grote belang van culturele instellingen en initiatieven voor een stad als Arnhem die haar positie als cultuurstad waar zal moeten blijven maken. Bovendien benadrukt deze nota tegelijkertijd het belang van deelname van meerdere groepen aan kunst en cultuur. Het accent leggen op een grotere deelname aan kunst en cultuur is slechts verantwoord als men de basis van de cultuur in een stad in stand houdt en werkt aan de ontwikkeling daarvan. In de huidige situatie wordt Arnhem geconfronteerd met een grotere concurrentie van andere steden in het land die Arnhem op cultureel gebied voorbij dreigen te streven als nu niet enkele belangrijke beslissingen voor de toekomst worden genomen. Het spreekt vanzelf dat Arnhem zich inspanningen zal moeten getroosten, om aansluitend op de vierde nota over de ruimtelijke ordening, het cultureel knooppunt samen met Nijmegen waar te maken.

Een verbetering van het culturele klimaat door een verbetering van de kwaliteit van het aanbod en vergroting van de deelname aan kunst en cultuur zal zijn invloed hebben op een verdere ontwikkeling van de artistieke vernieuwing en op het vestigingsklimaat van kunstenaars en van het bedrijfsleven. Een extra injectie in cultuur zal een sneeuwbaaleffect veroorzaken.

Een ambitieus plan past in een economisch gunstige tijd.

Arnhem zal met het oog op internationale ontwikkelingen, in de toekomst de blik vaker naar het oosten moeten wenden. De ligging van Arnhem ten opzichte van het Duitse achterland schept mogelijkheden tot samenwerking en tot het uitwisselen van culturele programma's met musea en gezelschappen die tot op dit moment nog onvoldoende zijn benut.

De beleidsinstrumenten die de stad kan benutten om te werken aan een structurele verbetering van de distributie en participatie in kunst- en cultuur, zijn onder meer haar public relations en haar educatie. Zonder echter een versterking van de kwaliteit van het aanbod zullen genoemde instrumenten slechts tot kortstondige resultaten leiden. Vandaar dat wij in deze nota pleiten voor een integrale aanpak van het kunst- en cultuurbeleid.

OPBOUW NOTA

Hoofdstuk 1 van de beleidsnota 'Meanders, meer cultuur en anders' gaat in op het gehanteerde cultuurbegrip en op de doelstellingen van het kunst- en cultuurbeleid.

In hoofdstuk 2 'Golfbewegingen en waterhoogten' wordt een historisch beeld geschetst van de rol van de overheid als stimulator van cultuur, en de veranderde opvattingen over de relatie tussen aanbod en afname als legitimering van het cultuurbeleid.

Hoofdstuk 3 'Meer cultuur met beleid' bevat een aantal beleids-uitgangspunten op basis waarvan de inventarisatie van de cultuurinstellingen in Arnhem en de door hen aangegeven wensen en knelpunten tot stand is gekomen.

Hoofdstuk 4 'Overstromen of opdrogen' bevat de besluiten en beleidsvoornemens met financiële vertaling waaraan wij de komende periode prioriteit willen verlenen.

In hoofdstuk 5 zijn de besluiten en beleidsvoornemens geconcretiseerd in een activiteitenplan voor de periode 1991-1994.

Het nawoord is voor degenen die het eens zijn met de uitspraak dat wie zekerheid zoekt zich niet tot de kunst moet wenden.

MEANDERS, MEER CULTUUR EN ANDERS

Arnhem, staat aan de vooravond van een aantal belangrijke beslissingen die het aanzien van de stad, zowel visueel als inhoudelijk, in de toekomst in grote mate zullen bepalen.

De Rijnsoeverplannen bijvoorbeeld, een concept van allure, vragen om een nauwgezette afstemming van architectuur, vormgeving en beeldende kunst op elkaar.

Er moeten beslissingen worden genomen over o.a. de inrichting van een aantal karakteristieke pleinen (Rijnplein, Stationsplein, Kerkplein, Velperplein), - de plaats van de Hogeschool voor de Kunsten in het totaal van de Rijnsoeverplannen - over nieuwbouw van het Gemeentemuseum - de functie van de Eusebiuskerk en toren - over uitbreiding van het Gelders Orkest - over uitbreiding van ruimte voor Introdans, over de huisvesting van individuele kunstenaars en gezelschappen met het oog op de realisatie van een 'kunstfabriek', over de functie van Meinerswijk binnen de 'archeologische driehoek' Xanten, Nijmegen, Arnhem en over de plaats van de schouwburg Muis/Rijnhal in relatie tot Akzodrôme binnen het stedelijk agglomoraat van culturele voorzieningen.

Dit cruciale moment valt samen met een toenemende 'verzelfstandiging' van de gemeenten. Van de 'lagere' overheden wordt nu, mede door de toenemende decentralisatie, een 'volwassen' antwoord gevraagd op specifieke lokale problemen en vraagstukken. De vierde nota over de ruimtelijke ordening heeft Arnhem en Nijmegen aangewezen als stedelijk knooppunt in het oosten van het land. Dit schept mogelijkheden en verplichtingen.

De stad vraagt om een heroriëntatie van de functie van kunst en cultuur. De gemeentelijke reorganisatie en de nieuwe raadsperiode vormden naast het economisch herstel mede aanleiding tot een bezinning.

De doelstelling van het cultuurbeleid van Arnhem kan in algemene zin worden geformuleerd als het bevorderen van het culturele leven. Veel mensen krijgen bij het horen van het woord cultuur associaties met subtiele, niet alledaagse uitingen van de menselijke geest. De oorsprong van het begrip cultuur is terug te voeren op het Griekse ideaal van de filosofisch gevormde mens. Deze idealistische inhoud van het Platoonse begrip 'paideia', later door de Romeinen als 'cultura animi' (cultuur van de geest) vertaald, werkt tot in onze tijd door. Nog steeds denkt men bij het begrip cultuur aan verfijnde menselijke producten als kunst, godsdienst, wetenschap en filosofie. In de 18de en 19de eeuw definieert de burgerlijke maatschappij dit klassieke cultuurbegrip ten behoeve van haar interesse in een reconstructie van de cultuurgeschiedenis van de hele mensheid, in het licht van de idee van de

voortgang. De burgerij ziet tegen de achtergrond van het voortgangsidee, cultuur op de eerste plaats als een proces van verlichting en rationalisering om pas in een later stadium, het product ervan aan te duiden. Op dat moment zijn cultuur en beschaving een bezit op grond waarvan men superieur is aan alle andere culturen.

In de 20ste eeuw legt de culturele antropologie de grondslag voor de verruiming van het cultuurbegrip. Zij komt tot een radicale kritiek op de oorspronkelijke Platoonse strekking van het absolute cultuurbegrip en stelt met het cultuurrelativisme dat alle culturen gelijkwaardig zijn.

De heroriëntatie van de functie van kunst en cultuur dwingt ons mede het cultuurbegrip opnieuw te bezien. De geheel eigen uitdrukkingsvormen van groepen die geen deel uitmaken van het officiële circuit en de wijze waarop allochtonen en migranten zich uitdrukken zijn vormen van cultuur die terecht de aandacht vragen.

Wij hanteren in deze notitie een cultuurbegrip dat uitgaande van het begrip cultuur in de zin van kunst (beeldhouwkunst, schilderkunst, letteren, toneel, dans, muziek, literatuur, architectuur, archeologie) en wetenschap ((kunst)historie), en educatie (kunstzinnige vorming), ruimte schept voor uitdrukkingsvormen die de gevestigde normen en waarden relativeren en het begrip cultuur in die zin verruimen. Wij denken hierbij zowel aan de professionele- als aan de amateuristische kunstbeoefening.

Wij gaan in deze nota uit van het belang van cultuur vanwege haar reeds in het voorwoord aangegeven kunstinhoudelijke en instrumentele betekenis. De legitimatie van cultuurbeleid hangt nauw samen met haar definitie en het belang dat in verschillende perioden aan het scheppen van voorwaarden waaronder cultuur kan gedijen, door overheden wordt toegekend. In hoofdstuk 2 wordt de ontwikkeling van deze legitimeringsgronden in de tijd geschetst.

Kunst zien wij als een vorm van communicatie die kan leiden tot herkenning en identificatie of verwarring en onzekerheid. Ingespeeld zal moeten worden op de culturele behoeften van (uiteenlopende groepen uit) de bevolking en op de belangen van de gemeenschap als geheel.

In het cultuurbeleid gaat het kortom om het creëren van gunstige voorwaarden voor het behoud en de vernieuwing van de cultuur en om het scheppen van optimale mogelijkheden voor overdracht en participatie.

Het cultuurbeleid van Arnhem kan in een aantal punten worden samengevat:

- A] de zorg voor het behoud van cultuurgoed dat voor de gemeenschap als geheel, dan wel voor specifieke groepen, belangrijke waarden vertegenwoordigt en levend houdt;
- B] het bevorderen van voortgaande productie en reproductie van cultuur, van voortgaande ontwikkeling en vernieuwing;
- C] het scheppen van voorwaarden voor een brede deelname aan cultuur, zowel in actieve als passieve zin door het aanreiken van diverse vormen van cultuuroverdracht voor uiteenlopende groepen van de samenleving.

Het kunstbeleid is een onderdeel van het cultuurbeleid. De algemene doelstelling van het cultuurbeleid geldt met andere woorden ook voor het kunstbeleid, maar wordt geconcretiseerd in relatie tot de specifieke eisen die de kunst zelf stelt.

Ook op het kunstbeleid zijn de begrippen behoud, ontwikkeling, vernieuwing, overdracht en participatie van toepassing. In het verlengde van de omschreven doelstelling van het cultuurbeleid, kan het kunstbeleid in de volgende punten worden omschreven:

- A] de zorg voor een optimaal behoud van kunstwerken die in de gemeente aanwezig zijn, in het bijzonder van kunstwerken die gemeentelijk eigendom zijn;
- B] het bevorderen van artistieke productie en reproductie binnen de verschillende artistieke disciplines; waarbij het bevorderen van vernieuwing en experiment extra aandacht moet krijgen;
- C] het bevorderen van een actieve belangstelling voor de kunst door middel van specifieke publieksgerichte activiteiten zodat met name eigentijdse kunstuitingen voor een gedifferentieerd publiek toegankelijk worden gemaakt.

Uitgangspunt van het cultuurbeleid in Arnhem vormt de versterking van de huidige positie die naar onze mening bereikt kan worden door een verhoging van de kwaliteit van het aanbod waarbinnen ruimte moet zijn voor vernieuwing. Dit aanbod concentreert zich momenteel rondom een aantal sterke punten, die meer in samenhang gebracht, moeten leiden tot een verhoging van de actieve en passieve deelname aan kunst en cultuur. Wij brengen in deze notitie het culturele veld in Arnhem in de meest ruime zin van het woord in beeld: voorzieningen en activiteiten op het gebied van de beeldende kunsten en vormgeving, podiumkunsten (toneel, dans, muziek), het archief- en bibliotheekwezen, archeologie en historie, kunstzinnige vorming, amateuristische kunst, het mediabeleid, architectuur en monumenten. Deze laatste twee gebieden behoren weliswaar niet tot het reguliere takenpakket van de sector cultuur maar zijn voor het ontwikkelen van een integrale visie van eminent belang.

Wij willen er met nadruk op wijzen dat wij, binnen de rijke schakering van culturele voorzieningen en activiteiten - evenals Thorbecke, de grondlegger van ons huidige staatsbestel, en na hem, nog slechts vijftig jaar geleden, Emanuel Boekman, de Amsterdamse socialistische wethouder van Kunstzaken - de rol van de overheid zien als een stimulerende, activerende, voorwaarden scheppende en niet als een van bevoogding. Slechts vanuit die opstelling wordt recht gedaan aan de levende krachten in de maatschappij, de kunstenaars en al degenen die open staan voor en geïnteresseerd zijn in kunst en cultuur.

Arnhem gelegen op een strategische plaats in het oosten van het land tussen de Randstad en het Ruhrgebied, moet zijn vooraanstaande positie behouden en versterken. Willen wij op dit moment de geschiedenis recht doen dan zou

Arnhem, evenals een eeuw geleden, voorop moeten lopen.

Een grotere rol van de overheid, die zich tot op dat moment kenmerkte als een van onthouding, ging destijds hand in hand met een economische opleving. Arnhem nam vanaf de tweede helft van de 19de eeuw een aantal initiatieven die de basis legden voor onze culturele infra-structuur: Muis-Sacrum, het Nationaal Toneel van Gelderland en Overijssel, de Stadschouwburg, de 'herensociëteit' nu Gemeentemuseum. Zo verleende de gemeente subsidie voor de bouw van een nieuwe schouwburg die in 1864 gereed was en in 1884 volledig in handen kwam van de gemeente, een zeer bijzondere situatie voor Nederland waar alleen in Amsterdam, Den Haag en Utrecht tot aan de Tweede Wereldoorlog een dergelijke vermenging van politiek en cultuur optrad. Muis-Sacrum was reeds in 1852 gemeentelijk bezit. Arnhem had tot aan 1864 met zijn inmiddels uitgebreide muziektempel het grootste zalen- en evenementengebouw van Nederland. Na de Tweede Wereldoorlog was het Arnhem dat met de eerste Sonsbeektentoonstelling in 1949, in ons land de toon aangaf.

Nederland maakt honderd jaar later een sterke economische ontwikkeling door. Een veelbelovende uitgangspositie voor kunst en cultuur die een achterstand hebben in te halen!

Het is 'voorjaar', de Rijn treedt buiten haar oevers en zoekt als een brede meander een nieuwe weg, een nieuwe loop. Het dynamisch meandermotief staat in deze nota model voor de vele ideeën die de komende jaren op cultureel gebied moeten worden gerealiseerd.

Arnhem is zich bewust van de historisch gegroeide rol van de overheid met de daarbij horende verantwoordelijkheid, in te spelen op de mogelijkheden van dit moment.

De mate van overheidsbemoeienis met kunst en cultuur en de manier waarop deze is vormgegeven, is aan golfbewegingen onderhevig en afhankelijk van de structuur en het karakter van de maatschappij. Nederland kent geen traditie zoals Frankrijk, Spanje, Italië en Rusland waar een gecentraliseerd gezag van koning, adel, kerk en staat grote opdrachten verstrekte en er een geregeld contact bestond tussen overheid en kunstenaar. De gegoede burgerij heeft vanaf de republiek der Verenigde Nederlanden tot ver in de 20ste eeuw de toon aangegeven, met name op het gebied van de schilderkunst.

De rol van de overheid ten aanzien van kunst en cultuur laat zich goed aflezen uit de legitimering van het cultuurbeleid die tot uitdrukking komt in de veranderde opvattingen over de relatie tussen aanbod en afname. Over het algemeen kan men stellen dat de overheid bemoeienis met cultuur legitiem acht uitgaande van de spreidingsgedachte op basis van een evangelisatiedrang of extern belang (zie voor het extern belang onder 3.1.6.).

Pas na 1955 toen de welvaart steeg werden de taken van de landelijke en gemeentelijke overheid uitgebreid. In het naoorlogse beleid van de Nederlandse overheid kreeg de cultuurspreiding de volle aandacht. De overheid probeerde in deze periode zoveel mogelijk mensen te bereiken met het cultuurideaal zoals het voornamelijk door de gegoede burgerij werd uitgedragen, een spreiding in horizontale zin. Het volk moest, in termen van de liberale burgerij gesproken, opgevoed worden tot het genieten van schoonheid die tot uitdrukking kwam in de traditionele vormen van kunst (theater, muziek, beeldende kunst, ballet) terwijl de socialisten het cultuurbeleid vooral zagen als verheffing van de arbeider om hem een menswaardiger bestaan te verlenen. De burgerlijke klasse verhief haar normen tot algemeen geldige waarden.

Verschaftte voorheen de rijke burgerij de financiële middelen voor de bouw van concertzalen, schouwburgen en musea, nu werd een beroep gedaan op de overheid.

Tot het einde van de jaren zestig stond cultuurspreiding nog in het teken van de vormende waarde van schoonheid.

In de jaren zeventig propageerde de overheid, onder invloed van de democratiseringsgolf, de maatschappelijke relevantie van kunst. Kunst en

cultuur werden gezien als middel tot maatschappelijke bewustwording en persoonlijke ontwikkeling.

De discussie over de verbreding van het kunstbegrip deed zijn intrede en liep parallel aan de opkomst van allerlei subculturen of tegenculturen die buiten het officiële kunstcircuit opereerden. Naast esthetische categorieën kwamen ook antropologische en filosofische aspecten in beeld. Allerlei cultuuruitingen op straat, in clubhuizen, kelders en studio's vonden erkenning. Verbreding van het cultuurbegrip betekende ook, plaats inruimen voor amateuristische kunstbeoefening, creativiteitsbevordering, audio-visuele media en monumenten.

In de jaren tachtig boette het ontplooiingsideaal aan betekenis in. De groeiende individualisering van de kunst en kunstenaar liep parallel aan de behoefte van de overheid, aanbod, distributie en afname meer op elkaar af te stemmen.

Het trefwoord aan het begin van de jaren negentig is publieksbereik of participatie. De overheid stimuleert een grotere diversiteit van het culturele aanbod dat afgestemd is op meerdere groepen van de Nederlandse samenleving, een spreiding in verticale zin. Er is in toenemende mate sprake van geprofessionaliseerde kunstvormen met hun deelpublieken waarbij het niet meer zozeer gaat om wélk publiek wordt bereikt maar in welke mate met die specifieke kunstvorm het publiek wordt bereikt.

De publieksfunctie wordt een onderdeel van het werk van productie- en distributie-activiteiten. De overheid wordt gedwongen haar beleid af te stemmen op ontwikkelingen in de kunstwereld, de tendens tot grootschaligheid én de opsplitsing in tal van kleinschalige kunstvormen waardoor cultuurparticipatie in het algemeen op de voorgrond komt te staan. Binnen de doelstelling, verbreding van de afname van kunst, past ook de vrijage met de particuliere sector die evenals in het verleden, brood ziet in het economisch belang van kunst. De bijdrage van sponsors aan projecten die bestemd zijn voor een groot publiek komt voort uit de wens een eigen interessante doelgroep te bereiken en heeft positieve invloed op de grotere deelname aan kunst en cultuur.

Arnhem is in de jaren tachtig met een aantal bezuinigingsronden geconfronteerd. In de jaren negentig zal niet alleen de overheid maar zullen overheid én particuliere sector samen voor de financiële middelen moeten zorgen, zodat ook de cultuur kan gaan profiteren van de economische opleving die zich vanaf 1984 heeft ingezet.

Het water kan nog heel wat stijgen voordat het, via tussenliggende golfbewegingen en wisselende waterstanden, zijn hoogste stand heeft bereikt.

3.1. ARNHEM CULTURELE BEDDING

Arnhem gelegen aan de zuidelijke Veluwezoom is van oudsher niet alleen bekend om haar mooie ligging en haar groene singels en monumentale parken maar ook vanwege haar cultuur en het kunstonderwijs. Op de plaats waar de stuwwal van de Veluwe abrupt overgaat in de uiterwaarden van Rijn en IJssel ligt de cultuurstad Arnhem met in haar nabijheid de romantisch gelegen kastelen Doorwerth, Biljoen en Middachten. Arnhem en directe omgeving telt vele musea van nationale en zelfs internationale betekenis. Er zijn meerdere gebieden te noemen waarmee Arnhem zich op het vlak van de kunsten op dit moment profileert: de beeldende en toegepaste kunst, het toneel en de dans. De kunsten worden ingevuld door musea als het Gemeentemuseum en het Rijksmuseum Kröller Müller en galeries, landelijke gezelschappen zoals Introdans, Theater van het Oosten en Het Gelders Orkest en door de Hogeschool voor de Kunsten.

Er zijn ontwikkelingen gaande die er op wijzen dat Arnhem ook op muziekgebied in de toekomst de toon zal kunnen aangeven. De aanwezigheid van het Gelders orkest (HGO) en de Faculteit Muziek van de Hogeschool voor de Kunsten met de afdelingen klassieke-, jazz-, en geïmproviseerde muziek, het inmiddels landelijk bekende gezelschap de Ereprijs, de CEM studio, de Stichting Coördinatie Ensemblemuziek en de activiteiten van de Jacobiberg, Ojaz en Willem I, verplichten Arnhem tot het formuleren van een beleidsplan voor de komende jaren.

Verder is de historische component vertegenwoordigd door historische musea zoals Bronbeek, Museum Airborne Hartenstein, het Openlucht Museum, de afdeling Oudheidkunde en Historie van het Gemeentemuseum en het Gemeentearchief.

De aandacht voor architectuur en vormgeving vindt haar inspiratie in de aanwezigheid van de Academie voor Bouwkunst en de Faculteit Beeldende Kunsten.

Uniek voor Arnhem is dat er niet alleen voorzieningen zijn waardoor men van beeldende kunst, archeologie, historie, literatuur, toneel, dans, muziek en literatuur kan genieten maar dat een aantal van deze sectoren gevoed worden door een niet aflatende stroom studenten van de Hogeschool voor de Kunsten te Arnhem (HKA) die gedurende een aantal jaren in de stad verblijven. Een betere culturele bedding kan een stad zich niet wensen.

Als Arnhem zijn positie op cultureel gebied wil versterken dan zal niet alleen de kwaliteit maar ook de kwantiteit van het aanbod moeten worden verhoogd. Dit betekent een versterking en uitbreiding van een aantal accommo-

daties, ruimte voor artistieke vernieuwing, een vergroting van de samenhang tussen culturele voorzieningen en een verhoging van de participatie in kunst en cultuur.

3.1.1. REFERENTIEKADERS

Natuurlijk zijn er zwaartepunten aan te geven in de grote diversiteit van culturele voorzieningen. Museum en schouwburg zijn belangrijke pijlers van het kunst- en cultuurbeleid omdat het programmatische karakter meer dan door incidentele manifestaties, de acceptatie van hedendaagse kunstuitingen kan helpen bevorderen. Een belangrijke bijdrage hiertoe leveren Introdans en Theater van het Oosten met hun experimentele vormen van dans en toneel.

Musea, schouwburgen, concertzalen en podia voor bouwkunst en vormgeving zijn officiële referentiekaders voor de beoordeling en waardering van kunst van de eigen tijd, vanuit historisch perspectief, en vanuit de nationale en internationale context. De plaats van het museum en de schouwburg binnen het geheel van de Arnhemse infra-structuur past in de lijn die nu wordt uitgezet op meerdere plaatsen kleinere podia te creëren voor kunstuitingen, uitwisseling, discussie en activiteit. Net zoals de voetballerij gebaat is bij topsport zijn referentiekaders voor de cultuur van belang.

3.1.2. VERNIEUWING

De ruimte voor vernieuwing zal zich binnen bestaande accommodaties van scheppende en herscheppende kunsten moeten blijven afspelen, maar ook daarbuiten zullen nieuwe experimentele initiatieven gehonoreerd moeten kunnen worden. Te denken valt aan groepen uit alternatieve circuits en allochtone kunstenaars maar ook aan initiatieven die tot doel hebben activiteiten op straat, in wijken en parken te organiseren, activiteiten waarmee doorgaans nieuwe en eigen publieksgroepen worden aangeboord.

De stimulerende, ondersteunende en coördinerende rol van de overheid past in een stad als Arnhem waar alle voorwaarden aanwezig zijn om er een bruisend geheel van te maken. De initiatieven komen uit het veld en zijn veelal van een prikkelende kwaliteit. De afgelopen jaren is de samenwerking tussen instellingen, stichtingen, verenigingen en particuliere initiatieven gegroeid getuige de thematische festivals van de Stichting Festival Arnhem (SFA) die al vanaf 1973 worden georganiseerd, en ook projecten als 'Pasolini', het Iers Festival en 'Trace', een atelierroute van jonge Arnhemse kunstenaars. Men beseft steeds meer dat door het opzetten van interdisciplinaire projecten een meerwaarde ontstaat die een afzonderlijke instelling met een klein budget niet kan bereiken. InDependance is een goed voorbeeld van een stichting die binnen het Arnhemse circuit structurele lijnen heeft uitgezet. Er bestaat een vaste vorm van samenwerking tussen de schouwburg, die onderdak verleent, de studierichting drama van de faculteit Theater van de Hogeschool voor de Kunsten Arnhem, voorheen Toneelschool, en Theater van het Oosten. Tot vernieuwing rekenen wij ook het streven van de instellingen meer internationale contacten op te bouwen en projecten te realiseren. Voorwaarde is echter wel dat dit geschiedt binnen redelijke financiële grenzen aangezien deze expansie slechts voor een gering deel via de gemeentelijke middelen kan worden ondersteund.

3.1.3. BLIK NAAR HET OOSTEN

De ligging van Arnhem ten opzichte van het Duitse achterland schept mogelijkheden die tot op dit moment nog nauwelijks zijn benut. Inplaats van de blik naar het westen zou Arnhem, in de toekomst de blik vaker naar het oosten moeten wenden. Alleen al de musea in Keulen, Krefeld, Mönchen Gladbach, Düsseldorf en Aken vertegenwoordigen een enorm potentieel aan kunst en cultuur. Het is zeer de moeite waard tot culturele uitwisselingsprogramma's te komen, orkesten te contracteren en theatergezelschappen uit te nodigen. Niet alleen het nabij gelegen Ruhrgebied maar ook de verderop gelegen Oostbloklanden vormen zeker na de gewijzigde politieke situatie een markt die verder moet worden verkend.

De aanzet tot deze blikverruiming vormde het festival 'Passage Oost-Europa' dat door door de gemeente, de provincie en het rijk werd gesubsidiëerd.

3.1.4. KNOOPPUNT ARNHEM/NIJMEGEN

Het stedelijk knooppunt Arnhem-Nijmegen biedt mogelijkheden ter versterking van de positie van beide steden en de regio in het oosten van het land maar ook ten opzichte van het Duitse achterland (Nord-Rhein Westfalen). Een gezamenlijke aanpak van een potentiële markt zal zijn vruchten afwerpen.

Daarbij is het belangrijk elkaars sterke punten uit te buiten. Zoals Arnhem op cultureel gebied bekend is vanwege zijn beeldende kunst, dans, toneel, het Gelders orkest en de kunstopleidingen, zo is Nijmegen sterk vertegenwoordigd met zijn wetenschap, archeologie, historie en muziek. Beide steden vullen elkaar op voortreffelijke wijze aan. Bovendien is hiermede niet gezegd dat bepaalde, op dit moment minder sterke disciplines, in een nauwer samenwerkingsverband naar Nijmegen, of omgekeerd naar Arnhem, zouden moeten verhuizen. Een hechte vorm van samenwerking op muziekgebied kan een stimulans voor beiden betekenen. Te denken valt bijvoorbeeld aan de popmuziek die in Nijmegen al geruime tijd tot het pakket van cultuur behoort en in Arnhem bezig is zich een plaats te veroveren in het officiële kunstcircuit.

Er zijn los van het knooppunt reeds verscheidene vormen van samenwerking tussen beide steden gegroeid. Een voorbeeld van een nu reeds bestaand contact is dat van De Gele Rijder met de Hollandsche Spoorweg in Nijmegen en het museum de Commanderie van St. Jan waar tweejaarlijks een leden-tentoonstelling wordt georganiseerd door de Gelderse Beeldende Kunstenaars (GBK). Een ander voorbeeld is het contact tussen de beide filmhuizen die steeds meer gaan optreden als 'moederfilmhuis' voor kleinere filmhuizen in de Gelderse regio's.

Een recente vorm van samenwerking tussen de musea van Arnhem en Nijmegen waren de tentoonstellingen "Meer om Cieraet als Gebruyck" die in januari 1990 in het Gemeentemuseum en de Commanderie van St. Jan te zien waren, georganiseerd door Het Geldersch Landschap en Vrienden der Geldersche Kasteelen, ter gelegenheid van hun respectievelijk 60- en 50 jarig bestaan.

3.1.5. PUBLIC RELATIONS EN VOORLICHTING

Een samenwerking tussen de steden Arnhem en Nijmegen is op zich geen garantie voor een grotere uitstraling van het Knooppunt.

Arnhem zal eerst zelf orde op zaken moeten stellen. Een interne samenhang is een eerste vereiste voordat een stad met blijvend succes haar vleugels kan uitslaan. Meer dan in het verleden zal aandacht moeten worden geschonken aan de public relations en voorlichting. De instellingen en gezelschappen in Arnhem zoals Introdans, Theater van het Oosten, de schouwburg, Independance, het Gemeentemuseum, het Openluchtmuseum, de Gele Ridder, de bibliotheek en verscheidene in Arnhem gevestigde galerieën voeren een actief (landelijk) p.r. beleid. Zij treden door hun vernieuwende beleid in toenemende mate ieder afzonderlijk op de voorgrond. Verhoging van de dynamiek in een stad is echter niet voldoende voor een optimaal rendement van afzonderlijke investeringen. De bewoners van de stad en directe omgeving krijgen nu, zowel structureel als incidenteel, nog veel te weinig een totaalbeeld aangeboden van culturele voorzieningen en manifestaties. Het interne kunstcircuit alleen is niet voldoende voor een brede uitstraling in de stad.

Vanuit bovenstaande aanpak kan een begin van structurele samenwerking worden gemaakt tussen Arnhem en Nijmegen. Hierbinnen past ook een vorm van samenwerking met het zeer nabij gelegen Museum Kröller Müller. Tijdens de laatste Sonsbeektentoonstelling was in het Kröller Müller Museum een tentoonstelling van hedendaagse Nederlandse beeldhouwkunst te zien. De p.r. mogelijkheden voor beide manifestaties zouden in de toekomst beter kunnen worden uitgebuit.

3.1.6. CULTUUR EN ECONOMIE

De invloed van de economie op de cultuur wordt over het algemeen niet betwist. Indien er sprake is van een toename van de welvaart, is er eveneens sprake van een toename van culturele bestedingen. Over het belang van cultuur voor de economie wordt genuanceerder gedacht. De betekenis in termen van werkgelegenheid en inkomensvorming is onbekend of wordt afhankelijk van de gehanteerde legitimeringsgronden van cultuur benadrukt of afgezwakt. Als argumenten worden verder genoemd: een positieve invloed op de handelsbalans, een bevordering van het toerisme en een indirecte positieve invloed op de betalingsbalans door middel van culturele diplomatie en voorts een directe positieve invloed op de kwaliteit van de industriële vormgeving in het algemeen wat gevolgen heeft voor de betalingsbalans.

Als eerste in Nederland heeft de stad Amsterdam in 1983, in navolging van grote steden in de Verenigde Staten en Canada, een studie laten uitvoeren ('Meer dan een miljard') naar de economische betekenis van de professionele kunsten in de stad en directe omgeving. Onderzocht is de directe werkgelegenheid in deze sector, de bestedingen van deze kunstsector en de daarvan afgeleide werkgelegenheid, het aantal bezoekers van de kunst en de daarmee samenhangende bestedingen, en als laatste de totale werkgelegenheid die door de kunstsector in de stad wordt gegenereerd.

De conclusie uit het onderzoek is dat qua werkgelegenheid voor 1983 het totale effect van de kunstsector ruim 6.600 arbeidsjaren bedroeg in de

kunstsector zelf en ruim 6.600 in andere sectoren van de economie. Dat is een totaal effect van 13.200 arbeidsjaren, ongeveer even groot als de horecasector of de havengebonden bedrijven in de stad. Daarnaast bleek dat de totale subsidie aan de kunstsector (Rijk, provincie en gemeente) alleen al aan de opbrengsten van de belastingen (inkomens/BTW, sociale premies en pensioenpremies) van de kunstsector zelf en zijn bezoekers werd terugverdiend. In 'Een economie van de Kunsten' 1989 plaatst de auteur Hans Abbing kritische kanttekeningen bij het genoemde onderzoek omdat men de omzetten in beeld heeft gebracht en nog in onvoldoende mate de toegevoegde waarde. Naar zijn oordeel wint dit soort analyses aan betekenis als men zich afvraagt wat de economische gevolgen zijn van een eenmalige financiële injectie zoals bijvoorbeeld het terugverdienen van de investering omdat het in zijn optiek in de meeste gevallen niet gaat om een structurele subsidiëring of permanente verhoging van subsidie.

Wanneer dergelijke verhoudingsgetallen voor de stad beschikbaar zouden komen kunnen zij van betekenis zijn voor de bepaling van het kunstbeleid in de stad. De uitkomsten van het onderzoek te Amsterdam betreffen alleen de professionele kunsten, de amateuristische kunstbeoefening, een zeer breed terrein, is buiten beschouwing gelaten.

Uit een recent onderzoek naar het gemeentelijk kunstbeleid van de Faculteit Bedrijfskunde van de Universiteit van Groningen van Julien en Rozema 1991 blijkt dat de instrumentele doelstellingen van cultuur, mogelijk onder invloed van het meer marktgerichte denken in de kunsten, in toenemende mate een rol gaan spelen. Kunstbeleid levert een duidelijke bijdrage aan andere gemeentelijke beleidsdoelstellingen. Een van de conclusies van het onderzoek is dat met name museumtoerisme een belangrijke economische factor kan zijn (zie verder 3.4.4.).

3.1.7. DEELNAME AAN KUNST EN CULTUUR

Een verhoging van de kwaliteit van het aanbod, gekoppeld aan een vergroting van de interne samenhang en herkenbaarheid zal zijn uitwerking hebben op de deelname aan kunst en cultuur. Daarnaast is deze deelname ook via het onderwijs, kunstzinnige vorming en amateuristische kunstbeoefening in positieve zin te beïnvloeden. Een beleid dat er op is gericht het aanbod te versterken is verplicht de participatie serieus te nemen.

Dit betekent tevens dat meer dan voorheen aandacht geschonken zal moeten worden aan activiteiten die gericht zijn op nieuwe publieksgroepen die niet via de genoemde kanalen worden bereikt zoals de lager opgeleiden, en/of minder gesitueerden en etnische minderheden die doorgaans niet in aanraking komen met onze kunst en cultuur (zie voor een verdere uitwerking van dit onderwerp onder 3.4.4.Cultuurspreiding).

3.1.8. DE PROVINCIE

In dit krachtenspel van uitwisseling, overleg en onderlinge afstemming kennen wij de provincie een belangrijke rol toe.

Zij stimuleert de produktie en ontwikkeling van de beeldende kunst in Gelderland door haar aankoop en opdrachtenbeleid en kent daarnaast hoge prioriteit toe aan de spreidings- en publieksfunctie van beeldende kunst door versterking van publieksgerichte en marktverruimende initiatieven.

Waar de landelijke overheid zich concentreert op de landelijke voorzieningen en infra-structuur, de gemeenten verantwoordelijk zijn voor de plaatselijke infra-structuur en activiteiten, dragen de provincies zorg voor de cultuurspreiding, de steunfuncties en het ondersteunen van initiatieven van bovenlokaal en provinciaal belang. De rol van de provincie is zoals de cultuurnota 'Compositie' aangeeft, te kenschetsen als stimulerend, aanvullend en ondersteunend.

De Provincie heeft van oudsher een cultureel beleid gevoerd dat een positieve invloed heeft gehad op de ontwikkeling van Arnhem als cultuurstad. Het stimulerend inhoudelijk en financieel beleid ten aanzien van de beeldende kunst en de podiumkunsten waarbij aandacht is gegeven aan grote en kleine voorzieningen en gezelschappen is een niet meer weg te denken ondersteuning van de in Arnhem groeiende initiatieven.

Op het gebied van de beeldende kunst verstrekt de provincie gelden aan de Stichting Beeldende Kunst Gelderland, de afdeling Gelderse archeologie en Gelderse historische topografische atlas van het Gemeentemuseum. Via het Beeldende Kunstplan worden gelden ter beschikking gesteld voor voorwaardenscheppend beleid op het gebied van de beeldende kunst.

Verder voert de Provincie een actief aankoop- en opdrachtenbeleid.

Op het gebied van de podiumkunsten worden Introdans, InDependance en incidenteel het Gelders Orkest gehonoreerd. Daarnaast verleent de provincie projectsubsidies en incidentele subsidies aan kleine muziek- en theatergezelschappen. Zo hebben Muziekgroep de Ereprijs en de werkplaats Independance een ontwikkelingssubsidie ontvangen voor vier jaar.

Jaarlijks verstrekt de Provincie incidentele subsidies voor het onderhoud en de restauratie van monumenten.

Sinds 1989 valt de steunfunctie kunstzinnige vorming onder verantwoordelijkheid van de provincie. De wetenschappelijke functie van de bibliotheek is tot op heden een gezamenlijke verantwoordelijkheid van gemeente en Provincie. Besloten is tot een gezamenlijke aanpak van de outputbudgettering waarmee de bibliotheek een voortrekkersfunctie vervult binnen de sector cultuur.

Daarnaast vormen de bijdragen aan manifestaties, festivals en tentoonstellingen (Festival Passage Oost-Europa, Internationaal Koorfestival, AVE festival, Kunstbende, Literatuurfestival, de internationale beelden-tentoonstelling Sonsbeek en theatervoorstellingen van onder meer 't Hof) een onmisbare bijdrage aan de realisatie van regionale, nationale en internationale evenementen.

3.1.9. HET RIJK

Het rijksbeleid is er op gericht een gedifferentieerd kunstaanbod van hoog niveau te realiseren en om voorwaarden te scheppen voor een kunstklimaat waarin een brede groep kunstenaars kan functioneren.

Het rijk beschikt ten aanzien van het gedifferentieerd kunstaanbod over drie soorten instrumenten: faciliteiten voor kunstenaars ten behoeve van verdere ontplooiing, instrumenten, gericht op spreiding van kunst dan wel participatie van het publiek en instrumenten ten behoeve van de verwerving en conservering van hedendaagse kunst.

Het uitgangspunt van het beeldende kunstbeleid van het ministerie van WVC is een evenwichtige verhouding tussen enerzijds het aanbod en anderzijds de spreiding en afname van de beeldende kunst.

Ten aanzien van het voorwaarden scheppen voor een kunstklimaat waarin een brede groep kunstenaars kan functioneren kent het rijk de zogenaamde doeluitkeringen aan de vier grote gemeenten en de provincies ter financiële versterking van het beeldend kunstbeleid, instrumenten ten behoeve van de marktverruiming en de zogenaamde beroepskostenvergoeding, een voorziening voor een beperkt aantal kunstenaars die in financiële nood verkeren. Via incidentele subsidies ondersteunt het rijk initiatieven van afzonderlijke kunstinstellingen voor het opzetten van (beeldende) kunstprojecten met een landelijk of internationaal karakter.

Als vervolg op de Beeldende Kunstenaarsregeling (BKR) stelt het Rijk musea vanaf 1988 in staat, op grond van de Tijdelijke Aankoopregeling Musea, aanvragen in te dienen voor het aankopen van kunstwerken. Met name op deze manier heeft het Gemeentemuseum een landelijk aankoopbeleid kunnen voeren.

Het Fonds voor de Beeldende Kunsten, Vormgeving en Bouwkunst verleent kunstenaars subsidies (werkbeurzen, startsubsidies, reis- en studiebeurzen, presentatie- en projectsubsidies). De regeling Beroepskostenvergoedingen biedt mogelijkheden om kunstenaars subsidie te verlenen wanneer zij over onvoldoende inkomen beschikken.

Het Rijk zorgt mede of geheel voor de instandhouding van in Arnhem gevestigde landelijke gezelschappen als het Gelders Orkest, Theater van het Oosten, Introdans en Independance.

Introdans en Independance worden zowel door het Rijk, de Provincie als de gemeente gesubsidieerd.

Arnhem ontvangt jaarlijks structureel gelden voor het monumentenbeleid voor restauratie en onderhoud via het Restauratiefonds en het Besluit Rijkssubsidiëring Onderhoud Monumenten (BROM).

In het kader van de Tussenbalans is onlangs besloten tot een bezuiniging op de wetenschappelijke steunfunctie van de bibliotheek, de tweede bezuinigingsronde die de bibliotheek in korte tijd te verwerken krijgt.

Verder draagt het Rijk evenals de Provincie in zeer belangrijke mate bij aan de realisatie van de reeds genoemde internationale manifestaties en festivals.

Mede met het oog op de in deze nota uitgezette lijnen stellen wij een goede vorm van samenwerking in de toekomst zeer op prijs.

In het hierna volgende gedeelte zal een beeld worden geschetst van de huidige infra-structuur mede op grond van een inventarisatie van de door de cultuurinstellingen aangegeven wensen en knelpunten die zich concentreren op de kwaliteit van het aanbod, verbetering van de samenhang en verhoging van de participatie. Uitgegaan wordt van de afzonderlijke instellingen, accommodaties en initiatieven, waar de drie genoemde invalshoeken samenkomen.

3.2. KWALITEIT AANBOD

3.2.1. BEELDENE KUNST

Een belangrijke voorziening op het gebied van de kunsten is de Hogeschool voor de Kunsten onder wiens paraplu een groot aantal kunstopleidingen is bijeengebracht, en die wat de breedte van het aanbod betreft, de eerste positie in het land inneemt.

Deze hogeschool bestaat uit een aantal faculteiten en studierichtingen, voorheen zelfstandige academies, te weten de Faculteit Beeldende Kunsten met de studierichtingen vrije kunst, grafische vormgeving, modevormgeving, architectonische vormgeving, monumentaal, 3d design, de eerste graads opleidingen tekenen en handenarbeid en de avondopleidingen vrije kunst, grafische vormgeving, modevormgeving en handvaardigheid MO a en b, allen voorheen behorend tot de Academie voor Beeldende Kunsten. Daarnaast zijn er de faculteiten Muziek met de studierichtingen klassieke muziek, jazz en geïmproviseerde muziek en schoolmuziek, voorheen het Stedelijk Conservatorium; de faculteit Theater met de opleiding drama, voorheen Toneelschool, de studierichting docentdrama, voorheen docentenopleiding dramatische vorming, de studierichting dans, de voormalige Dansacademie en de opleiding nieuwe dans, sinds 1 augustus 1989 van de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten overgeplaatst naar Arnhem. Tot slot is er de faculteit Bouwkunst met de studierichting architectuur, een tweede fase opleiding, voorheen de Academie van Bouwkunst. Het totaal aantal studenten bedraagt 1800 (beeldende kunst 900, muziek 400, theater 400, bouwkunde 100). Sinds september 1989 bezit Arnhem een internationale afdeling nieuwe dans (Center for New Dance Development). Van deze opleiding komt 70% van de studenten uit het buitenland.

3.2.1.1. GEMEENTEMUSEUM

Het Gemeentemuseum Arnhem kenmerkt zich de afgelopen jaren door een zeer actief tentoonstellingsbeleid op het gebied van de hedendaagse beeldende- en toegepaste kunst. Het museum trekt voor een derde deel bezoekers uit de regio Arnhem, voor een derde deel uit de provincie en voor een derde deel uit de Randstad en de rest van het land. Jaarlijks bezoeken gemiddeld 100.000 mensen het museum, een zeer hoog aantal als we dit vergelijken met het Bonnefantenmuseum in Maastricht (70.000), het Centraal Museum in Utrecht (55.000) en het Groninger Museum (63.000). Het museum is er de afgelopen jaren in geslaagd een eigen gezicht te tonen en heeft landelijk een naam opgebouwd.

Aansluitend op het beleid van de vorige directeur de heer Pierre Jansen zijn verdere stappen gezet op het gebied van de internationale kunst. In de afgelopen jaren exposeerden een aantal internationale kunstenaars in het museum. Voorbeelden waren de Amerikaanse kunstenaressen Alice Aycock en Nancy Spiro, de Zwitserse kunstenaar Miriam Cahn, en Magdalena Abakanowicz, een tentoonstelling van Oosteuropese kunstenaressen in het kader van het festival 'Passage Oost-Europa'. Ook voor de nabije toekomst zijn een aantal internationale tentoonstellingen gepland zoals van de Duitse kunstenaar Otto Dix.

Het museum onderzoekt op dit moment op welke wijze richting gegeven

moet worden aan het toekomstige aankoopbeleid van hedendaagse kunst en hoe tot een verruiming van doelstelling moet worden gekomen.

Het museum geeft een aantal knelpunten aan die deels van incidentele en deels van structurele aard zijn. De incidentele problemen hebben te maken met achterstallig onderhoud en veiligheid zoals werkruimten die niet aan de wettelijke veiligheidseisen voldoen. Onlangs is de lift gereed gekomen waarvoor het museum voor de helft van de bouwkosten sponsorgelden heeft verworven.

De structurele knelpunten zijn het tekort aan depotruimte, onvoldoende financiële middelen voor jaarlijks onderhoud en routine-investeringen, de bezuinigingstaakstelling en het ontbreken van ondersteunend personeel. In de huidige samenstelling van de staf ontbreekt een educatief medewerker die zich bezig kan houden met educatieve projecten, lezingen, cursussen en rondleidingen. De huidige conservator voorlichting (0,8 formatieplaats, waarvan 0,5 structureel) heeft meer dan een weektaak aan de invulling van de werkzaamheden op het gebied van voorlichting en public relations zodat de educatieve functie, met name speciaal naar scholen toe nauwelijks kan worden ingevuld.

Het museum geeft aan geen budget te hebben voor het organiseren van internationale tentoonstellingen. Vergeleken met musea elders in het land (Groningen, Utrecht, Den Bosch, Maastricht) is het tentoonstellingsbudget zeer laag, zeker gezien het aantal activiteiten en de regionale en landelijke uitstraling van de tentoonstellingen. Het Gemeentemuseum wijst er bij herhaling op dat het verhoudingsgewijs een hoog aantal bezoekers weet binnen te halen!

Nieuwbouw

Vanuit het museum wordt aangegeven dat aan de ruimtelijke knelpunten, de behoefte aan meer en betere informatie-overdracht, juist ook door middel van tentoonstellingen en activiteiten die leiden tot een beter begrip van hedendaagse vormen van kunst, en de noodzaak tot beter beheer en behoud van de gemeentelijke collecties, kan worden tegemoet gekomen door uitbreiding van het bestaande gebouw; een van de in de inleiding geschetste belangrijke keuzen die Arnhem momenteel moet maken. In de huidige situatie is de ruimte voor het presenteren van tijdelijke tentoonstellingen en vaste collecties te gering.

De directie van het museum geeft aan dat alvorens tot een serieuze aanpak van de wens tot uitbreiding kan worden nagedacht eerst een aantal knelpunten moet worden opgelost.

Vervolgens zal in een haalbaarheidsonderzoek de daadwerkelijke behoefte aan ruimte nader in beeld worden gebracht via een programma van eisen en zal worden afgewogen of een gedurfd ontwerp, dat zowel in ruimtelijk als artistiek opzicht voldoet aan hoge eisen, tot de mogelijkheden behoort. Die eisen betreffen een architecturaal concept dat kwalitatief kan wedijveren met musea elders in Nederland, zoals het nieuw te bouwen museum in Groningen door de Italiaanse architect en ontwerper Mendini en het nieuw te bouwen Bonnefantenmuseum in Maastricht. In dit verband kunnen musea elders in Europa als inspiratiebron dienen, ook al zijn deze steden qua om-

vang en financiële mogelijkheden niet vergelijkbaar met Arnhem.

De zeer bijzondere ligging van het museum schept mogelijkheden voor een visie die verder gaat dan een louter functionele uitbreiding en die Arnhem als cultureel stedelijk knooppunt een belangrijk accent kan verlenen. In het genoemde onderzoek zal een mogelijke aansluiting op het Rijnsoeverproject, gezien de huidige lokatie, onderzocht dienen te worden. De plaats biedt mogelijkheden voor een subtiele overgang van hedendaagse naar historische elementen en omgekeerd; verkeersweg, wandelpromenade, recreatieterrein, kunst en cultuur. Een referentiekader in dit verband is bijvoorbeeld de stad Barcelona die laat zien wat er op het gebied van architectuur en vormgeving in relatie tot haar natuurlijke ligging aan het water mogelijk is.

3.2.1.2. DE GELE RIJDER/GEMEENSCHAP BEELDENDENDE KUNSTENAARS

De Gele Rijder, die dit jaar tien jaar bestaat en sinds 1985 in de Korenbeurs haar onderkomen heeft, timmert evenals het Gemeentemuseum reeds een geruim aantal jaren aan de weg. Vanuit de instelling wordt aangegeven dat een verhoging van het tentoonstellingsbudget voor internationale tentoonstellingen gewenst is en dat het niet structureel zijn van de salariskosten een knelpunt vormt.

De Gemeenschap Beeldende Kunstenaars (GBK) bundelt in haar vereniging een groot deel van de professioneel werkzame kunstenaars in stad en provincie. Via haar bureau is de GBK de afgelopen jaren betrokken geweest bij en initiatiefnemer geweest van een groot aantal culturele activiteiten: Anima-G, AVE, Trace, Kunstentrefpunt, Kunstpodium, het uitbrengen van de maandelijkse agenda van tentoonstellingen in Arnhem en het functioneren als vraagbaak voor kunstenaars en kunstgeïnteresseerden in Arnhem. Middels 'het Blad', het driemaandelijkse Gelders kunstmagazine, de exploitatie van haar beide tentoonstellingsruimten (De Gele Rijder en Hollandsche Spoorweg), haar ledententoonstellingen (Commanderie van St. Jan en Huis der Provincie) functioneert de GBK niet alleen binnen Arnhem, maar ook in Nijmegen en meer in het algemeen in de provincie.

De Gele Rijder zoekt in overleg met de Stichting Gelderse Beeldende Kunstenaars (GBK) naar mogelijkheden ter verhoging van het rendement van de in 1990 voor de tweede maal georganiseerde tentoonstelling 'Anima G', een verkooptentoonstelling met werk van hedendaagse Gelderse beeldende kunstenaars.

3.2.1.3. HOOGHUIS

De laatste jaren zijn in Arnhem na de Gele Rijder een aantal voorzieningen gekomen die jonge kunstenaars de gelegenheid biedt te exposeren.

De Oude Kraan, een dependance van de Hogeschool voor de Kunsten, wordt gebruikt als expositieruimte voor speciale projecten en manifestaties van de Hogeschool en biedt gelegenheid eindexamenwerk van studenten op een goede manier te presenteren.

Hooghuis heeft in zijn vijfjarige geschiedenis zijn bestaansrecht als niet-commerciële galerie voor hedendaagse kunstenaars reeds bewezen. Hooghuis is uitgegroeid tot een volwassen expositieruimte en is inmiddels landelijk bekend bij musea, critici en geïnteresseerden in de hedendaagse kunst. Het initiatief wordt gerund door vijf beeldend kunstenaars. Deze directe

betrokkenheid zorgt dat de kunst zelf centraal staat. Hooghuis stelt zich concreet de taak actuele kunst te signaleren op basis van een persoonlijke voorkeur zoals onder meer het tonen van nieuwe ontwikkelingen in ruimtelijke ensceneringen.

3.2.1.4. OCEAAN

Het oog van Oceaan is gericht op de toekomst; het beleid is erop gericht actief te zoeken naar nieuwe mogelijkheden van de kunst en de kunstenaar. De kunstenaars die Oceaan organiseren creëren een plek voor collega's waar de randvoorwaarden zo gunstig mogelijk zijn.

De in Oceaan exposerende kunstenaars gaan een tijdelijke alliantie aan met Oceaan maar blijven altijd zelf verantwoordelijk voor de uiteindelijke presentatie van het werk. Op deze wijze biedt Oceaan het publiek een uitgebreid programma van uiteenlopende kunstpresentaties.

3.2.1.5. EXPOSITIES HUIS DER PROVINCIE

De Provincie Gelderland exposeert op de Noordgalerij van het Huis der Provincie solo-exposities van Gelderse kunstenaars van wie de Provincie in veel gevallen werk heeft aangekocht. In de ontvangsthal wordt werk gepresenteerd van beginnende kunstenaars.

Daarnaast organiseert de Provincie Gelderland elk jaar een tentoonstelling van nieuwe leden van de GBK.

3.2.1.6. GALERIEËN

Naast de genoemde niet commerciële galerieën die ten doel hebben met name pas afgestudeerden van de Hogeschool voor de Kunsten de gelegenheid te bieden kennis te laten maken met de beroepspraktijk, groeit het aantal gespecialiseerde commerciële galerieën. De galerieën die zich de afgelopen jaren in Arnhem gevestigd hebben zijn Galerie van den Crommenacker, Galerie Steven Lingbeek, Rijnoeverhuys, Galerie Stijl, Galerie Bernie van den Broek, Galerie Vlasblom, Galerie Klarendal, Galerie Ram, Galerie Nieuwstad, Galerie Terra, Galerie Keramaikos en het Sonsbeek International Artcentre (SIAC).

GALERIE VAN DEN CROMMENACKER is erop gericht de individuele signalen uit de hedendaagse kunst op te sporen en deze in solo-tentoonstellingen te presenteren. Verder informeert de galerie het publiek over ontwikkelingen in de hedendaagse beeldende kunst, bemiddelt tussen publiek en kunstenaar en werkt samen met andere Arnhemse kunstinstellingen om nieuwe ideeën te ontwikkelen.

GALERIE STEVEN LINGBEEK die een nieuw pand betreft in de Wezenstraat met een wandoppervlakte van 175 m², presenteert werken van actuele hedendaagse schilder- en beeldhouwkunst.

De galerie die dit jaar voor de tweede maal deelnam aan de Kunstrai, heeft inmiddels evenals van den Crommenacker een landelijke uitstraling verworven en richt zich behalve op Nederland ook op het Ruhrgebied.

RIJNOEVERHUYS heeft zich het afgelopen jaar geprofileerd met werk van hedendaagse kunstenaars uit binnen- en buitenland. De nadruk van het artistieke beleid ligt op het onderzoek naar de uitgangspunten van de beel-

dende kunst. In samenhang met de exposities, die worden voorbereid door een tentoonstellingscommissie bestaande uit beeldend kunstenaars, worden lezingen gegeven door filosofen in samenwerking met de Erasmusuniversiteit in Rotterdam.

SONSBEEK INTERNATIONAL ART CENTRE (SIAC) organiseert tentoonstellingen en bemiddelt namens kunstenaars, particulieren en galeries bij de aankoop en verkoop van kunstwerken. Eigentijdse beeldende kunst, met name sculptuur, neemt in het internationale tentoonstellingsbeleid een centrale plaats in.

GALERIE STIJL is een galerie voor hedendaagse kunst en interieuraccenten. Het zwaartepunt ligt in de constructivistische hoek. Er worden werken getoond met een geometrische inslag die een relatie hebben met het 'constructivisme' en de 'minimal art'.

GALERIE BERNIE VAN DEN BROEK toont hedendaagse Nederlandse kunst met de nadruk op werk van kunstenaars met een expressionistische uitdrukkingwijze.

GALERIE VLASBLOM is gespecialiseerd in expressionistische kunst die zich tussen figuratie en abstractie beweegt. De galerie toont schilderijen, grafiek en ook ruimtelijk werk van met name Nederlandse kunstenaars.

GALERIE KLARENDAL organiseert exposities van voornamelijk abstracte en abstract-expressionistische eigentijdse beeldende kunst (schilder- en beeldhouwkunst) van zowel (inter)nationaal bekende beeldende kunstenaars als kunstenaars die deze bekendheid nog niet genieten. Naast de organisatie en presentatie van tentoonstellingen adviseert Galerie Klarendal met betrekking tot aankopen en collectievorming door particulieren en bedrijven.

GALERIE RAM maakt al een achttal jaren deel uit van de Arnhemse infra-structuur. De galerie biedt Arnhemse kunstenaars die nog niet op brede schaal bekend zijn, de gelegenheid te exposeren. De galerie legt zich niet toe op een bepaalde stijl of kunstrichting maar presenteert werk (schilderijen, grafiek, tekeningen, beelden) op basis van een persoonlijke voorkeur.

GALERIE TERRA is gespecialiseerd in hedendaagse Nederlandse en Duitse keramiek. In zes tentoonstellingen per jaar worden keramische sculpturen of gedraaide of handgevormde unica getoond. Thema-exposities die een specifiek onderdeel van de keramiek belichten worden gecombineerd met workshops en/of lezingen.

Het expositiebeleid van GALERIE KERAMAÏKOS is erop gericht vijf à zes maal per jaar tentoonstellingen te organiseren waarbij werk wordt gepresenteerd van professionele keramisten en glaskunstenaars uit binnen- en buitenland. De voorkeur gaat uit naar kunstenaars uit Frankrijk en België. Centraal staat hierbij de gedachte de Nederlandse kunstliefhebbers in contact te brengen met producten en ideeën die voortkomen uit een andere dan de Nederlandse traditie.

In de naaste omgeving moeten twee belangrijke initiatieven genoemd worden. GALERIE AMPHORA, die in Oosterbeek is gevestigd, toont sculpturale keramiek en gebruiksvoorwerpen van hedendaagse Nederlandse en internationale kunstenaars. Door middel van thema-tentoonstellingen worden bepaalde aspecten van de keramische kunst breder voor het voetlicht gehaald, vaak in samenwerking met andere culturele instellingen.

KUNSTHUIS 13 gevestigd in Velp is een stichting die een kunststimulerende ontmoetingsruimte exploiteert met een theater-, muziek- en galeriepodium-functie. Kunsthuis wil werk brengen van nu levende en werkende kunstenaars waarbij alleen een kwaliteitsnorm wordt gehanteerd en niet stijl of stroming bepalend zijn. Kunsthuis 13 werkt momenteel met veertig vrijwilligers. Belangrijk is ook de educatieve invalshoek. Zo ontvangt Kunsthuis 13 groepen en scholen.

Op deze plaats dienen ook de activiteiten van de STICHTING NIEUWSTAD te worden vermeld die zoekende is naar een nieuwe ruimte. Nieuwstad wil een plaats bieden aan ontwerpers en kunstenaars op het gebied van toegepaste kunst, teneinde hun werk aan een groter publiek te tonen en te verkopen. De galerie neemt een belangrijke plaats in tussen de Hogeschool voor de Kunsten (afdeling 3d) en de markt.

Ondanks de op zich genomen recente gunstige regelingen voor beginnende ondernemers waardoor het vestigingsklimaat van de Gemeente Arnhem in positieve zin is beïnvloed, slagen galeriehouders er niet in te voldoen aan de vooraf gestelde eis voor een startsubsidie: loonvorming in drie jaar tijd.

Vanuit de galerieën wordt duidelijk de behoefte gevoeld aan verbeteringen in de samenhang op het gebied van de p.r. en aan belangstelling van en samenwerking met andere culturele instellingen in de stad.

3.2.1.7. EXPOSITIECENTRUM BEELDENDE KUNSTENAARS

Naast de genoemde expositieruimten en de mogelijkheden die de Stichting Beeldende Kunst Gelderland (SBK) op het gebied van tentoonstellingen biedt (zie 3.2.1.10), onderstrepen de Gelders Beeldende Kunstenaars het belang van een neutraal kunstcentrum; een platform voor beginnende kunstenaars uit Arnhem en de provincie, en voor oudere kunstenaars die vanwege hun stijl en aanpak niet passen in de genoemde podia maar om kwalitatieve redenen niet uit de boot zouden mogen vallen. Een lidmaatschap van de GBK levert niet automatisch het recht tot exposeren in de Gele Rijder op. Het Gemeentemuseum en de Gele Rijder voeren bieden een beleid dat erop is gericht Arnhemse en Gelderse kunstenaars in het tentoonstellingsprogramma te integreren. Deze integratie kan kunstenaars helpen zich van hieruit landelijk te profileren.

De GBK zijn bezig met de voorbereiding van een plan een dergelijk centrum onder te brengen in het voormalig Burgerweeshuis.

3.2.1.8. SLAK

De Stichting Atelierbeheer Slak is, de laatste drie jaar van haar 25 jarig bestaan van 100 naar 220 ateliers gegaan. In 1990 heeft de stichting een enorme groei doorgemaakt. Op dit moment is Slak de grootste particuliere stichting in Nederland die zich bezig houdt met atelierbeheer. Ruim 80% van de panden die Slak bezit wordt gebruikt als atelier voor beeldend kunstenaars. In toenemende mate melden zich gegadigden aan vanuit de podiumkunsten. De wachttijd voor aanvraag van een atelier is anderhalf à twee jaar. Dit mag een goed resultaat worden genoemd. Voldoende accommodaties vormen een van de basisvoorwaarden voor een goede infra-structuur. Van de 200 ateliers behoren er op dit moment 25 toe aan kunstenaars van andere gemeenten. Inmiddels is Slak bezig om de contacten buiten de gemeente-

grenzen te verstevigen. Op het moment wordt onderzocht in hoeverre een samenwerking tussen Slak en Dak in Nijmegen mogelijk en wenselijk is.

3.2.1.9. INSTITUUT VOOR VRIJE GRAFIEK

Het Instituut voor Vrije grafiek (Grafisch Centrum) is ontstaan uit de Stichting PlaatsMaken en de Stichting het Grafisch Centrum. In april 1986 vond de fusie plaats en werden beide stichtingen in één pand gehuisvest. Het tegendraadse karakter van Plaatsmaken levert een belangrijke bijdrage aan de culturele discussie in de stad. Plaatsmaken heeft zich verder toegelegd op het maken en uitgeven van bijzonder drukwerk zoals kunstenaarsboeken. Het instituut biedt tegen geringe kosten specialistische ondersteuning voor de beoefening van een groot aantal grafische technieken, een belangrijke schakel in de beroepsuitoefening van beeldende kunstenaars. De continuïteit van deze voorziening is volgens het Grafisch Centrum zorgelijk aangezien er jaarlijks een incidenteel subsidie voor het ondersteunend management betaald wordt vanuit het Beeldend Kunstenplan.

3.2.1.10. FILMHUIS

Het filmhuis Arnhem dat in 1988 haar vijftienjarig bestaan vierde, behoort tot een van de twintig grote filmhuizen in het land en zich mag verheugen in een steeds groeiende belangstelling.

Opvallend is de interdisciplinaire aanpak van de afgelopen periode. Het filmhuis maakt onderdeel uit van netwerken in de stad en de provincie in het kader van te organiseren festivals. Het in 1989 georganiseerde Pasolini-festival is een goed voorbeeld van een samenwerking tussen meerdere culturele instellingen (Gemeentemuseum, Hogeschool voor de Kunsten, InDependance, Consigne 8, De Trust, de Stichting Vrienden van het Filmarchief).

In het seizoen 1989/90 is bewust gestreefd naar samenwerking met de discipline toneel om het publiek de onderlinge verbanden en verschillen tussen een toneelbewerking en verfilming van hetzelfde stuk te laten zien. Met het oog op aanpassing van kantoor- en vergaderruimte is onlangs op de eerste verdieping en zolder een interne verbouwing gerealiseerd.

In het onlangs gepresenteerde 'Beleidsplan 1990-1993' verwoordt het filmhuis dat zich met trots een "vrijwilligersorganisatie" noemt, voor de toekomst te streven naar een betaald educatief medewerker en een betaalde ondersteuning van activiteiten van het kinderfilmhuis gericht op de continuïteit van de kunstzinnige film. In dit verband heeft het filmhuis contact opgenomen met Stichting de Mariënborg. Verheugend is dat het filmhuis te maken heeft met een groeiende interesse voor de kunstzinnige film en videokunst terwijl de belangstelling voor commerciële programma's in de bioscopen dalende is.

3.2.1.11. KUNSTBEHEER

De gemeente Arnhem bezit ruim 12.000 kunstwerken van Arnhemse kunstenaars voortkomend uit de voormalige BKR (Beeldende Kunstenaarsregeling). De collectie bestaat uit schilderijen, tekeningen, grafiek en voor een deel uit sculpturen, objecten op het gebied van de toegepaste kunst waaronder veel keramiek en wandkleden.

Een groot deel is verspreid over gemeentelijke diensten, instellingen en scholen. Het overige deel heeft de afdeling kunstbeheer op stock en vormt de actieve voorraad waaruit bruiklenen worden aangevraagd.

De afdeling kunstbeheer registreert de uitgeleende werken en draagt zorg voor de controle, het onderhoud en restauratie.

Er bestaat grote behoefte aan verbetering van het uitleensysteem door middel van een flexibel geautomatiseerd inventarisatie-documentatie-programma. De afgelopen jaren is de afdeling kunstbeheer uitgegroeid tot een bruisend intern uitleencentrum voor beeldende kunst in de Gemeente Arnhem.

De aanwezige kunstwerken rouleren met een verhoudingsgewijs hoge frequentie die met name beïnvloed wordt door de terzakekundige begeleiding en uitgebreide adviezen die door de beheerder/adviseur worden verstrekt.

In het kader van stimulering van de participatie in de stad, met name binnen de gemeentelijke diensten, is deze functie van niet te onderschatten belang. Medewerkers worden op een ongedwongen wijze vertrouwd gemaakt met kunst en zogewenst de kunstenaars, en worden evenals dat bij de kunstuitleen van de Stichting Beeldende Kunst Gelderland het geval is, in de gelegenheid gesteld hun werk in te ruilen.

Er worden door de afdeling ook kunstwerken geselecteerd en tijdelijk uitgeleend voor groepsexposities, educatieve projecten en overzichtstentoonstellingen van kunstenaars van wie de gemeente kunstwerken in bezit heeft. De groei van de afdeling kunstbeheer naar actief uitleen- en adviescentrum brengt met zich mee dat door één medewerker in vaste dienst zeer veel taken worden verricht (documentatie, registratie, taxatie, inspectie en financieel beheer, onderhoud en restauratie, en advisering en educatie) waarvoor uiteenlopende deskundigheden zijn vereist waarbij onderhandelingsvaardigheid en organisatietalent zeer belangrijk zijn. Vanuit de afdeling bestaat behoefte aan een evaluatie van het gevoerde beleid van de afgelopen jaren met het oog op toekomstig uit te zetten beleidslijnen.

3.2.1.12. STICHTING BEELDENDE KUNST GELDERLAND

De Stichting Beeldende Kunst Gelderland (SBK), gevestigd in 'Het Presickhaeffs Huys' te Arnhem is een provinciale organisatie voor hedendaagse beeldende kunst. Zij stelt zich ten doel te komen tot een zo groot mogelijke spreiding van werkstukken van hedendaagse beeldend kunstenaars en mede daardoor tot de verbetering van de positie van de Nederlandse kunstenaars. De Stichting realiseert haar doel door:

- KUNSTUITLEEN

Sinds de eerste kunstuitleenvestiging van de Stichting in Arnhem (1973) is deze tak in de loop der jaren uitgegroeid tot de grootste organisatie op dit gebied, met vestigingen in 10 Gelderse plaatsen, te weten Apeldoorn, Arnhem, Dieren, Doetinchem, Ede, Ermelo, Nijmegen, Tiel, Velp en Zutphen. In 1990 is een scheiding aangebracht tussen de 'particuliere' uitleen en de bedrijvenuitleen. De kunstuitleen voor bedrijven is eveneens gevestigd in het hoofdkantoor te Arnhem. Particulieren kunnen voor een klein maandelijks bedrag kunstwerken lenen. Gekozen kan worden uit een collectie hedendaagse kunstwerken bestaande uit schilderijen, tekeningen,

grafiek, textiel, keramiek, plasteiken en foto's. De werken kunnen ook gekocht worden. De totale uitleencollectie van de SBK bestaat uit 15.000 kunstwerken van ca. 1000 kunstenaars. Per 31-12-1991 telde de SBK totaal 5.389 abonnees, waarvan 1.269 (= ca.24%) abonnees ingeschreven staan bij kunstuitleen Arnhem.

- HET SAMENSTELLEN EN IN ROULATIE BRENGEN VAN REIZENDE TENTOONSTELLINGEN
De organisatie hiervan is in handen van de Tentoonstellingsdienst. Deze dienst maakt sinds 1977 deel uit van de Stichting en wordt vrijwel volledig gesubsidieerd door de provinciale overheid.

De Tentoonstellingsdienst stelt jaarlijks een aantal informatieve en educatieve tentoonstellingen samen, die door plaatselijke of regionale tentoonstellingscommissies en door scholen kan worden afgenomen. De tentoonstellingen hebben betrekking op de hedendaagse beeldende kunst en worden voorzien van begeleidende documentatie. Ten opzichte van voorgaande jaren is in 1990 het aantal scholen in Gelderland dat gebruik maakt van de educatieve tentoonstellingen van de SBK enorm toegenomen. Vroegen in 1989 33 scholen (basisonderwijs en onderbouw voortgezet onderwijs) een expositie aan, in 1990 waren dit maar liefst 113 scholen. Daarnaast is de Tentoonstellingsdienst initiatiefnemer en beheerder van een Gelderse Bibliotheek van Kunstenaarsboeken. De collectie wordt door aankoop en schenking opgebouwd. Subsidie van de Provincie Gelderland heeft dit mede mogelijk gemaakt.

- SBK-UITGAVEN

Mede onder auspiciën van de Stichting wordt jaarlijks de Gelderse Grafiekmap uitgegeven. In de afgelopen drie jaar heeft de Stichting de jubileumuitgave 'Gelderland in proza, poëzie en prenten' uitgegeven. De Stichting verleent daarnaast nog diensten aan het onderwijs, adviseert en geeft voorlichting op het terrein van de hedendaagse beeldende kunst en bemiddelt bij opdrachten.

Momenteel heeft de Provincie in het kader van de Tussenbalans voorgesteld de huisvestingslasten van de SBK ter hoogte van F 25.000,- ten laste te brengen van de Rijksbijdrage Provinciale Bevordering Beeldende Kunst. In de in 1985 gesloten deal tussen Provincie en gemeente is afgesproken dat de SBK een provinciale verantwoordelijkheid werd en het 'Instituut voor Vrije Grafiek', het toenmalige Grafisch Centrum, door de gemeente zou worden gesubsidieerd. Gezien het enorme beslag dat gelegd wordt op de gelden van het Convenant (zie onder 3.2.1.12) zal het niet mogelijk zijn binnen het huidige budget de bezuiniging op te vangen.

3.2.1.13. CONVENANT BEELDENDE KUNST EN NIEUWE KUNSTENPLAN 1993-96

De subsidies volgens het Plan Beeldende Kunsten hebben tot doel het voorzieningenniveau van de beeldende kunsten in Arnhem op voldoende peil te houden. Het betreft hier voorwaardenscheppend beleid (subsidies aan instellingen die zorgdragen voor accommodaties, podia, ateliers, expositieruimten etc.).

Deze subsidie is het gevolg van het opheffen van de BKR waardoor de extra hierdoor vrijgekomen gelden via WVC naar de vier grote steden en de provincies vloeiden en de provincies een meer centrale rol in de financiering van het kunstbeleid kregen.

De afgelopen jaren heeft Arnhem op het gebied van de beeldende kunst een snelle ontwikkeling doorgemaakt. Verscheidene instellingen opereren op landelijk en incidenteel, zelfs op internationaal niveau.

In het Nieuwe Kunstenplan zullen wederom rechtstreeks gelden van het Rijk naar de gemeenten vloeien. Het Convenant (De Tijdelijke Bijdrageregeling Provinciale Bevordering Beeldende Kunst) wordt verlengd tot en met 1996. Het door de Rijksoverheid toe te kennen budget wordt verdeeld naar rato van het aantal inwoners per gemeente (F 1,- per inwoner) en daarnaast ontvangen zij per inwoner jaarlijks een additioneel bedrag (tenminste F 0,57 per inwoner) dat bepaald wordt door het aantal beeldend kunstenaars in de gemeente, de aanwezige infra-structuur en het aantal activiteiten op het gebied van de beeldende kunst.

3.2.2. HISTORIE/ARCHEOLOGIE/MONUMENTEN

3.2.2.1. GEMEENTEARCHIEF

Het Gemeentearchief is het belangrijkste historisch documentatiecentrum van de stad. In deze tijd van aandacht voor de publieksfunctie als maatschappelijke legitimatie van museum en schouwburg komen de taken van behoud en beheer onder grote druk te staan. Des te verheugender is het dat de afgelopen jaren hard gewerkt is aan de verbetering van de condities waaronder de historische documenten in het archief zijn opgeslagen. Momenteel wordt gewerkt aan een plan voor het inventariseren van de steeds groeiende collecties om deze, voor zover mogelijk, toegankelijk te maken. Aansluitend op de inventarisatie en ordening van de collecties wordt aandacht besteed aan de conservering en restauratie.

Het archief zal de komende periode werken aan een meerjarenplan ten behoeve van de besteding van gelden uit het literatuurfonds. Het stimulerend beleid ten aanzien van de geschiedschrijving over de stad zal worden voortgezet.

Door langdurige ziekte van een van de personeelsleden ontbreekt een man in de studiezaal wat een nadelig effect heeft op deze voor het archief wezenlijke publieksfunctie.

3.2.2.2. DEPENDANCE GEMEENTEMUSEUM

(AFDELING OUDHEIDKUNDE EN HISTORIE)

In de dependance van het Gemeentemuseum is behalve de afdeling Oudheidkunde en Historie van het Gemeentemuseum de Archeologische Werkgemeenschap Nederland (AWN) Afdeling 17 gevestigd, een groep zeer actieve amateur-archeologen die zich bezig houdt met het opgraven, registreren, onderzoeken en restaureren van bodemvondsten uit het gebied Zuid-Veluwe en Oost-Gelderland.

De afdeling archeologie van het Gemeentemuseum houdt zich hoofdzakelijk bezig met het organiseren van archeologische en historische tentoonstellingen en activiteiten en het registreren en bewerken van Arnhemse bodemvondsten.

Aangezien de provincie heeft besloten dat het provinciaal bodemarchief naar Nijmegen gaat, worden sinds 1989 de bodemvondsten onder auspiciën van

de Gelderse provinciale archeoloog ondergebracht in Nijmegen. Het grootste gedeelte van het provinciaal bodemarchief is eigendom van de Gelderse Archeologische Stichting (GAS), die zich heeft uitgesproken voor handhaving van de collectie in Arnhem zolang deze goed bewaard, bewerkt, en geëxposeerd wordt.

3.2.2.3. ARCHEOLOGISCH/HISTORISCH EDUCATIEF CENTRUM

Er bestaan al geruime tijd plannen in de binnenstad, in het voormalig Burgerweeshuis in de Bovenbeekstraat, een archeologisch historisch educatief centrum op te richten. In dit verband wordt gedacht aan overheveling van de afdeling archeologie van het Gemeentemuseum naar de binnenstad. Deze plannen sluiten aan bij de nieuwbouwplannen van het museum en haar hernieuwde taakstelling zich in de toekomst tot oude en nieuwe beeldende- en toegepaste kunst te willen beperken. De stichting in oprichting 'Historisch Centrum Burgerweeshuis' streeft het behoud en een goede exploitatie van het voormalig Burgerweeshuis na en onderzoekt mede wat de mogelijkheden en wenselijkheden zijn van dit plan. Er wordt verder gedacht aan een nauwe samenwerking met het Gemeente-archief, historische verenigingen en de Arnhemse bibliotheek. In dit verband passen de plannen van de bibliotheek de collectie 'Gelriana' meer toegankelijk te maken voor het publiek. Een samenwerking met het Openluchtmuseum zou mogelijk zijn mede gelet op de nog voor weinig mensen bekende kostbare verzamelingen die het museum bezit.

3.2.2.4. NEDERLANDS OPENLUCHTMUSEUM

Het Nederlands Openluchtmuseum is opgericht in 1912 en behoort daarmee tot de oudere openluchtmusea van Europa. Als nationaal openluchtmuseum biedt het een grote variëteit aan regionale cultuur en architectuur uit geheel Nederland op een terrein van vierenzeventig ha. De karakteristieke boerderijen, molens, woonhuizen en andere gebouwen zijn van hun oorspronkelijke lokatie overgeplaatst naar het Openluchtmuseum en aldaar, zoveel mogelijk gebruik makend van het originele materiaal, weer opgebouwd. Qua bezoekersaantal en bezoekerssamenstelling is het één van de meest populaire en laagdrempelige musea van Nederland.

In 1987 besloot het Ministerie van WVC de rechtstreekse exploitatie van het Openluchtmuseum te beëindigen door het museum te privatiseren, hetgeen per 1 januari 1991 gerealiseerd is. Het beheer van het museum is overgedragen aan de 'Stichting Het Nederlands Openluchtmuseum'. Daarmee is dit museum het eerste rijksmuseum in Nederland, dat geprivatiseerd is. Als museale instelling van onomstotelijk nationale betekenis, ontvangt het Openluchtmuseum van het Ministerie van WVC ook na de privatisering een structurele subsidie voor een deel van de exploitatiekosten.

Bij de privatisering is besloten, dat de collectie van het museum eigendom blijft van het Rijk en in bruikleen wordt gegeven aan de Stichting. Het terrein waarop het Openluchtmuseum gevestigd is, is vanouds eigendom van de gemeente Arnhem en in erfpacht gegeven aan het Rijk. In het recente verleden is in hechte samenwerking met de Gemeente een 'masterplan' voor het

museumterrein tot stand gekomen en geregeld vindt overleg tussen museum en Gemeente plaats over zaken het terrein en de bereikbaarheid van het museum betreffend. Het personeel van het museum (103,3 formatieplaatsen) is per 1 januari in dienst gekomen van de Stichting.

Het nieuwe beleid van het museum is erop gericht de presentatie beter af te stemmen op het hedendaagse publiek en de bekendheid van het museum te vergroten. In presentatie-opzicht is het Openluchtmuseum een museum in vernieuwing, dat streeft naar een aanmerkelijke verlevendiging van hetgeen er te zien is, een verbetering van de samenhang en het toepassen van eigentijdse educatieve middelen om het verleden te verklaren. De overplaatsing van de oudste nog bestaande stoomzuivelfabriek van Nederland, de Freia, is thans in volle gang en zal het mogelijk maken ambachtelijke en fabrieksmatige productie met elkaar te vergelijken in een presentatie die zoveel mogelijk objecten in werking zal laten zien. Onder de grote investeringsprojecten voor de eerste helft van de jaren 90 neemt de bouw van een binnenmuseum bij de ingang de belangrijkste plaats in. Het is de bedoeling, dat hiermee onder meer voorzien wordt in een moderne ingangs- en tentoonstellingsruimte die het mogelijk maakt onderwerpen uit een recenter verleden of het heden te presenteren en die tevens het museumbezoek minder weersgevoelig maakt.

3.2.2.5

MUSEUM BRONBEEK

Vanaf het moment dat het Koninklijk tehuis voor oud-militairen 'Bronbeek' voor oud-militairen werd opengesteld op 19 februari 1863, is een aanvang gemaakt met het opbouwen van de collectie. Dit gebeurde door middel van schenkingen van oud-militairen die in 'Bronbeek' kwamen wonen. Tevens werd de collectie uitgebreid met schenkingen van de overheid en particulieren. Zo is in de loop van de jaren een collectie ontstaan, omvattende een verzameling bronzen monsterkanonnen en vele voorwerpen met betrekking tot de etnografie van het voormalig Nederlands-Indië, Nieuw Guinea, Suriname en de Antillen. Ook bevinden zich in de collectie schilderijen, prenten, wapens, vaandels en uniformen, welke de geschiedenis van het voormalig Koninklijk Nederlands-Indisch Leger uitbeelden. In het museum wordt ook aandacht geschonken aan het verblijf van de Koninklijke Landmacht in het voormalig Nederlands-Indië van 1945-1950 en op Nieuw Guinea van 1945-1965. De collectie wordt nog regelmatig aangevuld met schenkingen en bruiklenen.

Het museum beschikt ook over een bibliotheek die na afspraak voor het publiek toegankelijk is.

3.2.2.6

ARCHEOLOGISCHE DRIEHOEK

In de nota van het Rijksoudheidkundig Bodemonderzoek 'Het bodemarchief bedreigd' uit 1982 is Arnhem als archeologisch rampgebied opgevoerd. Dit vindt zijn oorzaak mede in het feit dat er een activiteitenbudget en een stadsarcheoloog ontbreekt die zich verantwoordelijk voelt voor het behoud van het verleden.

Met de blik op het Duitse achterland gericht zouden Arnhem, Nijmegen en Xanten een archeologische driehoek kunnen gaan vormen. Een van de

mogelijkheden is een museum of bezoekerscentrum te creëren, gelegen in Nederlands eerste Uiterwaardenpark Meinerswijk, onderdeel van het Rijn-oeverproject, in de nabijheid van de fundamenten van het Romeinse castellum, waarin uitvoerig de (archeologische) geschiedenis en de toekomst van Meinerswijk wordt belicht.

Binnenkort start de Rijksdienst van het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB), in aansluiting op het onderzoek van de Stichting Regionaal Archeologisch Archiveringsproject te Amsterdam (R.A.A.P) een tweede onderzoek naar de resten van een Romeins castellum en in het bijzonder naar de resten van een Romeins stafgebouw dat mogelijk voor een deel kan worden bloot gelegd en waarvoor wij gelden beschikbaar hebben gesteld. Getracht wordt een wetenschappelijk verantwoord inzicht te krijgen in de laatste bewoning-sfasen van het castellum. Daarnaast wordt bezien of de plattegrond van het gebouw zichtbaar kan worden gemaakt.

Een onderdeel van het uiterwaardenplan vormt de reconstructie van de oude steenfabriek die het publiek de mogelijkheid biedt kennis te maken met het fabricageproces. Deze steenfabriek zou kunnen fungeren als bezoekerscentrum waar de rol wordt belicht die de steenfabrieken hebben gespeeld in de ontwikkeling en vorming van het Meinerswijkse uiterwaardengebied zoals dat er vandaag uit ziet. De geschiedenis van de Arnhemse steenfabricage, vanaf de stadssteenbakkerijen tot het einde van de vlamovensteenabriek Meinerswijk in 1985, kan in beeld worden gebracht.

In dit bezoekerscentrum dat ook als centrum voor het natuurpark fungeert, zouden archeologische vondsten kunnen worden gepresenteerd met achtergrondinformatie over het Romeinse castellum en het middeleeuwse kasteel. Hierbij kan men ook denken aan de manier waarop de Romeinen stenen en dakpannen fabriceerden en aan hun speciale metseltechnieken.

In Xanten kunnen bezoekers reeds enige jaren kennis maken met een gedeeltelijke reconstructie van een Romeinse stad waar een amfitheater, een tempel, villa, grachten en muren een beeld geven van de toenmalige stedelijke omgeving.

Arnhem zou zich wellicht evenals Xanten en Nijmegen op een geheel eigen wijze kunnen profileren zodat de drie genoemde steden tesamen een meerwaarde opleveren aan cultuurhistorische, wetenschappelijke, en recreatieve aspecten.

Het unieke van het castellum Meinerswijk is dat het tot op heden de enige plek langs de Rijn tussen Vechten en Altkalkar is waar niet door de rivier verspoelde resten van een militaire vesting zijn aangetoond. Een definitieve identificatie van castellum Meinerswijk als militaire versterking 'castra Herculis' zou de betekenis van het castellum nog verder doen toenemen. Indien hier militaire bewoning van vóór de vierde eeuw kan worden aangetoond, is het castellum een van de langst in gebruik zijnde militaire nederzettingen geweest. Het verdient aanbeveling in de verdere uitwerking van plannen, voor zover nog mogelijk, rekening te houden met deze voor Arnhem zeer belangrijke archeologisch/historische gegevens aangezien een toekomstige bevestiging ook internationaal gezien van grote betekenis is. Meinerswijk zou een geheel eigen accent kunnen vormen binnen de steden-driehoek mede door het aangrenzende natuurlandschap zodat cultuur en natuur op een harmonische wijze samenkomen.

Het Provinciaal Museum Kam te Nijmegen fungeert als het wetenschappelijk expositiecentrum dat de Romeinse bewoning binnen en buiten dit gebied in een breder kader plaatst.

Een van de mogelijkheden voor een archeologisch historisch centrum zijn audio-visuele presentaties die de geschiedenis van het Romeinse castellum in beeld brengen, in relatie tot geografische ligging en bewoning, en die een waardevolle aanvulling vormen op markeringen of (gedeeltelijke) reconstructies in het landschap.

In dat geval blijven er voor het pand in de Bovenbeekstraat voldoende mogelijkheden over als centrum voor historie. Het museum zal in beide gevallen de dependance aan de Utrechtseweg afstoten, waardoor voor de AWN naar vervangend onderdak zal moeten worden gezocht.

3.2.2.7. MONUMENTEN

De directe verantwoordelijkheid voor het monumentenbeleid en de daadwerkelijke realisatie ligt bij de dienst Stadsontwikkeling. De minister van WVC heeft in Arnhem 112 beschermde Rijksmonumenten aangewezen. Hiertoe behoren ook de parken Sonsbeek en Zijpendaal. Enkele belangrijke rijksmonumenten in Arnhem zijn de toren van de Grote of Eusebiuskerk, het Duivelshuis en de panden Kerkstraat 9, 10 en 11 (voormalig RK Vrouwenhuis) en het Burgerweeshuis in de Bovenbeekstraat 21. Naast panden in de binnenstad moeten genoemd worden de gemeentelijke neo-classicistische, eclectische en Jugendstil architectuur in het Spijkerkwartier, de Burgemeesterswijk, de Transvaalbuurt, de Utrechtsestraat en de Jansbuitensingel 5 (Vestagebouw) en de volledig gerestaureerde Rijnkade 3.

Momenteel worden voorbereidingen getroffen voor een grootscheepse restauratie van de toren van de Grote- of Eusebiuskerk waarvoor WVC subsidie beschikbaar heeft gesteld. Daarnaast wordt onderzocht welke mogelijkheden er zijn voor een (commerciële) exploitatie van de toren die niet los te zien is van overige nieuwe bestemmingen en plannen in de stad.

Dit jaar is de restauratie van de toren het thema van de Open Monumentendag, die voor de vijfde maal wordt georganiseerd door de Stichting Open Monumentendag. Hoofddoelstelling is het publiek voor een dag in het jaar een kijkje te laten nemen in panden die normaal niet openbaar toegankelijk zijn. Voorts zijn er nevendoelestellingen zoals het wekken van publieke belangstelling voor het monumentenbeleid in het algemeen en bepaalde van belang zijnde actuele thema's in het bijzonder. Door middel van stadswandelingen, routes, lezingen, exposities en video-presentaties wordt het publiek geïnformeerd over de historische bouwwerken van de stad en wordt begrip en liefde gekweekt voor het behoud van deze voor Arnhem waardevolle monumenten.

In de nieuwe monumentenwet die in 1989 van kracht is geworden kunnen colleges van B&W, mits via een verordening geregeld, de bevoegdheid krijgen vergunningen te verlenen tot wijziging, afbraak of verwijdering van beschermde rijksmonumenten.

De afdeling Monumentenzorg van de dienst Stadsontwikkeling geeft in haar evaluatienota 'Het Arnhems Monumentenbeleid na 3 jaar' 1990 aan dat er behoefte bestaat aan een restauratiedeskundige en bouwhistoricus mede

als antwoord op de decentralisatie van taken en bevoegdheden van de Rijksoverheid richting gemeenten. De bouwhistoricus kan de monumentale waarde van de bestaande architectuur onderbouwen wat bouwtechnische aspecten betreft, terwijl de restauratiedeskundige in het verlengde daarvan moet proberen de gesignaleerde waarden te behouden in het kader van de te realiseren bouwplannen.

3.2.3. ARCHITECTUUR/BEELDENDE KUNST EN VORMGEVING

Monumentenbeleid, architectuurbeleid en beeldend kunstbeleid in de openbare ruimte dienen elkaar aan te vullen. Belangrijk is het combineren van historische kenmerken en monumenten en het scheppen van voorwaarden die de moderne ontwikkeling van een stad met al haar functies mogelijk maken.

Langzamerhand groeit het besef dat een totale visie op een stad met haar karakteristieke plekken voorwaarde is voor een verantwoord ruimtelijk beleid. Dit heeft te maken met een sterker wordend kwaliteitsbesef dat tot uitdrukking komt in een herstructurering van steden en veranderingen in het bouw- en ontwerpproces, de behoefte van steden om zich te onderscheiden, de toenemende internationalisering, het bouwen van nieuw tussen oud en de herontdekking van de stad als woon- en leefmilieu.

Er is een samenspel vereist tussen de bestuurder, ambtenarenapparaat, investeerder/belegger en deskundigen die in opdracht van de gemeente werken. Die deskundigen kunnen zijn planologen, stedenbouwkundigen, de architect en beeldend kunstenaars. Van belang is dat vooraf stedenbouwkundige eisen worden gesteld die gebed zijn in een totaalplan van een stad of wijk. Een toetsing achteraf door welstandscommissies is niet voldoende. "De stad zit niet te wachten op persoonlijke totempalen van beleggers en is evenmin geholpen met stedenbouwkundige diensten die functioneren als 'his master's voice' van de wethouder", aldus Tracy Metz in NRC (19-3-90). De stedelijke overheid dient voor 100% controle te houden en kan als grondeigenaar eisen stellen bij de verkoop van gronden door grondtransacties te koppelen aan architectonische kwaliteit.

Dit heeft in Barcelona bijvoorbeeld geleid tot twee gemeentelijke diensten die dwars door bestaande disciplines en vakdiensten heenwerken. In toenemende mate wordt in vakkringen het belang onderkend van een supervisor met een grote mate aan vakkennis en vakkbekwaamheid, een man of vrouw met visie en durf, door de gemeente aangesteld of tijdelijk ingehuurd. Op deze manier wordt in Amsterdam het IJ-oeverplan aangepakt.

Over kunst in relatie tot architectuur en de sociale functie van stads- gedeelten zal in de toekomst meer moeten worden nagedacht. Steden worden volgebouwd en volgepropt met beelden en slecht vormgegeven stadsmeubilair, veelal op plekken die daar niet om vragen. Het bestaande automatisme van "boompje, bankje, en klaar is Kees" zal moeten worden doorbroken, aldus Marian Beeren in Wonen (12-1-1990). Belangrijk is dat architectuur en beeldende kunst op elkaar worden afgestemd zonder dat concessies hoeven te worden gedaan aan de beeldende kunst, zodat een meer vanzelfsprekende relatie ontstaat. Dit betekent dat er ook 'ruimte' moet

zijn voor autonome uitingen van beeldende kunst.

Tot nog toe wordt in Nederland in de meerderheid van de gevallen een beeldend advies uitgebracht als alle voorbereidende en voorwaarde schepende fasen achter de rug zijn en de verdeling, bestemming en vormgeving van de diverse ruimten heeft plaats gevonden. Wij denken hierbij speciaal aan de beeldende vormgeving van openbare ruimten, straten, pleinen, plantsoenen en bruggen, en aan beeldende kunst in de directe omgeving van een gebouw waar de kunstenaar samenwerkt met de architect. Een goed voorbeeld van een geslaagde integratie tussen beeldende kunst en architectuur in Arnhem vormt de Pleyroute, een Provinciale kunstopdracht.

Een bewijs voor het belang dat landelijk wordt toegekend aan een goed architectuurbeleid vormt de dit voorjaar door WVC uitgebrachte nota 'Ruimte voor Architectuur'. Het gaat bij deze nota om meer dan het enkelvoudige bouwwerk; ook de zogenoemde micro-stedebouwkundige aspecten komen aan bod. De wijze waarop de gebruiker zijn directe omgeving beleeft vormde het uitgangspunt. Het gekozen beleidsterrein sluit aan bij het begrip 'dagelijkse leefomgeving' zoals dat in de 'Vierde nota over de ruimtelijke ordening' wordt gebruikt. In de nota worden een aantal elementen genoemd die de architectonische kwaliteit bepalen: de gebruikswaarde, de culturele waarde en de toekomstwaarde. De gebruikswaarde is ook van toepassing op de directe omgeving waar een openbare ruimte moet ontstaan waar alle facetten van het maatschappelijk leven aan bod moeten kunnen komen. Onder culturele waarde worden oorspronkelijkheid, vaktechnisch kunnen, zeggingskracht, de relatie met de omgeving en de cultuurhistorische factor verstaan. De toekomstwaarde kan gezien worden als een afgeleide of resultante van de gebruiks- en culturele waarde en heeft te maken met de duurzaamheid van het gebouw en de waarde in de tijd.

De nota gaat ook in op het architectuurbeleid van de lagere overheden en constateert dat het ontbreken van een visie ten koste gaat van samenhang en consistentie. Veel inspanningen hebben daardoor een ad hoc karakter aldus de nota. Ook de gewoontevorming zoals bij de architectenkeuze en vanuit het verleden gegroeide verhoudingen kan het inschakelen van architecten van buitenaf bemoeilijken. Een relatief grote immobiliteit in de opvattingen en wensen van de markt kan vernieuwing en verandering in de weg staan. De nota pleit voor het ontwikkelen van een gemeentelijke beleidsvisie en het vastleggen daarvan en noemt volkshuisvesting, monumentenzorg, milieu, beeldende kunst, sociale veiligheid en recreatief-toeristische aspecten als aandachtsvelden die een relatie hebben met architectonische kwaliteit. Daarbij gaat het om het vergroten van de samenhang tussen motieven, doelstellingen, betrokkenheid van sectoren en diensten, in te zetten instrumenten, en om de nodige organisatorische afstemming.

In Arnhem wordt het belang van een betere en tijdige afstemming tussen de genoemde disciplines en betrokkenen in toenemende mate onderkend. De huidige samenwerking tussen de afdelingen architectuur en stedebouw van de dienst Stadsontwikkeling en de Commissie Beeldende Vormgeving vormt de aanzet tot de bepleite integrale aanpak:

- de herinrichtingsplannen van de binnenstad worden vroegtijdig in de

Commissie Beeldende Vormgeving besproken zodat de commissieleden in de gelegenheid worden gesteld ideeën te ontwikkelen over mogelijk geschikte lokaties voor kunst opdrachten. Speciale aandacht krijgen grote projecten zoals het Kerkplein en het Stationsgebied.

- de sociale functie van pleinen en andere openbare ruimten in relatie tot te ontwikkelen plannen maakt in toenemende mate onderdeel uit van de discussie in de commissie. Het op de kaart markeren van gevoelige gebieden die speciale aandacht vragen kan niet los van hun bestemming gezien worden. Stadsontwikkeling zal als uitwerking van het ruimtelijk structuurplan een ruimtelijke visie op het stadsbeeld voorbereiden. Belangrijk hierbij zal zijn de toetsing van deze visie door externe, onafhankelijke deskundigen die in het vervolgtraject een plaats krijgen toegewezen.

- het beeldenplan zal worden geïntegreerd in het totaal van (herinrichtings)plannen in de stad. De commissie Beeldende Vormgeving zal hiertoe de aanzet geven.

- in een vroegtijdig stadium worden de plannen van de dienst Stadsontwikkeling met betrekking tot de stadsvernieuwingsgebieden in de commissie besproken en wordt door de commissie bepaald welke gebieden in aanmerking komen voor kunst opdrachten uit het daartoe bestemde deel van het stadsvernieuwingsfonds

- de nota 'Straatmeubilair' van de dienst Stadsontwikkeling biedt waardevolle aanknopingspunten in de toekomst verantwoord om te gaan met vormgeving in de gebouwde omgeving waartoe ook bestrating, reclame en groen-aanleg gerekend worden. De Commissie Beeldende Vormgeving is in een vroeg stadium bij de idee-ontwikkeling ten aanzien van dit onderwerp betrokken.

Door een maximale samenwerking tussen de dienst Stadsontwikkeling (architectuur, stedebouw, monumenten), de dienst Milieu en Openbare Werken (MOW) en de sector cultuur zal de hierboven bepleite integrale aanpak optimaal kunnen worden gerealiseerd.

In aansluiting op de voorgestane integratie tussen architectuur, beeldende kunst en vormgeving en de recente ontwikkeling in de stad zal in de toekomst een groter beroep gedaan worden op de stelpost monumentale kunst. De leden van de commissie Beeldende Vormgeving zijn van mening dat het huidige zeer geringe bedrag voor deze wezenlijke functie van de stad, op termijn ophoging verdient.

3.2.3.1. COMMISSIE BEELDENE VORMGEVING

De commissie Beeldende Vormgeving ofwel de Commissie Beeldende Vormgeving van Openbare Gebouwen en Terreinen, adviseert over het beeldend kunstbeleid in de stad dat onder meer tot uitdrukking komt in adviezen over plaatsing van kunstwerken op openbare terreinen en langs wegen en adviezen voor toepassingen van de percentageregelingen voor de 'versiering' van nieuwe of gerenoveerde openbare gebouwen. De uitvoering van het beeldenplan behoort de komende periode tot een van de belangrijkste taken van de commissie. Ook de advisering met betrekking tot de vormgeving van straatmeubilair zoals transformatorhuisjes valt onder de verantwoordelijkheden van de commissie.

Het afgelopen jaar heeft de Commissie Beeldende Vormgeving meerdere malen haar grote zorg en ergernis uitgesproken over de geringe ambtelijke ondersteuning, de slechte betaling en de structurele onduidelijkheid omtrent bevoegdheden en taken.

De leden van de commissie geven te kennen dat al vanaf 1989 van een onaanvaardbaar niveau sprake is.

Dankzij de buitengewone inspanningen van de deskundige (kunstenaars)leden zijn er het afgelopen jaar, ondanks de moeilijke situatie, een aantal projecten gerealiseerd. In samenwerking met het Praktijkbureau voor Beeldende Kunst opdrachten te Amsterdam en de Provinciale Electriciteitsmaatschappij (PGEM), is aan een achttal kunstenaars de opdracht verleend een schetsontwerp te maken voor trafo's (electriciteitshuisjes), in de stad. Momenteel worden voorbereidingen getroffen voor de uitvoering van een of meerdere ontwerpen gekoppeld aan een publikatie en tentoonstelling. Daarnaast is het project van de in Amsterdam wonende en uit Engeland afkomstige beeldend kunstenaar Norman Dilworth gerealiseerd, op een centraal gelegen plein in de nieuwbouwwijk Rijkerswoerd ontworpen door de stedenbouwkundige Bohdan Malisz. Aanpassing van de hoogte van de presentiegelden aan landelijke normen is volgens de commissie vereist wil Arnhem haar huidige leden behouden en nieuwe deskundige leden kunnen benaderen.

3.2.3.2.

WERK GROEP ARCHITECTUUR EN KWALITEIT VAN DE OPENBARE RUIMTE

De huidige adviesstructuur (welstandscommissie, monumentencommissie, commissie beeldende vormgeving) blijkt voor advisering over grote projecten onvoldoende geschikt; er dient een zodanige organisatie tot stand te komen dat kennis en deskundigheid, ook op het gebied van vormgeving en beeldende kunst, bijeengebracht worden en tot gelding kunnen komen. De reeds genoemde WVC nota 'Ruimte voor Architectuur' spreekt over welstands'zorg' inplaats van over 'toezicht'. Er worden drie modellen beschreven waarnaar het welstandstoezicht zich zou kunnen ontwikkelen: het stadscommissiemodel, het regionale-commissiemodel en het supervisor-model. In het stadscommissiemodel adviseert de commissie bestaande uit externe architecten ad hoc aangevuld met deskundigen op het gebied van monumentenzorg, openbare ruimte, reclame etc.. In het regio-model is er wederom sprake van een commissie van externe deskundigen (opgedeeld in subcommissies), die functioneert onder verantwoordelijkheid van een regionale organisatie, die B&W adviseert. In het supervisor-model wordt voor een grote of middelgrote gemeente een college van supervisors benoemd. Deze supervisors zijn architect-stedenbouwkundigen die op part-time basis werken en voor een bepaalde periode voor een bepaald gebied benoemd worden waarvoor zij een duidelijke verantwoordelijkheid dragen. De supervisors hebben tot taak: het voorbereiden en formuleren van de uitgangspunten van het welstandsbeleid in hun gebied, het begeleiden en beoordelen van projecten en het begeleiden en instrueren van de medewerkers van het ondersteunend bureau. De supervisors voeren overleg met de in hun gebied werkzame stedenbouwkundigen en brengen adviezen uit over de stedenbouwkundige plannen. Zij beoordelen de door de gemeentelijke diensten voorgelegde plannen over de invulling van onder andere de openbare ruimte, de

infra-structuur, de sociale veiligheid etc., alsmede voorstellen over reclame. De supervisors die werken met een verregaand mandaat geven adviezen aan B&W die openbaar zijn. Ook in Arnhem zou een supervisor, als onafhankelijk deskundige aangetrokken kunnen worden voor een bepaalde periode om voor de actuele problematiek en de zeer belangrijke keuzen die moeten worden gemaakt, extra ondersteuning te bieden en plannen te toetsen.

Een toenemend samengaan van monumentenbeleid en welstandsbeleid ligt voor de hand omdat er meer aandacht komt voor jongere bouwkunst en de betekenis van waardevolle gebouwen in hun omgeving. Momenteel worden in Arnhem door de dienst Stadsontwikkeling in aansluiting op het landelijk beleid, plannen voorbereid ter verbetering van de adviesstructuur van de Welstandscommissie. Deze komt onder meer tot uitdrukking in het vooraf stellen van stedenbouwkundige eisen en door het markeren van gevoelige gebieden.

De wens om samenhang tussen monumentenbeleid, welstandstoezicht en de kwaliteitszorg voor architectuur wordt in Arnhem met name kenbaar gemaakt vanuit de private sector. Genoemd kan worden de Vereniging Stadsschoon Arnhem, die via (thematische) nota's en motivering van de publieke opinie het overheidsbeleid meer probeert te motiveren tot een kwalitatieve architectuurzorg en ruimtelijk ordeningsbeleid.

De jaarlijkse dag van de Architectuur van de B&A (Bond voor Nederlandse Architecten) is een belangrijk moment voor de Arnhemse burgers om via georganiseerde wandelingen en (bus)tochten kennis te nemen van fenomenen van jonge architectuur.

Een ambtelijke werkgroep, samengesteld uit vertegenwoordigers van Stadsontwikkeling en de sector cultuur, is bezig om de eerste aanzet van een nog voornamelijk papieren werkgroep 'Architectuur en kwaliteit van de openbare ruimte' nieuw leven in te blazen. De werkgroep oriënteert zich thans op de aanpak van de architectuurproblematiek in andere steden van het land. Die oriëntatie zal uitmonden in het formuleren van kwaliteits-uitgangspunten die resulteren in een aanbeveling voor het beleids-instrumentarium.

Deze werkgroep zal gaan functioneren als een coördinatiepunt tussen de commissie beeldende vormgeving, de monumentencommissie en de welstandscommissie. Indien in de toekomst, voor een bepaalde periode, een extern deskundige kan worden aangesteld zal deze in genoemde werkgroep een belangrijke rol kunnen spelen. Men moet dan denken aan een secretariaat onder zijn leiding. Een dergelijk coördinatiepunt zou ook een rol moeten spelen in het overleg knooppunt Arnhem-Nijmegen.

3.2.4. PODIUMKUNSTEN

3.2.4.1. SCHOUWBURG

De schouwburg heeft behoefte aan uitbreiding van het activiteitenbudget. Buiten de Randstad hoort Arnhem samen met Groningen en Breda tot de drie belangrijkste podia van het land. Mede met het oog op internationale

ontwikkelingen en de steeds stijgende voorstellingskosten noemt de schouwburg een verhoging van het budget noodzakelijk.

Op dit moment is de schouwburg voor een groot deel gebonden aan het landelijk aanbod. In het licht van het Duitse achterland en 1992 zou een aansluiting op een keten van Europatheaters de schouwburg mogelijkheden bieden om tot internationale uitwisselingsprogramma's te komen. Men kan onder meer denken aan het binnenhalen van het Cullberg Ballet (Zweden), de Opera van Gelsenkirchen, het Deutsches Theater, de Komische Opera uit (Oost)Berlijn, Pina Bausch en Engels en Duits repertoiretoneel. Hierbij is het niet ondenkbaar een samenwerking met Musis/HGO aan te gaan. Zo wordt in het Mozartjaar de programmering reeds op elkaar afgestemd.

In de afgelopen jaren zijn vanuit de schouwburg Arnhem een aantal voorstellen gedaan om tot programmatische afstemming te komen met de schouwburg Nijmegen vanuit het idee, dat de twee dicht bij elkaar liggende podia door nauwe samenwerking veel meer kunnen bieden aan het publiek. Reeds geruime tijd bestaat er een goede vorm van samenwerking tussen de schouwburg in Arnhem en de kleine theaters 042 en Steiger in Nijmegen. De schouwburg heeft behoefte aan een full-time educatief medewerker en heeft binnen haar budget voor een parttime-kracht gelden vrij gemaakt. Er worden wekelijks kindervoorstellingen georganiseerd die in veel grotere mate dan nu het geval is geïntroduceerd zouden kunnen worden in het onderwijs en de wijken. Van belang is dat jongeren tussen 12 en 16 jaar worden bereikt die zoals uit landelijk onderzoek blijkt, in geringe mate met de schouwburg in aanraking komen. Het werkterrein van deze educatief medewerker wordt in nauw overleg met de Mariënborg en gezelschappen vastgesteld. Een educatief medewerker is des te belangrijker in het licht van het te veranderen subsidiemodel voor de podiumkunsten van WVC. In de nota van onderzoeker Hans Onno van den Berg 'Maatschappelijke respons en instrumenten van beleid' wordt beweerd dat van gezelschappen een groter publieksbereik geëist mag worden en dat de schouwburgdirecteuren, als vertegenwoordigers van het publiek, nauwer moeten worden betrokken bij het subsidiebeleid. Een deel van de rijkssubsidie voor de toneelgezelschappen zou vanaf 1992 naar 20 grote schouwburgen moeten gaan. De schouwburg zoekt naar verdere mogelijkheden om deze belangrijke functie verder te kunnen invullen.

De schouwburg is bezig met de voorbereiding van een gestructureerd marketingplan zodat naast het stimuleren van produkties door afname van het binnenlands aanbod, adequater kan worden ingespeeld op de vraag van de markt en de internationale ontwikkelingen. Zo biedt in Rotterdam een speciaal sponsorplan mogelijkheden voor een extra verhoging van het activiteitenbudget voor buitengewoon dure (buitenlandse) produkties. De schouwburg maakt melding van groot achterstallig onderhoud. Er dient veel technische apparatuur en inventaris op korte termijn te worden vervangen. Een voorbeeld is de lichtapparatuur van de kleine zaal waarvoor een krediet ter beschikking is gesteld. Dit achterstallig onderhoud zou mede het gevolg zijn van het schrappen in de begroting bij zowel de eerste als tweede verbouwing van de schouwburg. De directie heeft een verbouwingsplan gemaakt waarin het achterstallig onderhoud en de behoefte aan gebruiksmogelijkheden zijn verwerkt. Gewenst is de onderdelen die in het laatste

verbouwingsprogramma vanwege de bezuinigingen niet zijn uitgevoerd, bij de kop te pakken. Met de huidige budgetten voor onderhoud en routine-investeringen kunnen aan de hand van een meerjarenonderhoudsplaning en een investeringsplan in de komende jaren, de genoemde achterstanden niet worden weggewerkt. De routine-investeringen voor de schouwburg zijn uitgewerkt in een totaal investeringsplan van de Dienst CES.

3.2.4.2. THEATER VAN HET OOSTEN

Nadat de Toneelgroep Theater na een vijfendertig-jarig bestaan door het Rijk werd opgeheven, vanaf 1985 de enige subsidiënt, kon de nieuwe theatervoorziening voor de oostelijke provincies in 1989 van start gaan onder de naam Theater van het Oosten. Er was niet meer sprake van een vast gezelschap, doch van een theatervoorziening met een vaste kern van medewerkers waar omheen per produktie spelers, decorontwerper en regisseurs worden aangetrokken. In de praktijk betekende dit dat vrijwel alle bekende gezichten verdwenen en er gekozen werd voor een bijna geheel nieuwe personele bemensing.

Landelijk gezien loopt de belangstelling voor toneel terug en de gezelschappen of voorzieningen moeten zich grote inspanningen getroosten om de band met het publiek weer te kunnen aanhalen. In dat licht gezien kan worden geconstateerd dat de nieuwe toneelvoorziening een gelukkige start had met enkele voorstellingen, die goed bij het publiek en pers aansloegen.

Mede door het Ierland-festival werden er in het seizoen 1989-1990 maar liefst 306 voorstellingen gegeven, waarvan meer dan de helft in Oost-Nederland. De bezoekcijfers geven aan dat de belangstelling van het publiek voor de voorstellingen in Arnhem relatief groot was.

Aansluitend op theatervoorstellingen ontwikkelt Theater van het Oosten educatieve programma's vaak in samenwerking met culturele instellingen in de stad.

De aanwezigheid van een landelijke toneelvoorziening in deze regio met als standplaats Arnhem is van levensbelang voor het theateraanbod in dit gebied, mede met het oog op de geringe mobiliteit van de in de Randstad gevestigde gezelschappen. Bovendien vormen de educatieve activiteiten van het gezelschap een waardevolle aanvulling op de programmering mede met het oog op de door WVC voorgestane verbreding van het publieksbereik.

Er is hier een harmonische samenhang ontstaan tussen de aanwezigheid van de Hogeschool voor de Kunsten (o.a. Faculteit Toneel) en maar liefst drie professionele podiuminstellingen (Theater van het Oosten, Het Gelders Orkest, Introdans).

Aan het einde van het seizoen 1991-1992 zal door de minister van WVC worden geoordeeld over het voortbestaan van deze toneelvoorziening.

3.2.4.3. INDEPENDANCE

De theaterwerkplaats InDependance is een kweekvijver voor jong talent, die in augustus van dit jaar haar zevende seizoen ingaat. In een beschermde, maar professionele produktiesituatie biedt InDependance zowel artistieke begeleiding bij de ideevorming en de uiteindelijke uitvoering van de ideeën, als zakelijke/organisatorische begeleiding.

Samenwerking in produkties bij InDependance blijkt in het verleden nieuwe theaterinitiatieven te hebben opgeleverd: Theatergroep RANK, Bonheur, de Trust en Stichting Sequoia.

Jaarlijks kent het Ministerie van WVC een produktiesubsidie toe aan InDependance. De Provincie heeft een ontwikkelingssubsidie van vier jaar toegekend. De organisatie geeft aan dat als InDependance wil overleven, de gemeente Arnhem niet alleen voor dit jaar maar ook voor de toekomst de salarissen van de artistiek- en zakelijk leidster moet garanderen.

3.2.4.4. STICHTING PROFILE

De Stichting Profile is een facilitair bedrijf voor alle mogelijke theatergroepen en initiatieven in Arnhem die steun behoeven voor het opzetten, en (technisch) begeleiden van produkties en stelt daarnaast ook repetitieruimte beschikbaar.

Het theaterburo Profile heeft een plek verworven binnen het culturele klimaat van Arnhem gezien de vele gezelschappen uit Arnhem en omgeving die een beroep doen op de aanwezige faciliteiten en kennis van zaken.

De Stichting is tijdelijk gehuisvest aan de Utrechtseweg in de oude dependance van de muziekschool. Er wordt al geruime tijd naarstig gezocht naar een goed geoutilleerd pand, waarin al de genoemde activiteiten kunnen plaatsvinden. De Stichting zegt over onvoldoende financiële middelen te beschikken om een beter aangepaste huisvesting te kunnen betalen.

3.2.4.5. TONEELGROEP STAP (STICHTING TONEELVOORZIENING ANDER PUBLIEK)

Een initiatief dat ruimte schept voor vernieuwing, buiten bestaande accommodaties om, is Toneelwerkgroep STAP. Deze toneelwerkgroep stelt zich ten doel nieuwe publieksgroepen aan te boren die met het reguliere aanbod van toneel niet worden bereikt. Het repertoire komt in nauwe samenwerking met het publiek tot stand dat onder meer bestaat uit bezoekers van buurthuizen, migranten, groepen in vormingscentra, allochtonen, cursisten van creatieve centra, organisaties van etnische minderheden en leden van wijkcomité's. De belevingswereld van genoemde groepen vormt de basis van het repertoire. Via promotionele introductiefestivals op diverse plaatsen in de provincie worden de voorstellingen aan mogelijke afnemers gepresenteerd, waarna verdere spreiding over de provincie plaats vindt. Het aanbod wordt ook gepresenteerd in schouwburgen omdat men een isolement van de verschillende publieksgroepen ten opzichte van elkaar wil voorkomen. Vanuit het verleden bestaan er reeds contacten met de schouwburg in Arnhem.

3.2.4.6. JEUGD- EN KINDERTHEATER

Op het moment worden initiatieven ontwikkeld met als doel de realisering van een specifiek jeugd- en kindertheater in Arnhem. Een van die initiatieven is Stichting Pardoes die reeds verscheidene produkties op haar naam heeft staan. Een ander initiatief is genomen door de zakelijke leider van Theatergroep de Verbeelding die zich een aantal jaren geleden in Oosterbeek heeft gevestigd. De laatste groep denkt behalve aan theatervoorstellingen ook aan het opzetten van een jeugdtheaterwerkplaats, waar kinderen zelf theater

leren maken en uitvoeren. Aansluitend op het initiatief van Profile en in samenwerking met alle groepen die op dit moment een repetitieruimte zoeken pleiten zij voor een Theatercentrum waarin een jeugdtheatercentrum, een podium voor het derde theatercircuit en voor de moderne 'nieuwe muziek', een danswerkplaats en repetitieruimtes een plaats vinden.

3.2.4.7. INTRODANS

Op 21 september 1991 is Introdans twintig jaar in Arnhem gevestigd en heeft zich in die tijd ontwikkeld tot één van de vier grote balletgezelschappen van Nederland met een geheel eigen karakter. Introdans profileert zich als een oostelijke voorziening en is het huisgezelschap van de Schouwburg Arnhem. Het afgelopen seizoen heeft Introdans met haar voorstellingen aanzienlijk meer bezoekers bereikt dan het jaar daarvoor.

In het Advies Dansbestel uit 1986 werd Introdans voor de spreiding van modern ballet op middelgrote schaal aangemerkt.

Het inmiddels landelijk bekende gezelschap opereert sinds enige tijd internationaal.

Introdans omschrijft haar beleid in haar beleidsplan voor de eerste helft van de jaren 90 als 'work in progress'. Dit impliceert, dat de ervaringen bij de tot standkoming van een produktie en de samenwerking met een choreograaf, worden meegenomen naar het volgende werkproces.

Op het moment bestaan er wensen tot uitbreiding van het studio-theater dat men wil gebruiken voor eigen voorstellingen, inclusief Introdans-Educatief, en voor voorstellingen van derden. Introdans zoekt onderdak voor de educatieve afdeling die sinds 1 september 1989 verzelfstandigd is en vraagt om een oplossing voor de behoefte aan extra ruimte, mede door de toenemende samenwerking tussen de faculteit toneeldans van de Hogeschool voor de Kunsten en Introdans. In de visie van Introdans verdient het daarbij aanbeveling, om zo mogelijk aansluitend op bestaande locaties, indien financieel haalbaar, ruimte te creëren.

Introdans heeft in het verleden meermalen te kennen gegeven behoefte te hebben aan een grotere financiële ondersteuning van de gemeente. Deze behoefte doet zich momenteel sterker gevoelen in het licht van de onzekerheid omtrent de uitwerking van het Nieuwe Kunstenplan.

De educatieve afdeling van Introdans participeert momenteel in een overleg dat tot doel heeft te komen tot een grotere cultuur-participatie van jongeren in Arnhem. De door Introdans uitgezette beleidslijn die de komende jaren gericht is op verdergaande ontwikkeling en professionalisering van genoemde afdeling, kan mede dienen als leidraad voor een betere afstemming van het voorzieningenniveau op educatief gebied in de stad (zie ook onder 3.4.Participatie).

3.2.4.8. OVERIGE DANSVOORZIENINGEN

De aanwezigheid van de Hogeschool voor de Kunsten impliceert dat er jaarlijks jonge kunstenaars worden afgeleverd, die vaak zelf verder willen werken. Voortdurend blijkt dat een produktiemogelijkheid voor jonge kunstenaars in een stad als Arnhem zeker geen luxe is. Dit heeft er onder meer toe geleid dat de theaterwerkplaats InDependance hier is gevestigd.

In feite kan op het gebied van de beeldende kunst de aanwezigheid van het

Instituut voor Vrije Grafiek ook in dat licht worden gezien. Voor dansers is er een dergelijke voorziening niet. In een danswerkplaats kunnen dansers dagelijks trainen en lessen volgen, een noodzakelijke voorwaarde voor het uitoefenen van hun beroep. Een dergelijke accommodatie leent zich ook voor workshops en presentaties zodat dansers na hun puur technische opleiding ook op dit gebied worden gestimuleerd.

Er zijn in Arnhem twee initiatieven op dit terrein, te weten de Stichting Danswerkplaats Arnhem en de Stichting Bewegingstheater Revanche die door middel van eenmalige gemeentelijke subsidies op bescheiden wijze zijn gehonoreerd. Eerstgenoemd initiatief wil zich ontwikkelen tot een danswerkplaats waar dansers niet alleen bijna dagelijks kunnen trainen, maar waar tevens op harmonische wijze presentatievoorstellingen en dergelijke kunnen worden voorbereid. Het tweede initiatief wil zich meer toelagen op het maken van producties in samenhang met andere kunstdisciplines.

49

3.2.4.9. HGO/MUSIS SACRUM

Musis en het Gelders Orkest zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Overigens treden er ook andere orkesten, ensembles en de grote Arnhemse koren op zoals het Arnhems Kamerkoor. In zijn beleidsplan 1993-1996 geeft HGO aan dat de programmering een groot gedeelte van het afgelopen decennium gekenschetst werd door beperkingen, voortvloeiend uit een te kleine orkestbezetting en noodzakelijke bezuinigingen.

De verwachting bestaat dat de minister van WVC het Gelders Orkest als symfonisch orkest van Oost-Nederland zal aanwijzen hetgeen een uitbreiding van het orkest van 74 tot 95 musici tot gevolg zal moeten hebben. Per 1 augustus 1992 zal het Gelders Orkest conform de in 1990 vastgestelde meerjarenbegroting structureel ten minste op basis van 79,8 formatieplaatsen kunnen opereren. De directie geeft aan dat met ingang van het seizoen 1993/94 een orkestomvang gerealiseerd moet zijn die gelijk is aan die waarover het Noord Nederlands Orkest thans beschikt. Deze geplande, respectievelijk verwachte ontwikkeling biedt een gunstig perspectief. Momenteel wordt onderzocht op welke wijze Arnhem tegemoet zal kunnen komen aan een hiermee gepaard gaande noodzaak tot ruimte-uitbreiding en verbetering van de acoustiek van de concertzaal van Musis. De Raad is akkoord gegaan met het voteren van een extra krediet voor het maken van een schetsontwerp.

In de beleidsnota 1993-1996 signaleert de directie dat het functioneren van HGO buitengewoon wordt bemoeilijkt door de dubbele taak die Musis toebedeeld heeft gekregen. In het genoemde onderzoek zal tevens worden gekeken naar een oplossing voor de repetitieproblematiek.

Op het moment dat de minister haar aangekondigde plannen doorzet, zal bekeken zijn of een ruimtelijke uitbreiding van het podium, zowel artistiek als financieel, haalbaar is.

De samenwerking met chef-dirigent Robert Benzi leidt aantoonbaar tot uitstekende resultaten. Het al eerder overeengekomen beleid om jaarlijks aandacht te schenken aan de werken van Bruckner, Mahler en Sjostakovitsj zal, met inschakeling van gastdirigenten, worden gecontinueerd. Wat de invulling van de eigentijdse muziek betreft zijn wereldpremières te verwach-

ten van Andries van Rossem, Jan Rokus van Roosendael, Willem van Manen en Witold Lutoslawski.

Musis geeft aan behoefte te hebben aan een speelbudget zodat een pianist als Mauricio Pollini of het orkest van de 18e eeuw kan worden binnengehaald.

Het bestuur van de stichting Musis-Sacrum-Rijnhal heeft aangegeven initiatieven te willen ontplooiën om te komen tot een verbreding van het muziek-aanbod in Arnhem (Zie verder onder 3.3. Samenhang, 3.2.3. Muziekbeleid).

3.2.4.10. CEM-STUDIO

De CEM-studio van de Stichting Electronische Muziek (CEM) werd in 1957 opgericht onder auspiciën van de Technische Hogeschool in Delft. Na verhuizing naar Hilversum kwam de studio in 1985, via het Stedelijk Conservatorium, in Arnhem terecht. In de loop der jaren is zij uitgegroeid van een kleine, didactische studio tot een niet-commerciële, professionele onderwijs- en productiestudio. Het CEM is nauw verbonden met de Stichting Gaudeamus, die zich op haar beurt ten doel stelt de eigentijdse gecomponeerde muziek te bevorderen. Verder is het CEM gelieerd aan de Hogeschool voor de Kunsten. Vanaf november 1987 is de studio volledig gehuisvest in één van de gebouwen van de HKA.

De CEM stelt zich ten doel een studio in stand te houden, ingericht met electronische apparatuur (synthesizers, computers, opnamefaciliteiten, enz.). Deze studio maakt het componisten mogelijk vertrouwd te raken met het gebruik van dergelijke apparatuur bij hun scheppende arbeid. Ook (professionele en amateur-) musici worden in de gelegenheid gesteld ervaring op te doen met electronische muziek. Daarnaast verleent de studio steun bij het tot stand komen van electronische werken en realiseert zij openbare uitvoeringen en demonstraties, al dan niet in samenwerking met andere organisaties. De CEM-studio telt op het moment vijf vaste medewerkers. Subsidiëring door het rijk geschiedt thans, ondanks enthousiaste rapporten van de Raad voor de Kunst, incidenteel. De studio beschikt bijvoorbeeld over het grootste digitale muzieksysteem van Nederland en is een van de twee belangrijkste centra op dit gebied.

3.2.4.11. EREPRIJS

De muziekgroep Ereprijs is een blazerscollectief, dat zich sinds 1979 toelegt op het uitvoeren van hedendaagse, meestal Nederlandse muziek; veelal in combinatie met een uitvoering van markante werken uit de twintigste eeuw. Het inmiddels landelijk bekende gezelschap trad in Arnhem op tijdens het Beethovenfestival, in de Stadhuishal, tijdens het Festival Nieuwe Muziek Gelderland, in de Hogeschool voor de Kunsten, Musis Sacrum, Theater aan de Rijn, Gemeentemuseum, schouwburg en muziekschool. In 1985 maakte de groep haar eerste langspeelplaat, daarna nog gevolgd door twee cd's. Van de Provincie Gelderland wordt een aanzienlijk podiumsubsidie ontvangen, waardoor het gezelschap in staat is regelmatig concerten in de provincie te geven en waardoor bezoekers op de hoogte gehouden worden van de nieuwe ontwikkelingen op muziekgebied. Het gezelschap, dat recent ook op tournee gaat naar het buitenland, geeft aan dat de afgelopen tien jaar slechts twee incidentele subsidies zijn verstrekt door de gemeente.

Het gezelschap zoekt vanaf 1987 naar een geschikte huisvesting waar kan worden gerespecteerd. Mede door de hoge akoestische eisen die de musici stellen en de geringe financiële armslag, is deze nog niet gevonden (Zie verder 3.3.3. Samenhang, Muziekbeleid).

3.2.4.12. NIEUWE KUNSTENPLAN 1993-1996

Zeker is dat in de situatie van het Nieuwe Kunstenplan gezelschappen zullen verdwijnen en dat er bezuinigd zal moeten worden in de podiumkunsten.

Er is op dit moment niet te zeggen welke consequenties dit zal hebben voor HGO, Introdans, Theater van het Oosten en Independance.

In 1985 nam het Rijk alle lasten op zich van een aantal landelijke orkesten en toneelgezelschappen, voorheen een gedeelde verantwoordelijkheid van Rijk en andere overheden waarbij het Rijk 40% en de andere participanten 60% voor hun rekening namen.

Door een korting van globaal 60% op het gemeentefonds van 1,3 miljoen nam het Rijk de verantwoordelijkheid over waarbij budgettaire verschuivingen plaats vonden. Theater moest inleveren en HGO werd meer geld toebedeeld terwijl de provincie door deze actie twee miljoen extra kreeg.

In het kader van het Nieuwe Kunstenplan en de Tussenbalans laait de discussie over de koppelsubsidiëring op. Op het moment dat de situatie politiek onzeker is ligt een voorkeur voor koppelsubsidies voor de hand omdat spreiding van verantwoordelijkheid dan de meeste zekerheid biedt. Een argument voor de subsidieverstrekker vormt de beleidsmatige en politieke invloed die gemeenten kunnen uitoefenen op grote landelijke gezelschappen indien zij een van de drie subsidiënten zijn.

Er zijn echter ook nadelen op te noemen. Een vermindering van subsidie bij een van de subsidieverstrekkers leidt in veel gevallen bijna automatisch tot een gelijke percentuele verlaging bij de overigen wat per saldo een flinke verlaging betekent. Bovendien leidt het voor het gesubsidieerde gezelschap of de instelling tot een omslachtiger financiële afwikkeling. Bij kleine gezelschappen ziet men vaak dat het moeilijker is subsidie te verkrijgen bij een van de overheden indien de overige subsidiënten om welke redenen dan ook geen gelden (kunnen) verstrekken.

Indien een provinciaal of gemeentelijk college heel duidelijk het belang van cultuur onderkent, zoals dat nu in Arnhem het geval is, ligt daarin voor de instellingen en gezelschappen het pleidooi besloten voor een gemeentelijke verantwoordelijkheid voor de grote gezelschappen.

De Provincie heeft besloten de subsidieregeling voor kleine theater- en muziekgezelschappen met twee jaar te verlengen tot aan het Nieuwe Kunstenplan. Er is een bedrag opgenomen voor beginnende theatermakers waarbij de werkplaats InDependance een belangrijke rol kan spelen bij de inhoudelijke beoordeling van de aanvragen alsook bij verdere begeleiding van projecten. De genoemde regeling biedt geen mogelijkheden voor kleinschalige dansproducties.

In het Nieuwe Kunstenplan komt één fonds voor de podiumkunsten (voor toneel, mime, jeugdtheater, poppenspel, dramatische letterkunde, muziek, muziektheater, dans, studie en reisbeurzen) met zogenaamde 'doorlaatbare' schotten zodat met 10% van het budget geschoven kan worden.

Voor de overige beleidsgebieden is eveneens besloten dat de beoordelingen van eenmalige subsidies ondergebracht wordt bij fondsen (micro-niveau) en dat de Raad van de Kunst als onafhankelijk adviesorgaan opereert op meso en macro niveau. De overige twee fondsen die in het leven zullen worden geroepen zijn:

- een presentatie- en opdrachtenfonds voor manifestaties/publikaties, marktverruiming/exportbevordering en presentaties, verruimd opdrachten-beleid, beeldende kunst en fotografie
- een fonds voor kunstzinnige vorming en amateuristische kunst, een fonds met een voorlopig karakter, later onder te brengen bij inhoudelijke koepels of bij fondsen die zich met professionele kunsten bezig houden.

Voor de regionale manifestaties wordt drie miljoen naar de lagere overheden gesluisd zodat WVC alleen nog landelijke en internationale manifestaties zal honoreren.

Om in de toekomst met succes het beleid van de schouwburgen te kunnen voortzetten zullen vraag en aanbod meer op elkaar moeten worden afgestemd. Dit betekent meer speelmogelijkheden en minder produkties, een gedifferentieerder aanbod, flexibele gezelschappen en waar mogelijk prijsaanpassingen.

Een gedifferentieerder aanbod houdt in dat niet het gehele repertoire op veel plaatsen te zien moet zijn maar dat keuzen moeten worden gemaakt. De voorzieningen zullen waarschijnlijk verdwijnen ten gunste van de gezelschappen die meer moeten gaan reizen en ad hoc acteurs moeten kunnen contracteren. De werkplaatsen zullen hun functie behouden.

Spreiding betekent ook met een kritisch oog kijken naar de grote en kleine zaalprodukties die inplaats van concurrerend aanvullend zouden moeten werken door het toekennen van duidelijk verschillende functies. De kleine zaal zou meer dan nu voor opleidingen en kleine initiatieven gebruikt kunnen worden.

Prijsstijgingen zijn maar ten dele een oplossing voor verminderde inkomsten. Uit het in opdracht van WVC uitgevoerde onderzoek 'Podiumkunsten en Publiek' (1990) is gebleken dat een geringe prijsdaling bij bepaalde produkties voor een doorsnee publiek een enorme toename van bezoekersaantallen te zien kan geven (33%). Dit kan te maken hebben met het feit dat podiumbezoekers meer een culturele dan een economische elite zijn.

Zeker is dat marketing schouwburgdirecties de komende jaren kan helpen een meer participatiegericht beleid te voeren zeker om aan de toenemende concurrentie van geprivatiseerde ondernemingen het hoofd te kunnen bieden. De laatste categorie verhuurt onder meer schouwburgen aan gemeenten waarvan de programmering in handen is van bijvoorbeeld een kunststichting.

3.2.5. LETTEREN

Hoewel de gemeente tot nu toe geen directe bemoeienis heeft met de professionele taal- en letterkunde, draagt de subsidiëring van de openbare bibliotheek en de schouwburg ertoe bij dat inwoners in aanraking kunnen komen met literatuur.

Vormingsactiviteiten op literair gebied vinden, althans buiten het reguliere

onderwijs, op bescheiden schaal plaats zoals binnen het activiteitenpakket van de stichting de Mariënborg.

De gemeente biedt incidenteel steun aan literaire producties en publikaties. Doorgaans komen deze via het commerciële circuit tot stand. Via het literatuurfonds worden onder auspiciën van het Gemeentearchief voor Arnhem belangrijke historisch/sociaal maatschappelijke publikaties gerealiseerd.

'Cultureel café' en 'Rijnkade 3' zijn sinds kort podia waar aandacht wordt besteed aan literaire presentaties. Het literatuurfestival 'De wintertuin' dat begin 1991 voor het eerst met veel succes werd georganiseerd en waaraan de gemeente een financiële bijdrage heeft geleverd, is een voorbeeld van de oplevende belangstelling voor literatuur.

53

3.2.5.1.

BIBLIOTHEEK

De bibliotheek die een belangrijke schakel vormt in de culturele en educatieve infrastructuur van de gemeente, behoort binnen de gemeentelijke organisatie sinds kort tot de sector cultuur en maakte voorheen onderdeel uit van de afdeling Onderwijs en Volksontwikkeling. De overheveling van onderwijs naar cultuur valt samen met de door WVC voorgestane aansluiting van het bibliotheekbeleid bij het letterenbeleid. De bibliotheek juicht deze aansluiting toe maar wijst er op dat moeten worden gewaakt voor het gevaar van een over-accenturering van het letterenaspect. Naast literatuur, staan informatie, educatie en wetenschap hoog in het vaandel van de bibliotheek geschreven.

Behalve boeken, tijdschriften en kranten bevat de bibliotheek ook digitale informatiebestanden, dia-series en - vanaf 1992 - cd's.

Hoewel het boek ongetwijfeld centraal zal blijven staan, krijgt de bibliotheek door deze ontwikkelingen steeds meer het karakter van een mediatheek.

De bibliotheek Arnhem is op dit moment bezig met de uitvoering van plannen ter verbetering van haar aanbod. Er is een p.r. functionaris benoemd die de diverse activiteiten en mogelijkheden van de bibliotheek naar buiten moet brengen.

De invoering van automatiseringssystemen is in volle gang. Zij biedt mogelijkheden om in samenwerking met lokale, regionale en landelijke (bibliotheek)instellingen informatiesystemen/netwerken tot stand te brengen. Hiermede wordt ingespeeld op de welzijnswet die vraagt de regionale en lokale netwerkvorming te bevorderen.

Het gebruik van het filiaal Kronenburg wordt geoptimaliseerd door uitbreiding van de openingsuren, aanpassing in de personele sfeer en verdere uitbouw van de collectie. Hiermede wordt een volwaardige bibliotheekvoorziening voor geheel Arnhem-Zuid beoogd.

In 1992 wil de bibliotheek starten met een fonothek in het hoofgebouw, een cd collectie die voor een groot deel zal dienen ter ondersteuning van de omvangrijke collectie bladmuziek. De bibliotheek zal dan een in vergelijking met andere bibliotheken opgelopen achterstand inhalen.

De bibliotheek is in toenemende mate betrokken bij maatschappelijke ontwikkelingen zoals de uitbreiding en intensivering van diensten ten behoeve

van culturele minderheden, de volwasseneducatie en het onderwijsvoorrangsbeleid.

Het streven naar deregulering en decentralisatie heeft geleid tot drastische wijzigingen in de bibliotheekwetgeving waardoor de maatschappelijke legitimatie van het bibliotheekwerk nog belangrijker wordt. De verantwoordelijkheid voor de bekostiging van het openbaar bibliotheekwerk is na het van kracht worden van de welzijnswet namelijk bijna geheel in handen van de gemeentelijke overheid gekomen (Zie ook 3.4.4.1. Participatie, Sociale vernieuwing).

De bibliotheek Arnhem is een bibliotheek waarin naast de openbare ook een wetenschappelijke bibliotheek geïntegreerd is opgenomen. Een dergelijke combinatie, die de toegankelijkheid van de wetenschappelijke collectie zeer bevordert, is uniek voor Nederland. De wetenschappelijke collectie is van een groot cultureel belang. Van oudsher is de wetenschappelijke bibliotheek een gezamenlijke verantwoordelijkheid van zowel de provincie als de gemeente. Deze gezamenlijke verantwoordelijkheid is geworteld in de ontstaansgeschiedenis van de wetenschappelijke bibliotheek en in het huidig regionale belang van deze bibliotheek.

Helaas heeft de provincie haar verantwoordelijkheid met betrekking tot de wetenschappelijke bibliotheek heroverwogen. Naast het feit dat de provincie zich beperkt in haar takenpakket, daarbij voorbijgaand aan de ontstaansgeschiedenis en de aanvaarde provinciale verantwoordelijkheden, is besloten tot een vermindering van het provinciale subsidie in 1992 met F 300.000,-. Inmiddels heeft de directie duidelijk gemaakt welke effecten die subsidievermindering zal hebben op de instandhouding en toegankelijkheid van een groot cultureel erfgoed; de wetenschappelijke collectie. De speling binnen het budget, die het mogelijk maakt nieuwe beleidsruimte te scheppen zal geheel verdwijnen. Dit houdt in dat niet langer ingespeeld zal kunnen worden op nieuwe ontwikkelingen in het bibliotheekwerk.

Daarnaast zal een drastische bezuiniging op het aankoopbudget van de wetenschappelijke boeken en tijdschriften moeten worden doorgevoerd. Een aantasting van het hart van de bibliotheek. Juist het uitbouwen en op niveau houden verschaft de wetenschappelijke collectie haar grote betekenis. Bovendien zullen er formatieplaatsen moeten worden ingeleverd, waardoor er ernstige consequenties optreden voor de dienstverlening van de wetenschappelijke functie. Onlangs is vanuit het Rijk besloten 16% te korten op de wetenschappelijke steunfunctie, een bezuiniging die nog een nadere invulling zal krijgen. De bibliotheek beziet thans op welke wijze deze taakstelling het beste kan worden ingevuld.

3.2.6. MANIFESTATIES

De doelstelling van het gemeentebestuur "het bevorderen van voortgaande productie en reproductie van cultuur, van voortgaande ontwikkeling en vernieuwing" impliceert dat de gemeente zal moeten inspelen op het groeiend aantal initiatieven uit het culturele veld. Arnhem zal manifestaties op het gebied van de beeldende kunsten en podiumkunsten moeten blijven stimuleren en honoreren. Te denken valt hierbij aan de internationale beeldtentoonstelling Sonsbeek die in de internationale pers op één lijn

genoemd wordt met de Documenta in Kassel, een vijfjaarlijkse tentoonstelling van hedendaagse kunst, en die cultureel gezien een enorme uitstraling heeft. Vanwege de actuele stand van zaken in de hedendaagse kunst en vanwege de continuïteit en herkenbaarheid naar buiten toe is van het grootste belang dat op korte termijn een begin wordt gemaakt met de organisatie van een nieuwe Sonsbeektentoonstelling. Binnenkort zal hiertoe een nieuw bestuur worden geformeerd (Zie voor continuïteit ook 3.3.1. Samenhang, Overleg).

Arnhem komt daarnaast regelmatig in de publiciteit met de steeds weer terugkerende festivals, manifestaties met wisselende thema's op het gebied van beeldende kunst, muziek, literatuur, historie, zoals het Festival Arnhem, het internationaal Koorfestival, de manifestaties van stichting 't Hof en het poppenfestival. Het internationale audiovisuele festival (AVE) werd het afgelopen jaar voor de zesde achtereenvolgende maal georganiseerd door de Hogeschool voor de Kunsten in samenwerking met een aantal culturele podia in de stad waaronder het Filmhuis en heeft na het verdwijnen van de filmweek uit Arnhem een geheel eigen plaats veroverd. Dit jaar werden voor het eerst het Literatuurfestival en de Kunstbende georganiseerd.

Het Studium Generale van de Hogeschool voor de Kunsten speelt voor het organiseren van beeldende kunstprojecten en hieraan gekoppeld andere disciplines een zeer belangrijke rol in de stad.

In toenemende mate komen initiatieven uit die groepen van het culturele veld die tot voor kort nog geen aanspraak maakten op de gemeentelijke cultuurpot. Ook allochtone kunstenaars zullen in de toekomst vaker een beroep doen op de post manifestaties. Op 21 november 1989 adviseerde de Raad voor de Kunst de minister van WVC in het rapport 'De Kunst van het Artisjokken eten', een evaluatie van zeven jaar beleid, dat het stimuleringsfonds voor allochtone kunstenaars zeker nog tot en met het volgende kunstenplan (1992-1996) moet worden gehandhaafd. De motivatie die zij aanvoert is dat kunstuitingen van allochtonen moeten worden opgenomen in het reguliere beleid. Dit kan op gemeentelijk niveau slechts worden bereikt indien er financiële middelen zijn voor festivals van allochtonen die nieuwe publieksgroepen aanboren. Er bestaat behoefte aan een permanent secretariaat dat zorg draagt voor de continuïteit van culturele manifestaties, het starten van nieuwe initiatieven, het regelen van subsidieaanvragen en het opbouwen van een archief. Tot op heden wordt teveel op ad-hoc basis gewerkt wat veel extra tijd kost en waardoor veel informatie verloren gaat. De keer op keer moeizaam tot stand gebrachte sponsorcontacten hebben onder meer te maken met een gebrekkige organisatie op dit punt. Een structurele organisatorische aanpak van terugkerende manifestaties is van zeer groot belang (zie 3.3.1.).

Er worden jaarlijks in het kader van de stelpost Cultuur verzoeken ingediend om subsidie voor vaak zeer goede initiatieven. Dit betekent dat er keuzes gemaakt moeten worden. Een groot deel van de enorme hoeveelheid wat kleinere incidentele aanvragen, kan niet worden gehonoreerd omdat het geld wordt uitgegeven aan structurele subsidies (Poppenfestival, Straatfestival, orgelbespelingen, Centrum voor Amateurtoneel, AVE festival, Stichting Belvédère).

3.3. SAMENHANG

Het rijk gevarieerde cultuuraanbod in Arnhem vraagt om een versterking van de interne samenhang. Er zal zowel op ambtelijk niveau als in het culturele veld verder overleg moeten plaats vinden.

3.3.1. OVERLEG

Het belang van een goed overleg in het culturele veld wordt reeds langer onderkend. Het 'Kunstentrefpunt' en 'Kunstoverleg' zijn voorbeelden van een serieuze aanzet tot coördinatie van activiteiten van de diverse kunstinstellingen, stichtingen en verenigingen. De eerste aanzetten tot een vergroting van samenhang zullen voortgezet moeten worden en het is van belang dat alle genoemde participanten deel nemen aan het breed cultureel overleg zodat meer dan in het verleden agenda's en programmering op elkaar worden afgestemd. Vanuit de beeldende kunst en podiumkunsten zijn tot op dit moment de meeste initiatieven genomen.

Een vroegtijdig overleg tussen instellingen betekent ook dat men grote manifestaties in de tijd spreidt en dat afzonderlijke instellingen beter in de gelegenheid zijn op grote culturele projecten zoals bijvoorbeeld Sonsbeek aan te sluiten, en ondanks hun vaak geringe budget optimaal kunnen profiteren van het rendement, zowel in artistieke- als financiële zin. Er is dan immers meer tijd in de voorbereidende fase voor het zoeken naar geldbronnen. Een goed voorbeeld voor het aansluiten op een grote manifestatie is de laatste Documenta in Kassel waar de Hogeschool voor de Kunsten gelijktijdig een eigen tentoonstelling van jonge beeldhouwers had georganiseerd. Belangrijk is ook dat andere organisaties in de stad, het City Centrum Arnhem, de winkeliersvereniging, indien gewenst, hierop in kunnen spelen.

De toenemende activiteiten van de bibliotheek en de plannen om tot een afstemming van collectieprofielen te komen tussen kunstbibliotheken in Arnhem (HKA, Gemeentemuseum, Gemeentearchief) zal mede bijdragen tot een verhoging van de kwaliteit van onderlinge informatieoverdracht.

Het afstemmen van manifestaties betekent ook streven naar een vast ritme van terugkerende evenementen zodat de herkenbaarheid en dus het rendement groter wordt.

3.2.2. COMMENTAAR

De 'Foyer' in de schouwburg en 'Podium' zijn voorbeelden van een activiteit die verscheidene disciplines samenbrengt en commentaar en discussie uitlokken over het kunst- en cultuurbeleid in de stad. Het Rijnsoeverhuys aan de Rijnkade 3 draagt eveneens bij tot verlevendiging van het culturele klimaat en biedt door de combinatie van galerie, café en therapeutisch centrum, een creatieve oplossing tot het gedeeltelijk betaalbaar maken van kunst. Ook de activiteiten van Pesjuncafé en het initiatief tot het oprichten van een integrale HBO sociëteit in de stad, past in een beleid dat onderlinge uitwisseling en stimulering van (culturele) activiteiten voorstaat.

3.2.3. MUZIEKBELEID

Het muziekbeleid in de stad Arnhem vraagt om een nadere uitwerking. Er zal in overleg met de culturele instellingen, Gaudeamus, de provincie en de gemeente Nijmegen een goed plan moeten komen uitgaande van het totale muziekaanbod in Arnhem waarin leemtes worden aangegeven en suggesties worden gedaan voor versterking van het muziekbeleid. Een van de punten die aan de orde zal moeten komen is het beter op elkaar afstemmen van de programmering.

Bij het in kaart brengen van Arnheems muziekaanbod denken wij aan HGO/ Muis, de faculteit muziek van de HKA, de Scheepenzaalconcerten, de concerten in Sonsbeek International Art Centre (SIAC) georganiseerd door de Stichting Coördinatie Ensemblemuziek Arnhem, de concerten voor moderne muziek in het Gemeentemuseum die in samenwerking met Gaudeamus worden georganiseerd en de concerten in samenwerking met de Faculteit Muziek van de Hogeschool voor de Kunsten, de popconcerten in de Jacobiberg, Ojaz en Willem I, de jazzconcerten in George Jazzcafé en Dingo's, de punkconcerten in de Goudvishal, de CEM studio die een geheel eigen deskundigheid in huis heeft op het gebied van de elektronische avantgarde muziek, en de concerten van de provincie (jaarlijks een 18 tal concerten via 6 podia).

In dit verband zal ook gekeken moeten worden op welke manier de geheel verbouwde en modern geoutilleerde muziekschool, naast haar reguliere onderwijstaak een rol zal kunnen spelen. Op dit moment is een overleg gaande tussen de muziekschool en de sector cultuur over de bestemming van de muziekzaal als podium voor de stad Arnhem.

Er dient niet te worden uitgegaan van een versterking van het aanbod op alle punten. Te denken valt aan de moderne muziekuitingen omdat die aansluiten bij een van de sterke punten van de stad: de hedendaagse kunst. Een mogelijkheid is een circuit van podia voor moderne muziek die elkaar wat programma en moeilijkheidsgraad betreft aanvullen zodat bezoekers vertrouwd kunnen raken met experimentele vormen van moderne muziek.

Het Gelders Orkest zou met zijn programmering hiervan onderdeel uit kunnen maken. Men zou kunnen denken aan samenwerking met centra als de Ijsbreker te Amsterdam of de Unie in Rotterdam.

Een afstemming op het muziekaanbod in Nijmegen is reeds in dit stadium aan te raden, aangezien het hier gaat om het uitzetten van nieuw beleid. Bovendien kan een versterking op bepaalde punten slechts zin hebben indien men structureel gebruik kan maken van elkaars kennis en mogelijkheden. De popmuziek, op dit moment vooral bevorderd vanuit het welzijnswerk (Dienst Welzijn en Volksgezondheid (WVG), verdient aandacht als een belangrijke cultuuruiting van deze tijd waarbij creativiteit en zelfexpressie heel belangrijk zijn. Pas wanneer de popmuziek aandacht krijgt vanuit een artistieke doelstelling, kan een meer gericht inhoudelijk beleid worden ontwikkeld.

De Hogeschool voor de Kunsten (Bureau KAAP) is bereid faciliteiten te verlenen voor de organisatie en coördinatie van het muziekaanbod (zie ook 3.2.4.9. Podiumkunsten).

3.2.4. MARKETING ALS STRATEGISCH WAPEN

3.2.4.1. CULTUURWINKEL

Indien de afzonderlijke instellingen beter herkenbaar worden, overleg impliceert immers ook keuzen maken, zal dit zijn uitstraling hebben op het totale culturele gezicht van de stad naar buiten. Het belang van de p.r. functie van museum, schouwburg, Introdans en bibliotheek is reeds genoemd en ook is gewezen op het belang van steeds terugkerende manifestaties in de stad. Het afgelopen jaar heeft ook de Hogeschool voor de Kunsten een p.r. medewerker aangesteld die culturele manifestaties vanuit het Studium Generale coördineert en naar buiten brengt. Echter al deze initiatieven en gegevens moeten samenkomen op één centraal punt: een Uitbureau, dat via een algemeen toegankelijke databank de media en de inwoners van de stad en bezoekers kan bedienen.

Dit Uitbureau vormt een centraal gelegen plaats waar mensen in- en uit kunnen lopen en alle informatie op het gebied van kunst- en cultuur in de stad kunnen vinden en waar men ook reserveringen voor voorstellingen kan doen. Dit betekent een presentatie van gezamenlijke folders van alle musea en galeries in de stad, overzichten van culturele programma's, catalogi, affiches displays, audi-visuels die laten zien wat er op een bepaald ogenblik op diverse plekken in de stad te doen is.

Op dit moment zijn er een aantal punten in de stad te noemen die gegevens verzamelen. Dat is de schouwburg met 'Uit in Arnhem', een periodiek van bijna alle culturele instellingen, de Uitkrant, de V.V.V. Arnhem en de Zuid Veluwe, de Provinciale V.V.V. Gelderland, de Gele Rijder, de bibliotheek, de Arnhemse Courant, De Gelderlander, de Arnhemse Koerier en Bureau Arnhem Promotion. Het laatste bureau vervult thans een gedeelte van de functie die wij voorstaan. Cultuur is tot belangrijkste speerpunt van beleid verklaard. Onderzocht zal moeten worden waar een dergelijk cultureel trefpunt, een "cultuurwinkel" om met de woorden van Jack Lang, de Franse exminister van cultuur te spreken, het best gesitueerd kan zijn. Daarbij spelen een reeds aanwezige infrastructuur, personele capaciteit en deskundigheid een rol.

Vanuit een dergelijk centrum zal ook de gezamenlijke culturele agenda van Arnhem en Nijmegen moeten worden gepresenteerd (zie 3.1.4. Knooppunt Arnhem/Nijmegen). De initiatiefgroep Burgerweeshuis onderzoekt thans de mogelijkheden voor vestiging van een Uitbureau in het voormalig Burgerweeshuis (Zie 3.2.2.3. Archeologisch historisch educatief centrum).

3.2.4.2. STICHTING STADSOMROEP ARNHEM (STA) EN KABELKRANT

In de nota 'Zorgen voor de kabel van morgen' is aangegeven dat een lokale omroep van groot belang is voor een stad. Aangetoond werd daarbij dat er in het begin nauwelijks inkomstenbronnen zijn voor een lokale omroep, zodat overheidssteun noodzakelijk is.

De Stichting Stadsomroep (STA) heeft beslag weten te leggen op een flinke ruimte in de Vijzelstraat waar zowel een professionele radio- als televisie-studio kan worden ingericht.

De STA zal naar verwachting ook kunst- en cultuurprogramma's presenteren en daardoor een zeer belangrijke rol kunnen vervullen in het profileren van de

stad voor de eigen inwoners die in de toekomst niet meer gemist kan worden. Plaatselijke kunstenaars kan gelegenheid worden geboden hun werk te tonen en een toelichting te geven op hun motivatie en achterliggende ideeën. Dit medium kan bovendien via opnamen in genoemde podia een belangrijke bijdrage leveren aan de discussie over kunst en cultuur. Het Gemeente-archief zou een inbreng kunnen hebben waar het betreft historisch-documentaire programma's over de stad.

Ook de kabelkrant die de gemeente gelegenheid biedt veel kunstinformatie van alle instellingen, stichtingen en initiatieven door te geven, is een waardevol p.r. instrument.

3.2.4.4. ARNHEM PROMOTION

Arnhem Promotion is een onafhankelijk stichting die in 1986 door de gemeente en het bedrijfsleven is opgericht. Arnhem Promotion wordt financieel gesteund door de Gemeente Arnhem en circa tweehonderd bedrijven en organisaties in Arnhem en toonaangevende instellingen als VVV en de Kamer van Koophandel.

Het Bureau Evenementen behorend tot de voormalige afdeling CRSJ is in 1988 overgeheveld naar Arnhem Promotion. Vanaf die tijd ook beschikt de stichting over een uitvoerend bureau. Het voornaamste doel van Arnhem Promotion is het bevorderen van het economisch klimaat in de stad door een positief beeld van Arnhem en omgeving te vestigen bij de inwoners zelf en de mensen buiten de stad.

Arnhem Promotion ontwikkelt een promotionele visie op basis van plannen die deelaspecten van de stad betreffen en die een promotionele en economische betekenis hebben. Een van de speerpunten is cultuur. De bijdrage van Arnhem Promotion speelt zich op twee niveaus af: op het gebied van de promotie van Arnhemse, nationale en internationale evenementen en op het gebied van de organisatie of medeorganisatie van culturele evenementen. Die bijdrage krijgt concreet gestalte in de vorm van financiële middelen en/of het ter beschikking stellen van mankracht.

Wat het eerste gebied betreft treedt Arnhem Promotion in contact met de gemeente om ten aanzien van de gestelde prioriteiten op het gebied van versterking van de samenhang (cultuurwinkel, Uitbureau, evenementenbank, Kunstentrefpunt, Knooppunt Arnhem-Nijmegen) overleg te voeren en een belangrijke bijdrage te leveren aan de verbetering van de promotie van de stad. Het organiseren of medeorganiseren van evenementen betreft activiteiten die zijn overgenomen van het genoemde Bureau Evenementen van de Gemeente Arnhem en van de Stichting Vreemdelingencentrum, en activiteiten die door Arnhem Promotion zelf zijn geïnitieerd zoals bijvoorbeeld 'Arnhem Open'.

De aandacht die Arnhem Promotion de komende periode zal schenken aan het bevorderen van het 'promotioneel denken en handelen' van bestuurders en ambtenarenapparaat is geheel in overeenstemming met de aanbevelingen van het Ministerie van WVC, marketing tot een geïntegreerd onderdeel van de totale bedrijfsvoering van een dienst, apparaat of onderneming te maken. Een verbetering van de interne- en externe p.r. leidt bij een consistent beleid tot een vergroting van het rendement en positieve uitstraling van de stad.

De genoemde tweeledige taakstelling van Arnhem Promotion, het promoten van de stad middels p.r. activiteiten en het organiseren van evenementen leiden in de praktijk tot moeilijke afwegingsprocessen gezien de enorme hoeveelheid activiteiten die niet alleen op het gebied van cultuur worden ontplooid maar ook op het gebied van toeristische en recreatieve voorzieningen, sportieve evenementen, winkel-, woon- en leeffunctie en in toenemende mate infrastructurele ontwikkelingen.

Vanuit Arnhem Promotion wordt de behoefte gevoeld aan een goede samenwerking met de ondernemersvereniging zoals 'City Centrum Arnhem' ter vergroting van de uitstraling van culturele evenementen in de stad. Het evaluatie-onderzoek dat momenteel wordt gehouden zal mogelijk gegevens opleveren voor het stellen van prioriteiten op de middellange termijn.

3.2.4.3. PR CULTUURPLAN

Op dit moment worden nog teveel adhoc p.r. activiteiten ontwikkeld. De verbetering van de kwaliteit van het aanbod, de aanwezige initiatieven voor overleg, en de onderlinge op elkaar afgestemde activiteiten, moeten leiden tot het opstellen van een p.r. cultuurplan voor de stad Arnhem voor de komende vier jaar. Daarbij is het van belang, de toekomstige projecten in relatie te brengen tot de sterke punten van de afzonderlijke instellingen. Een dergelijk plan biedt bovendien de basis voor een meer structurele benadering van sponsors. Op deze manier kan marketing als strategisch wapen voor cultuur worden ingezet.

Nagegaan moet worden of de dienst CES en Arnhem Promotion dit plan kunnen uitwerken in overleg met de culturele instellingen of dat extra capaciteit van buiten dient te worden aangetrokken. Hierbinnen past ook een discussie over de tweeledige taakstelling van Bureau Arnhem Promotion: het promoten van de stad middels p.r. activiteiten en het organiseren van evenementen.

3.4. PARTICIPATIE

Het cultuurbeleid hangt nauw samen met de ontwikkelingen op andere beleidsterreinen en met het maatschappelijk systeem. In een maatschappelijk systeem dat zich kenmerkt door grote tegenstellingen in kennis, macht en inkomen kan een cultuurbeleid dat inspeelt op creatieve vermogens en gelijke kansen voor iedereen, moeilijk stand houden.

Cultuurbeleid heeft te maken met de kwaliteit van het bestaan. Het kwaliteitsniveau hangt niet alleen af van materiële zaken als inkomensniveau en consumptiemogelijkheden maar ook van immateriële zaken als sociale vaardigheden en een cultureel bewustzijn, dat mede bepaald wordt door het vermogen zich met kunstzinnige middelen uit te drukken of aan te laten spreken. Een beleid dat streeft naar een meer rechtvaardige maatschappij heeft baat bij een vrijheid van cultuuruiting en cultuurbeleving. Het streven naar een zo groot mogelijke participatie is daarbij van belang. Hierbij dient rekening gehouden te worden met meerdere publieksgroepen, elk met hun eigen belevingswereld.

Onder participatie wordt zoals in de inleiding verwoord, zowel de actieve als passieve deelname aan kunst en cultuur verstaan.

3.4.1. ONDERWIJS EN CULTUUR

71

In hoofdstuk 7 is geschetst dat het beleid ten aanzien van kunst en cultuur onderhevig is aan golfbewegingen. Een ander voorbeeld vormen gemeentelijke reorganisaties.

Ondanks de natuurlijke bedding van onderwijs en cultuur in Arnhem, ligt aan het besluit, te komen tot het oprichten van een gemeentelijke dienst waar cultuur, educatie en sport zijn ondergebracht, geen duidelijk idealistisch uitgangspunt ten grondslag. De uiteindelijk gekozen combinatie van sectoren is voornamelijk ingegeven door organisatorische argumenten.

Het is nu vijftientig jaar geleden dat een drastische departementale reorganisatie plaats vond waarbij onderwijs en wetenschappen werden weggehaald bij de kunsten. Het ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen uit 1918 werd in 1965 omgezet in het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen, en Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk werk werd een groot ministerie voor welzijnszaken. Deze breuk kwam juist op het moment dat de nadruk werd gelegd op het verband tussen onderwijsbeleid en cultuurbeleid. Op gemeentelijk niveau vond in Arnhem deze splitsing vijf jaar later plaats en werd cultuur, voorheen behorend tot onderwijs, bij recreatie, sport en jeugdzaken (CRSJ) ondergebracht.

De afgelopen vijftientig jaar hebben niet aangetoond dat de relatie cultuur en onderwijs overbodig is geworden, integendeel, met name vanuit het ministerie van WVC wordt deze relatie in toenemende mate beklemtoond.

Indien men niet alleen de hoger opgeleiden wil laten profiteren van kunst en cultuur zal men jonge mensen liefde, kennis en begrip moeten bijbrengen van ons culturele erfgoed. De nieuwe dienst CES biedt mogelijkheden voor deze wederzijdse kruisbestuiving op ambtelijk niveau.

In de nota 'Kunst en culturele vorming in het voortgezet onderwijs' (1989) geven de minister van WVC en de staatssecretaris van O&W hun visie op de 'kunstvakken' in het onderwijs. In de inleiding worden uitgangspunten geformuleerd die het (huidige) cultuurbeleid en het onderwijsbeleid gemeenschappelijk hebben, te weten: het streven naar samenhang, naar vergroting van deelname aan het culturele leven en naar kwaliteit. De samenhang binnen het cultuurbeleid komt tot uitdrukking in het afstemmen van binnenschoolse en buitenschoolse kunstzinnige vorming op elkaar. Schoolse en buitenschoolse kunstzinnige vorming (en in zekere mate ook amateuristische kunstbeoefening) zijn vanwege hun grote bereik een krachtig middel tot stimulering van deelname aan kunst, niet alleen in kwantitatieve, maar ook juist in kwalitatieve zin.

De nota vermeldt: "Alleen het op peil brengen en houden van de betrokkenheid en mondigheid van het publiek kan op den duur voldoende garanties bieden voor het scheppen van een kunstontvankelijk klimaat, en voor het funderen van een maatschappelijk draagvlak voor de kunsten". De kwaliteit moet tot uitdrukking komen in een subtiel evenwicht tussen produktieve, reflectieve en receptieve componenten.

3.4.2. KUNSTZINNIGE VORMING

3.4.2.1. STICHTING DE MARIËNBURG KUNSTZINNIGE VORMING REGIO ARNHEM

In 1986 is besloten tot het samenvoegen van het gemeentelijk Bureau Kunst-

zinnige Vorming en de stichting Creatief Centrum De Mariënborg tot de Stichting De Mariënborg waardoor de steunfunctie (onderwijs), de impresariaatsfunctie (onderwijs) en het buitenschoolse cursorisch werk zijn samengebracht binnen één organisatie. De provincie is sinds kort geheel verantwoordelijk voor de steunfunctie. Voorheen werd deze verantwoordelijkheid gedeeld met de gemeente Arnhem.

De Mariënborg vervult een taak ten aanzien van het stimuleren van culturele vorming in het onderwijs zoals beeldende-, dansante-, dramatische-, audiovisuele- en muzikale vorming.

Voor het basisonderwijs heeft de Mariënborg als een van de zes steunfuncties voor Kunstzinnige Vorming in de provincie een aanbod actieve en receptieve kunstzinnige vorming ontwikkeld.

De Mariënborg constateert dat de ontwikkeling van het aanbod voor het voortgezet onderwijs achter loopt omdat het voortgezet onderwijs in het provinciale beleid een lagere prioriteit heeft gekregen. Vanwege de culturele infrastructuur in de gemeente Arnhem en de regionale onderwijsverzorgingsstructuur met name voor leerlingen in het voortgezet onderwijs acht de Mariënborg een herbezinning op het provinciale beleid nodig. De directie spreekt zijn bezorgheid uit omtrent de op handen zijnde inkrimping van de steunfunctieafdeling en geeft aan graag in overleg te willen treden met de Provincie omtrent dit punt.

De Mariënborg vraagt om uitbreiding van het budget van de impresariaatsfunctie die gesubsidieerd wordt door de gemeente om meer leerlingen van het basis- en voortgezet (beroeps) onderwijs kennis te laten maken met kunst en cultuur.

Het cursorisch gedeelte van de Mariënborg dat eveneens door de gemeente wordt gesubsidieerd loopt zeer goed. Het aantal cursisten is nog steeds groeiende. Op dit moment heeft de Mariënborg gebrek aan lokaalruimte met name voor het geven van cursussen keramiek. In dit verband worden nu plannen uitgewerkt om de zolder aan te passen.

De Mariënborg zal in haar cursussen meer dan in het verleden aandacht schenken aan toneel en literaire vorming. Met betrekking tot samenwerking op lokaal niveau is een overleg gestart met onder meer de Stedelijke Muziekschool, de stichting Volksuniversiteit, de bibliotheek en stichting KAVAZ. De Mariënborg vervult een brugfunctie tussen de grote cultuurinstellingen en het onderwijs. De directie is over de verdere uitbouw en ontwikkeling van die kunstparticipatie in overleg met de gevestigde kunstinstellingen en de gemeente.

Een recente activiteit is de 'Kunstbende', een landelijk project dat voor de provincie Gelderland vanuit Arnhem is georganiseerd in overleg met cultuurinstellingen als schouwburg, Introdans, Theater van het Oosten, KAVAZ en Arnhem Promotion.

De Mariënborg onderschrijft het belang van een duidelijke taakafbakening en regelmatig overleg tussen de educatieve medewerkers van de afzonderlijke instellingen, gezelschappen en de Mariënborg.

Een recent onderzoek naar het rendement van kunstzinnige vorming in Nijmegen op last van de Dienst Sociale Zaken heeft uitgewezen dat kunstzinnige vorming de cultuurparticipatie bevordert en dus maatschappelijk rende-

ment oplevert en ook voor de persoon zelf en omgeving effect sorteert. Ook in andere onderzoeken wordt opleiding als belangrijke factor genoemd (H.B.G. Ganzeboom, Cultuurdeelname in Nederland, Assen/Maastricht 1989)

(Zie verder 3.4.4.1. Participatie, Sociale vernieuwing).

3.4.2.2. MUZIEKSCHOOL

De Stedelijke Muziekschool biedt faciliteiten voor onderwijs op het gebied van instrumentale en vocale muziek, elementair muziekonderwijs en dansonderwijs. Het totaal aantal leerlingen bedraagt 1586 waarvan 826 die instrumentale/vocale lessen volgen, 289 voor algemeen vormend onderwijs, 305 voor balletlessen, 96 voor de Hafa-opleiding en 70 voor overige lessen (ensembles, workshops, orkesten, cursussen, etc.).

Er is de afgelopen jaren hard gewerkt aan de renovatie en nieuwbouw van de muziekschool die in juni 1990 is geopend. Ondanks de bezuinigingsronden die de gemeente Arnhem de afgelopen perioden ten deel zijn gevallen is de gemeente er in geslaagd een nieuwe muziekschool te realiseren. Een aanvulling van het bouwkrediet voor de nieuwbouw/verbouw muziekschool is nodig om alle kosten te dekken.

De directie wijst op het reeds lang bestaande knelpunt van de wachtlijstproblematiek. Er is veel meer vraag naar muziekonderwijs, met name voor groepslessen, dan in de praktijk kan worden aangeboden.

Gezien de in hoofdstuk 1 geformuleerde doelstelling "het scheppen van voorwaarden voor een brede deelname aan cultuur" wordt er naar gestreefd de huisvesting van de dependance in Zuid te verbeteren en een actief wervend beleid te voeren.

3.4.3. AMATEURISTISCHE KUNSTBEOEFENING

In Arnhem zijn ruim 60 bloeiende verenigingen op het gebied van de amateuristische kunst die activiteiten ontplooiën en op grond daarvan subsidie ontvangen. Deze verenigingen bestaan uit muziekgezelschappen (koren, opera, fanfare, drumband), toneelgezelschappen en een werkgroep op het gebied van de beeldende kunst.

Hoewel de post subsidie amateuristische kunstbeoefening met ingang van 1989 structureel is verhoogd, moet worden geconstateerd dat de beschikbare gelden nauwelijks toereikend zijn voor de subsidiëring van de bestaande verenigingen in deze sector. De verhoging van de post diende ter dekking van de jaarlijks terugkerende overschrijding van de begroting.

De financiële mogelijkheden voor nieuwe verenigingen zijn beperkt.

De huisvesting van vooral muziekgroepen blijft een probleem en dit leidt er toe dat Arnhemse verenigingen elders repetitieruimte hebben moeten zoeken. Sinds kort melden zich ook verenigingen van culturele minderheden aan, een logisch gevolg van de gewenste ontwikkelingen tot integratie.

In veel gemeenten valt popmuziek onder de verantwoordelijkheid van de sector cultuur en worden activiteiten gestimuleerd uit het budget amateuristische kunstbeoefening. Op dit moment ontbreekt de financiële ruimte vanuit dit beleidsgebied op deze gewenste nieuwe ontwikkelingen in te gaan.

(Zie ook 3.4.4.1. Cultuurspreiding, Sociale vernieuwing).

3.4.4. CULTUURSPREIDING

Uit het genoemde onderzoek van de Universiteit van Groningen (zie 3.1.6.) blijkt dat Arnhem wanneer het gaat om participatie per hoofd van de bevolking buiten de deur, na Amsterdam het hoogste scoort. Arnhem haalt, evenals overigens Utrecht, Rotterdam en Nijmegen, 6 bezoeken per persoon per jaar. Deze cijfers worden beïnvloed door het kunsttoerisme zodat dit geen zuiver beeld geeft van het gedrag van de lokale bevolking. Wordt de kunstparticipatie per hoofd in vier sectoren (podiumkunsten, bibliotheekuitleningen, museumbezoek en bioscoopbezoek) gezien, dan blijkt het op kunstgeoriënteerde gedrag zeker geen randstedelijke zaak, zoals vaak wordt verondersteld. Opvallend is dat alleen bij podiumbezoeken per hoofd van de bevolking de grote randsteden een prominente plaats innemen. De participatie in andere disciplines levert per gemeente een zeer divers beeld op. Het Gemeentemuseum en het Openluchtmuseum worden in Arnhem als belangrijke oorzaak voor deze hoge participatie genoemd. Genoemd worden de dreiging van de sluiting van het Openluchtmuseum die veel extra bezoekers naar Arnhem trok en de duidelijke profilering van het Gemeentemuseum waardoor Arnhem zich van andere landelijke musea onderscheidt. Momenteel worden in Arnhem vanuit een tiental invalshoeken activiteiten ontwikkeld ter vergroting van de passieve en actieve participatie van kunst en cultuur.

INSTELLINGEN VOOR KUNSTZINNIGE VORMING EN BIBLIOTHEEK

Allereerst vervullen de Mariënborg, de muziekschool en de bibliotheek een duidelijke functie op het gebied van educatie.

De minister van WVC en de staatssecretaris van O&W wijzen op het belang van het onderwijs, de kunstzinnige vorming en amateuristische kunstbeoefening.

Alle drie de genoemde instellingen streven naar een uitbreiding van hun bereik. De Mariënborg zoekt naar afstemming en aansluiting op de bestaande 'educatieve' infrastructuur zodat het rendement van de ontwikkelde activiteiten groter wordt. De verbouwde muziekschool biedt nieuwe mogelijkheden als podium voor speciale groepen die belangstelling hebben voor klassieke of moderne muziek en de bibliotheek zal in de toekomst vanwege technische innovaties het middel worden tot cultuurspreiding.

EDUCATIEVE PROGRAMMA'S VAN CULTUURINSTELLINGEN

Op de tweede plaats zijn er de grote cultuurinstellingen die aansluitend op hun programmering educatieve activiteiten ontwikkelen zoals museum, schouwburg en filmhuis of landelijke gezelschappen zoals HGO, Introdans, Theater van het Oosten.

Het Gemeentemuseum heeft de afgelopen jaren aansluitend op tentoonstellingen voor een groot publiek voor het onderwijs en individuele bezoekers lespakketten samengesteld. De schouwburg beoogt met zijn kindervoorstellingen een extra doelgroep te bereiken en hoopt in de toekomst ook met het reguliere aanbod meer jongeren te bereiken door een gericht marketingbeleid. Zowel het museum, de schouwburg, de bibliotheek en filmhuis zoeken naar financiële middelen deze educatieve functie verder uit te bouwen.

HGO is door de ervaring met de door de Provincie gesubsidieerde schoolconcerten in toenemende mate de mening toegedaan dat familieconcerten geschikter zijn om kinderen en volwassenen te bereiken en zal, afhankelijk van de uitkomsten van het Nieuwe Kunstenplan, trachten in de toekomst dit onderdeel verder uit te bouwen.

Introdans Educatief benadert op professionele wijze het onderwijs en slaagt er door haar brede aanpak in, een groot rendement te bereiken met haar activiteiten. De educatieve afdeling van Theater van het Oosten ontwikkelt aansluitend op produkties activiteiten voor het onderwijs, ook in aansluiting op festivals waar meerdere culturele instellingen aan deelnemen.

PROGRAMMERING VAN CULTUURINSTELLINGEN

Een derde invalshoek vormt het programmeringsbeleid van de instellingen. Hier komen educatie en p.r. als belangrijke onderdelen van een gericht marketingbeleid in beeld en zullen in de toekomst zeker bij de ingang van het Nieuwe Kunstenplan in belang toenemen.

De schouwburg en het museum hanteren de zogenaamde 'sandwich-constructie'. In hun beleid is een benadering van meerdere doelgroepen geïntegreerd. Het museum organiseert jaarlijks een of twee grote publiekstentoonstellingen, schenkt aandacht aan historische of maatschappelijke thema's en organiseert tentoonstellingen voor de meer ingewijden in de kunst. De schouwburg streeft in de afname van zijn produkties naar een verantwoorde verhouding tussen de voorstellingen en produkties die op de eerste plaats van belang zijn vanwege de vernieuwende, experimentele of artistieke inhoud en de meer op een groter publiek afgestemde produkties. Daarnaast vervult de schouwburg een belangrijke rol als maatschappelijk podium voor kleine Arnhemse gezelschappen die op een breed publiek zijn georiënteerd of vanwege het vernieuwende karakter op de eerste plaats een stimulerende functie vervullen voor het interne kunstcircuit.

Het Openluchtmuseum bereikt een groot publiek door middel van een laagdrempelige presentatie. Het museum streeft ernaar buiten het publiek dat traditioneel het museum bezoekt ook andere bezoekersgroepen aan te trekken met name ook het publiek dat kunst- en cultuurhistorische musea bezoekt.

Het beleid van Introdans Educatief zal in de komende jaren gericht zijn op een verdergaande ontwikkeling en professionalisering van het jeugdtheater. De speciale kindervoorstellingen samengesteld voor binnenschoolse presentaties blijken in de praktijk bijzonder aantrekkelijk als kindermatinee in kleine en middelgrote theaters. Daarnaast worden kinderen in de gelegenheid gesteld kennis te maken met het reguliere aanbod via de voorbereiding op het theaterrepertoire van Introdans. Introdans biedt niet alleen receptieve programma's maar ook projecten en voorstellingen waar kinderen zelf actief aan mee kunnen doen.

De Stichting Volwasseneducatie en Volksuniversiteit Arnhem (SVVA) die niet onder de verantwoordelijkheid valt van de sector cultuur, is een onmisbaar platform ter verhoging van de culturele participatie. Op tal van belangstellingsgebieden van de cultuur ontwikkelt de stichting activiteiten zoals cursussen en lezingen in samenwerking met culturele instellingen in de stad, en weet hierdoor een breed publiek te bereiken.

MANIFESTATIES EN FESTIVALS

Een vierde invalshoek vormen de jaarlijkse manifestaties en festivals die een grote aantrekkingskracht uitoefenen op de inwoners van Arnhem en daarbuiten. Hiertoe behoren ook de binnenkort te starten activiteiten op de Sonsbeekweide in park Sonsbeek en de Spiegeltentprojecten. De aantrekkelijkheid van genoemde manifestaties wordt in een aantal gevallen nog vergroot door de andere lokatie (straat, wijk of park) of door het onconventionele gebruik van bestaande accommodaties ('t Hof) (zie verder 3.4.4.1. Sociale vernieuwing). De 'Kunstbende' wil de cultuurparticipatie van jongeren bevorderen en stelt hen in staat zich te uiten op de verschillende terreinen van de alledaagse cultuur. De manifestatie bestaat uit een aantal groots opgezette wedstrijden en evenementen welke in veertien regio's (de twaalf provincies en Amsterdam en Rotterdam) plaats vinden. De landelijk actie wordt ondersteund door een landelijk p.r. campagne waardoor er sprake is van een brede uitstraling. Radio en televisie en jongerenbladen besteedden aandacht aan dit evenement. Bij dit project waren de steunpunten kunstzinnige vorming in Gelderland, de creativiteitscentra en het sociaal-cultureel werk in de provincie betrokken. Ook grote professionele gezelschappen als Theater van het Oosten en Introdans hebben hun medewerking verleend.

Verder moeten genoemd worden de 'Dag van de Architectuur' een initiatief van B&A en de 'Open Monumentendag' van de Stichting Open Monumentendag die een grotere betrokkenheid van het publiek bij de kwaliteit van de architectuur in de stad beogen (zie verder onder 3.2.2.7 en 3.2.3.2).

Wat ontbreekt is een festival of activiteit voor allochtonen of culturele minderheden. Meer aandacht zou ook geschonken kunnen worden aan de programmering van niet-Westerse activiteiten in de bestaande (grote) culturele instellingen.

VERENIGINGEN AMATEURISTISCHE KUNSTBEOEFENING

Een vijfde invalshoek vormen de 60 verenigingen op het gebied van de amateuristische kunstbeoefening die een belangrijke stimulerende rol vervullen op het gebied van de actieve participatie.

SBK EN KUNSTBEHEER

Een zesde invalshoek vormen de kunstuitleencentra van de SBK en voor het interne gemeentelijke circuit, de afdeling Kunstbeheer van de Gemeente Arnhem.

Volgens het jaarplan 1990 waren op 31 december 1990 1269 abonnees uit Arnhem ingeschreven aan wie in totaal 1800 werken waren uitgeleend, vergeleken met andere Gelderse steden een hoog aantal. De SBK constateert dat het aantal nieuwe inschrijvingen de afgelopen jaren afneemt en dat dit ook landelijk een tendens is die wordt waargenomen.

Via een actief marketingbeleid streeft de SBK ernaar het komend jaar de bekendheid met het uitleensysteem te vergroten.

Via het interne Kunstuitleensysteem van de gemeente worden dagelijks duizenden medewerkers en hun bezoekers in de werksituatie tussen acht en

vijf uur 's middags geconfronteerd met beeldende kunst, een effectieve methode om mensen begrip voor beeldende kunst bij te brengen (zie ook 3.2.1.11.)

SOCIAAL CULTURELE CENTRA

Een zesde invalshoek vormen de sociaal-culturele centra die met een strategisch projectmatige aanpak mogelijkheden bieden in de richting van cultuurspreiding. Dit vereist een bewust gevoerd kunstbeleid. De activiteiten van Toneelgroep STAP passen in een dergelijke benadering (zie onder 3.2.4.5.)

MARKETINGBELEID

P.R. en voorlichting zijn belangrijke instrumenten ter bevordering van de participatie (zie voor een verdere toelichting onder 3.1.5 en 3.3.4.4).

LOKALE OMROEP

Een toekomstig instrument ter bevordering van de actieve en passieve participatie in de stad zou de lokale omroep kunnen zijn die via culturele programma's de kennis kan vergroten van westerse en niet-westerse culturen in de stad. In aansluiting op het experiment van WVC zouden allochtonen de mogelijkheid moeten krijgen via de lokale omroep te communiceren met het oog op het beleven van de eigen cultuur en het bevorderen van integratie in de Nederlandse samenleving.

De Stichting Volwasseneducatie en Volksuniversiteit Arnhem (SVVA) zou met haar aanbod hier zinvol op in kunnen spelen.

BUDGETFINANCIERING EN KENGETALLEN

Een instrument ter bewustmaking van de participatie vormt de sinds de reorganisatie ingevoerde budgetfinanciering en de wijze waarop in de toekomst zal worden omgegaan de te ontwikkelen kengetallen van kunst en cultuur. Instellingen zullen meer dan in het verleden verantwoording moeten afleggen over de gedane investering in relatie tot het bereikte rendement. Een meer out-put gericht denken stimuleert de discussie over het bereik van kunst en cultuur.

ONDERZOEK CULTUURPARTICIPATIE JONGEREN

Er wordt door de hoofdafdeling Beleid & Onderzoek van de Bestuursdienst in overleg met de sector cultuur gewerkt aan de voorbereiding van een onderzoek naar de invloed van het onderwijs op cultuurparticipatie van jongeren in Arnhem. De gegevens die hieruit naar voren komen kunnen mogelijk informatie opleveren over een meer gerichte benadering van jongeren. Uitgangspunt vormt de in 1988 uitgekomen nota van de provincie over de receptieve kunstzinnige vorming in het basis- en voortgezet onderwijs in de provincie Gelderland.

Via een aantal onderzoeken van de hoofdafdeling Beleid & Onderzoek zal meer informatie vrij komen over deelname van jongeren aan kunst en cultuur in de stad Arnhem. In dit verband zal ook het op initiatief van de provincie gestarte onderzoek naar de kwaliteit en de effectiviteit van de steunfunctie kunstzinnige vorming door de stichting Centrum voor Onderwijsonderzoek van de Universiteit van Amsterdam, waardevolle gegevens opleveren. Mede

met behulp van systematisch onderzoek zal gekeken worden of de verbreding en verbetering van de kwaliteit van het aanbod en bevordering van de interne samenhang de beoogde uitwerking zullen hebben op de toename van de cultuurparticipatie.

3.4.4.1. SOCIALE VERNIEUWING

Een goed voorbeeld van cultuurspreiding in de nieuwe betekenis van het woord vormen de reeds genoemde activiteiten van toneelwerkgroep STAP. Via voorstellingen worden groepen mensen met toneel geconfronteerd in hun eigen omgeving en in hun eigen 'taal'. Deze tot nu toe omschreven verbreding van deelname als 'verticale spreiding' wordt door de genoemde toneelgroep als 'sociale spreiding' van cultuur omschreven om hiermede aan de hiërarchische aanduiding te ontkomen.

Een dergelijke aanpak past in de discussie over achterstandsgebieden en sociale vernieuwing. Zo'n benadering vergt afstand nemen van de geaccepteerde culturele waarden. Volgens de staatssecretaris van WVC, de heer Simons, moet de burger niet alleen worden verlost uit achterstand en isolement, maar moet hij ook toegerust worden voor de dynamiek van de moderne samenleving.

Voor Arnhem zou men kunnen denken aan het opnemen van niet Westerse activiteiten in de programmering van schouwburg, museum, Gele Ridder, Filmhuis, Independance etc, aan het organiseren van cursussen niet Westerse kunst door de SVVA, aan projecten ter bevordering van het lezen, aan het stimuleren van uiteenlopende buitenactiviteiten voor speciale wijken of doelgroepen (straattheater, lunchconcerten). Het Nationaal Trottoirgezelschap is een professionele groep die sinds haar oprichting in 1984 mime-voorstellingen geeft in heel Nederland en daarbuiten, en die er in slaagt door middel van straattheater mensen naar zich toe te trekken die nooit in een schouwburg komen.

De bibliotheek heeft in haar beleidsplan 1987-1992 nadrukkelijk aangegeven zich op activiteiten te willen richten in het kader van achterstandsgebiedenbeleid. In 1990 ontving de bibliotheek als uitvloeisel van dit beleid nog een subsidie (via GAB) ten behoeve van een educatief medewerkster. In 1991 zal de bibliotheek de werkzaamheden van deze educatief medewerkster overeenkomstig de beleidsuitgangspunten van de bibliotheek voor eigen rekening voortzetten. Vanuit deze beleidsuitgangspunten kan en wil de bibliotheek graag nieuwe projecten starten die passen binnen het proces van sociale vernieuwing (Zie concept-nota Sociale Vernieuwing van de dienst CES).

De gevraagde versterking voor de impresariaatsfunctie van de Mariënborg en de educatieve functie van de schouwburg is bedoeld voor projecten speciaal gericht op achterstandswijken.

Recente projecten in Den Haag hebben uitgewezen dat in het kader van stadsvernieuwing culturele activiteiten kunnen worden georganiseerd die aansluiten bij de belevingswereld van de mensen in de wijken. De Haagse serie publikaties 'Stadsvernieuwing als culturele activiteit' 1986 doet verslag van een aantal thema's (architectuur, buurtcultuur, woon-

omstandigheden, kunst en bedrijvigheid) die tijdens de campagne in de wijken en culturele centra aan de orde zijn geweest.

Stadsvernieuwing als culturele activiteit betekent buurten vernieuwen en daarbij rekening houden met bestaande culturen en waarden van de bewoners. Een van de ideeën die werden gelanceerd is de vorming van een fonds waaruit activiteiten voor de buurt werden gefinancierd. Zo bepaalde een jury bestaande uit bewoners, kunstenaars en externe deskundigen welk beeld op een daarvoor uitgekozen plek kwam te staan. Een ander voorbeeld was het uitnodigen van buitenlandse kunstenaars om op bepaalde plaatsen projecten te organiseren. In 1989 is in Den Haag het bedrijf 'Stad & Kunst' opgericht dat tot doel heeft het aanbrengen van muurschilderingen op plaatsen die graffiti-gevoelig zijn om zo de leefbaarheid van de wijken te vergroten. Van belang is wel dat een dergelijk initiatief moet aansluiten bij de totale herinrichtingsplannen van de stad.

Het is een verheugend feit dat B&W van Arnhem in het kader van het beleidsplan Stadsvernieuwing hebben besloten, aansluitend op herinrichtingsplannen, gelden beschikbaar te stellen voor beeldende kunstprojecten in de wijken die de leefbaarheid vergroten. SO heeft aan de Commissie Beeldende Vormgeving gevraagd een adviserende rol te vervullen.

Daarnaast is het van groot belang dat initiatieven van allochtonen en culturele minderheden actief worden gestimuleerd doordat zij in de gelegenheid worden gesteld een beroep te doen op een daartoe bestemd activiteitenbudget. Langzamerhand zullen deze bevolkingsgroepen toegroeien naar een stadium waarin integratie tussen verschillende culturen mogelijk wordt. Ook op rijksniveau leeft deze redenering. Ter bevordering van de integratie worden de in totaal twee miljoen beschikbare gelden voor allochtonen niet alleen aan kunstuitingen besteed maar ook aan scholingsprojecten en infrastructuur om op deze manier de integratie nog eens extra te stimuleren (Zie 3.2.6. Manifestaties. Zie verder de concept-nota 'Sociale Vernieuwing' van de dienst CES).

3.4.5. EDUCATIE ALS BELEIDSINSTRUMENT OP SPONSORMARKT

Een eerste vereiste voor deelname is dat mensen op de hoogte zijn van hetgeen er aangeboden wordt. Op welke manier deze voorlichting kan worden verbeterd is reeds uiteengezet.

Niet alleen p.r. is een belangrijk instrument ter vergroting van de participatie van kunst en cultuur ook educatie kan gebruikt worden als beleidsonderdeel van een marketingstrategie.

Recente projecten in Arnhem tonen aan dat deze functie nog verder ontwikkeld kan worden. Een goed voorbeeld vormde het tentoonstellingsproject 'De fascinerende Wereld van Stonehenge' waar een twaalfstal bedrijven aan meebetaald hebben, deels als risicodragende participant. Een van de hoofdsponsors 'Quadrant Communicatie' te Utrecht, de voormalige 'Stichting Film en Wetenschap' zorgde voor de samenstelling van een kwalitatief goede audio-visuele productie, leverde p.r. ondersteuning, coördineerde mede het sponsorbeleid en werkte mee aan de samenstelling en verspreiding van een lespakket voor scholen van het voortgezet onderwijs. Met name

bleek voor het laatste project een grote interesse bij het bedrijf te bestaan. Een zelfde ervaring bracht de internationale beeldtentoonstelling 'Sonsbeek 86'. Tegen minimale kosten en met behulp van subsidie van WVC werd een onderwijsbrochure 'Beeldhouwkunst' samengesteld voor een breed publiek die voor een gering bedrag in een oplage van 10.000 exemplaren werd verkocht; in de museumwereld een ongehoord hoog aantal. In contacten met het bedrijfsleven bleek dat de organisatie zonder veel moeite sponsors zou hebben kunnen vinden voor dit project en dat met meer financiële middelen in dat geval zeker het dubbele aantal exemplaren zou zijn verkocht. Enkele weken voor sluiting was de brochure uitverkocht en ook na de tentoonstelling kwamen veel aanvragen voor deze uitgave binnen. Educatie vormt een interessante invalshoek voor het bedrijfsleven omdat een extra begeleiding van een project een brede maar duidelijk bepaalde doelgroep impliceert die men optimaal wil bedienen. De individuele bezoeker profiteert tevens van deze ook op speciale groepen gerichte aanpak. Activiteiten voor een breed publiek die met name voor sponsors interessant zijn, werken 'drempelverlagend' en dragen bij tot een vergroting van de participatie. In toenemende mate ondersteunen sponsors ook manifestaties die op een speciale publieksgroep zijn gericht.

Op langere termijn gezien levert de investering in educatie zowel voor de overheid als het bedrijfsleven rendement op. Men verzekert zich van toekomstige museum-, of schouwburgbezoekers en de sponsor is gebaat bij een vaste interessante doelgroep; veelbelovende jongeren die het bedrijf graag aan zich wil binden.

3.5. PROCEDURE VERZOEKEN

3.5.1. INCIDENTELE SUBSIDIES

De sector cultuur bereiken jaarlijks tientallen schriftelijke en telefonische verzoeken om subsidie voor initiatieven op het gebied van de professionele kunsten en amateuristische kunstbeoefening. De verzoeken die binnenkomen lopen wat uitgebreidheid van toelichting betreft enorm uiteen. De bijgevoegde begroting biedt veelal te weinig inzicht om de aanvragen goed te kunnen beoordelen. Het grootste knelpunt vormt de wijze van beoordelen die op dit moment te veel ad hoc geschiedt.

Teneinde in de procedure van behandeling van aanvragen voor de stelpost cultuur verbetering aan te brengen stellen wij voor in de toekomst drie maal per jaar de ingediende verzoeken te bespreken en tegen elkaar af te wegen. Op dit moment moet een verzoek formeel minimaal drie maanden voor aanvang van realisatie van het project worden ingediend. Wij zouden willen streven naar een periode van zes maanden. Binnen twee weken na binnenkomst van de brief ontvangt de aanvrager een bericht van ontvangst met vermelding van de datum waarop het verzoek wordt behandeld. Drie maanden na realisatie moet de rekening zijn ingediend.

Met het oog op het in deze nota geschetste belang van een grotere samenhang en participatie zouden wij de indiening van het verzoek vergezeld willen laten gaan van een toelichting op het te verwachten publieksbereik en moge-

lijke samenwerkingsverbanden elders in de stad of daarbuiten. Om dezelfde reden zouden wij de rekening vergezeld willen laten gaan van een evaluatie. Wellicht ten overvloede willen wij hier vermelden dat niet de te verwachten bezoekersaantallen bepalend zijn voor de besluitvorming omtrent toekenning van subsidie. Wel hopen wij op deze manier te bereiken dat bewust(er) wordt nagedacht over de uitstraling van bepaalde activiteiten in de stad. Teneinde de afweging zo eenvoudig mogelijk te maken worden aanvraag- en evaluatieformulieren ontwikkeld die op grote schaal zullen worden verspreid. Bovenstaande procedure heeft tot doel:

- A] een beter overzicht van ingediende verzoeken
- B] een betere verdeelsleutel voor het totaal
- C] een duidelijker en meer correcte bediening van de aanvrager

3.5.2. TERMIJNSUBSIDIES

Naast een verbetering van de procedure voor incidentele subsidies stellen wij een termijnsubsidie voor van in beginsel drie jaar voor een aantal manifestaties die vanwege de reeds bewezen of aanwezige kwaliteit en vernieuwing de kans moeten krijgen zich in alle rust te ontwikkelen. Na deze drie jaar volgt een evaluatie. Men dient niet bij voorbaat uit te gaan van hernieuwde subsidie na deze drie jaar waardoor er ruimte vrij komt voor nieuwe initiatieven.

3.5.3. VERHUUR ACCOMMODATIES

De sector cultuur wordt jaarlijks overstelpt met aanvragen van stichtingen en gezelschappen met name op het gebied van de podiumkunsten die naar een passende accommodatie zoeken. In veel gevallen hebben zij ook al contact opgenomen met Slak.

Wij zijn de mening toegedaan dat de gemeente een inspanningsverplichting heeft om financiële en daadwerkelijke ruimte te creëren voor groepen (Zie 3.2.1.8. SLAK). Daarbij moet wel worden opgemerkt dat men geen te hoge verwachtingen mag hebben van het aantal gemeentelijke panden dat voor culturele doeleinden beschikbaar kan komen.

Wij achten een verbetering van de procedure van behandeling van de aanvraag van het grootste belang. Verzoeken bereiken de sector telefonisch of schriftelijk, vaak zonder een nadere formulering van wensen. De indiener krijgt vaak veel te laat of soms helemaal niet te horen of hij in aanmerking komt voor een ruimte en indien er wel antwoord komt wordt hij sinds enige tijd in veel gevallen verrast door de gevraagde huursom in verband met een wijziging in het gemeentelijk beleid.

Teneinde deze procedure te verbeteren stellen wij voor in de toekomst een aantal keren per jaar, op vooraf vastgestelde data, de ingediende verzoeken te bespreken en tegen elkaar af te wegen. Met het oog op deze afweging zullen aanvraagformulieren worden ontwikkeld waarop door de gemeente een zeer globale prijsindicatie wordt gegeven voor een te huren ruimte per m² inclusief exploitatielasten. Deze formulieren kunnen op verzoek worden toegestuurd. Drie weken na binnenkomst van het aanvraagformulier ontvangt de aanvrager bericht met vermelding van de datum waarop het verzoek wordt behandeld.

Aangezien veel gezelschappen een tijdelijk verblijf krijgen toegewezen en overeenkomsten aflopen, zal het in de aanvangsperiode noodzakelijk zijn

sneller op de wensen en noden van groeperingen in te spelen.

Voor de afhandeling van verzoeken is een goed samenspel vereist tussen CES (sector Cultuur en sector Planning, Dienstverlening en Bouwzaken), SO (sector Grond en Gebouwen) en SLAK.

Bovenstaande procedure heeft tot doel:

A) een beter overzicht van ingediende verzoeken en een betere afstemming van de diverse belangen

B) uitgaande van de hierboven genoemde beperkte concrete ruimte het creëren van optimale mogelijkheden voor het vinden van oplossingen, zowel in- als extern

72

3.5.4. SLOTOPMERKINGEN

1] Een overheidsbeleid dat verbetering van de infra-structuur én artistieke vernieuwing én grotere participatie voorstaat is slechts verantwoord als de uitgaven voor kunst- en cultuur worden herbezien, er indien mogelijk verschuivingen worden aangebracht in subsidiestromen, subsidiecriteria en procedures worden bijgesteld en de totale uitgaven voor kunst en cultuur worden verhoogd.

2] Dit sluit niet uit dat er binnen de instellingen niet kritisch en creatief moet worden gekeken naar mogelijkheden tot verbetering van de bedrijfsvoering en verhoging van inkomsten.

Dit heeft een actievere publiekswerving tot gevolg.

In het kader van de budgetfinanciering en het ontwikkelen van kengetallen van kunst en cultuur zal in de toekomst gestreefd moeten worden naar een nauwere afstemming van aanbod en afname op elkaar. Daarbij is het wel van belang te onderkennen dat aanbod en afname nooit volledig met elkaar in evenwicht te brengen zijn. Kunst moet zijn autonome waarde behouden en niet ondergeschikt gemaakt worden aan economische maatstaven.

3] Dit sluit zeker niet uit dat alle mogelijkheden moeten worden aangewend het bedrijfsleven te interesseren voor kunst en cultuur. De eerste stap in die richting is zoals gezegd de eigen winkel op orde brengen c.q. op orde te houden.

4] Ook indien het economisch belang van kunst en cultuur voor de stad Arnhem is aangetoond, zullen kunst en cultuur altijd geld kosten.

5] Gezien de door de rijksoverheid steeds gepropagandeerde verbreding van het kunstenveld is het onbillijk om dezelfde hoeveelheid geld te verdelen over meer disciplines en even onbillijk is het om aan de afnamekant voor de toegenomen participatie geen extra gelden beschikbaar te stellen.

OVERSTROMEN OF OPDROGEN? BESLUITEN EN BELEIDSVOORNEMENS

4.1. INLEIDING

Dit hoofdstuk is een nadere uitwerking van de in hoofdlijnen geaccordeerde beleidsnotitie Cultuur 1990-1994 en van de door ons aangegeven zwaartepunten van beleid die in het kader van de besluitvorming rondom het bestuursakkoord door de Raad zijn getoetst. Tevens zijn in dit hoofdstuk de reacties van de instellingen en de eerste reacties van de fracties op de discussienota Meanders verwerkt.

Arnhem is van oudsher bekend als de culturele hoofdstad van het oosten van het land. Waarom is cultuur belangrijk en welke infra-structuur rechtvaardigt een beleidslijn die de komende jaren handhaving en op een aantal punten versterking van bestaande kwaliteiten voorstaat?

Een tweetal invalshoeken zijn hierbij van belang:

- 1] de inhoudelijke waarde van cultuur. Cultuur maakt een belangrijk onderdeel uit van ons leven.
- 2] de instrumentele betekenis van cultuur. Ook niet-kunsthoudelijke doelstellingen zijn voor een stad van belang:
  - vanwege haar economische betekenis
  - als positieve factor voor het vestigingsklimaat van het bedrijfsleven
  - als ondersteuning van haar imago voor een succesvol p.r. beleid
  - als politiek machtsmiddel dat onder meer het knooppunt Arnhem-Nijmegen een meerwaarde kan verlenen. De internationale uitstraling die Arnhem met bepaalde culturele manifestaties heeft, zal zeker in het licht van 1992, met name richting het Duitse achterland, verder moeten worden uitgebouwd.

Het cultuurbeleid van Arnhem is in een aantal punten samengevat: de zorg voor het behoud van het cultuurgoed, het bevorderen van voortgaande ontwikkeling en vernieuwing en het scheppen van voorwaarden voor een brede deelname aan cultuur.

Er is in dit verband een groot aantal noodzakelijke c.q. wenselijke voorzieningen en uitbreidingen te constateren die zich concentreren op:

- 1] de kwaliteit van het aanbod
- 2] vergroting van de samenhang
- 3] verbreding van de participatie

De stad profileert zich momenteel op een aantal gebieden:

beeldende kunst, toneel en dans zowel op het gebied van de professionele kunsten als van de amateuristische kunst, bibliotheekwezen en het kunst-

onderwijs. Wat muziek betreft moet geconstateerd worden dat alle ingrediënten aanwezig zijn om in deze bestuursperiode te werken aan een versterking van de samenhang zodat Arnhem op termijn zich ook als muziekstad kan profileren.

Per beleidsonderdeel kan men globaal spreken van drie aspiratieniveaus die elkaar in positieve zin beïnvloeden en versterken:

- 1] de kunstopleidingen aan de Hogeschool voor de Kunsten
- 2] de culturele instellingen
- 3] de kleine beginnende initiatieven van jonge aankomende kunstenaars die na hun opleiding aan de academie naar wegen zoeken om vorm te geven aan hun kunstenaarschap.

Wat impulsen van vernieuwing en experiment op het gebied van de kunsten betreft is de Hogeschool voor de Kunsten in het bijzonder van belang voor de stad. De aanwezigheid van een dergelijk instituut versterkt de discussie over kunst en draagt bij tot een algehele, dynamische uitstraling van de stad.

De verbetering van de kwaliteit van het aanbod, zowel in kwantitatieve als kwalitatieve zin, heeft betrekking op:

- A] accommodaties
- B] (personele)voorzieningen
- C] aanzien stad

Bovengenoemde zaken concentreren zich rondom de beleidsgebieden beeldende kunst, historie, archeologie, monumenten, architectuur, podiumkunsten, letteren, amateuristische kunstbeoefening en kunstzinnige vorming.

Cultuurbeleid is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van gemeente, Provincie en Rijk. De gemeentelijke overheid is daarbij aanvullend op wat het Rijk en de Provincie doen.

Voor een verhoging van de kwaliteit van het aanbod in de sector cultuur willen wij per 1-1-1992 structureel extra financiële middelen inzetten zoals bij de uitwerking van het bestuursakkoord in januari 1991 is besloten. Indien de extra inzet van financiële middelen reeds in 1991 ingaat wordt dit expliciet vermeld.

Daar waar geen extra financiële middelen kunnen worden ingezet zal financiering van nieuw beleid vooralsnog budgettair neutraal dienen te geschieden.

Indien een ◀ achter bedragen is vermeld gaat het om incidentele gelden. Voor een aantal zaken heeft de besluitvorming reeds eerder plaats gevonden of is sinds januari 1991 door herschikking van middelen extra geld vrijgekomen. In dat geval is een ■ achter de bedragen vermeld.

Wij gaan er van uit dat de voorgestelde verbeteringen ten aanzien van de hoofdpunten 2 en 3 (samenhang en participatie) vooralsnog geen extra geld zullen kosten maar door herschikking van middelen en verbetering van de coördinatie tot stand zullen komen.

Ten aanzien van de verbetering van de kwaliteit van het aanbod kan gezegd

worden dat met betrekking tot belangrijke regionale en landelijke culturele voorzieningen en activiteiten voor extra financiële ondersteuning ook een beroep zal moeten worden gedaan op Regio, Provincie en Rijk die reeds een belangrijke bijdrage leveren in het voorzieningenniveau van de stad Arnhem. Afstemming met onze collegastad Nijmegen is in dit verband gewenst. Tevens zal aandacht moeten worden geschonken aan financiële mogelijkheden op Europees niveau.

4.1.1. ALGEMEEN

De beleidsaanbevelingen in dit hoofdstuk, en met name de instandhouding en uitbreiding van de traditie van Arnhem als cultuurstad, vereisen een grote ambtelijke inzet, zowel in kwalitatieve als kwantitatieve zin. De personele bezetting is daarop niet afgestemd.

- derhalve hebben wij besloten tot een personele uitbreiding van de sector cultuur van de dienst CES

f 80.000,-

4.2. KWALITEIT AANBOD

Waar Rijk en Provincie de nadruk leggen op subsidieëring van individuele opdrachten en subsidieëring van afname en spreiding (kunstitleen e.d.) zien wij als taak voor de gemeente weggelegd het zorgen voor een goede huisvesting van culturele instellingen, mede met het oog op behoud van haar culturele erfgoed en het tonen van nieuwe ontwikkelingen, voor voldoende personele capaciteit binnen de genoemde instellingen, betaalbare ateliers en het voorzover mogelijk stimuleren van produkties en opdrachten. Zoals wij het Gemeentemuseum beschouwen als een belangrijk referentiekader voor de beeldende kunst en archeologie en het Gemeentearchief voor historie, zo zien wij de schouwburg, Introdans, Theater van het Oosten en het Gelders Orkest als belangrijke referentiekaders voor de podiumkunsten. In de schouwburg kan het publiek kennis maken met experimentele vormen van toneel en dans, ook van jonge aankomende Arnhemse groepen. Experiment en vernieuwing doen zich ook voor binnen bestaande gezelschappen als Introdans en Theater van het Oosten die regelmatig optreden in de schouwburg.

De bibliotheek, de muziekschool en de Mariënborg beschouwen wij op de eerste plaats als belangrijke referentiekaders voor educatie/kunsthouding en amateuristische kunstbeoefening (zie onder 3.4.Participatie). Daarnaast achten wij het van belang, in aansluiting op investeringen van Provincie en Rijk, voor zover mogelijk voorwaarden te scheppen voor beginnende kunstenaars die een opleiding hebben gevolgd aan de Hogeschool voor de Kunsten en zich vestigen in Arnhem.

4.2. KWALITEIT AANBOD

4.2.1. BEELDENE KUNST/HISTORIE/ARCHEOLOGIE/ MONUMENTEN/ARCHITECTUUR

1992-1994

BESLOTEN TOT:

x f 1,-

76

- 1] Het opheffen van een aantal acute personele knelpunten in het museum. Uitbreiding van het bewakingspersoneel en administratie achten wij noodzakelijk, zeker tegen de achtergrond van de budgetverantwoordelijkheden die in het kader van zelfbeheer ontstaan.
- Wij hebben voor de twee genoemde knelpunten en voor de gewetensbezwaarde werkzaam in de bibliotheek waarvoor in het verleden door het museum gelden zijn vrijgemaakt die niet in de begroting zijn verwerkt extra gelden ingezet
- 50.000,-
■ 15.000,-
- De knelpunten bezuinigingstaakstellingen f 65.000,- en wensen, o.a. ophoging tentoonstellings- en p.r. budget f 120.000,- dienen binnen de begroting en bedrijfsvoering van het museum te worden opgelost.
- Om die reden hebben wij besloten tot uitbreiding van het heffen van entreprijzen gedurende 24 weken per jaar.
- Voor de acute knelpunten op het gebied van vervangingsinvesteringen nl. de aanschaf van de brandmeldinstallatie en airconditioning hebben wij in 1990 reeds financiële middelen ter beschikking gesteld.
- ◀ ■ 57.000,-
◀ ■ 103.000,-
- 2] Aanpak acute problematiek van de werkplaatsen van het museum in het kader van de ARBO-wetgeving.
- 28.750,-
- Een ophoging van het onderhoudsbudget van het museum is dringend gewenst. Bezien moet worden of een gedeelte van de structureel vrijgekomen middelen voor het museum kan worden ingezet.
- 3] Een onderzoek naar de verbetering van de huisvesting van het Gemeentemuseum. Mogelijkheden en wenselijkheden dienen in beeld te worden gebracht door middel van een haalbaarheidsonderzoek.
- Het antwoord op deze vraag vereist allereerst een evaluatie van het gevoerde beleid tegen de achtergrond van de drieledige doelstelling van het museum: het behoud van de collecties, het opbouwen van evenwichtige verzamelingen en het bereiken van een breed publiek, ook door middel van tentoonstellingen en activiteiten die leiden tot een beter begrip van hedendaagse vormen van kunst.
- In dit haalbaarheidsonderzoek zal ook een eventuele overplaatsing van de afdeling archeologie en historie naar een pand elders in de stad (Bovenbeek/Meinerswijk) of daarbuiten worden meegenomen. Daarbij zal ook bezien moeten worden hoe bestaande voorzieningen zoals het Gemeentearchief hierop kunnen aansluiten.
- Een voorstel met betrekking tot nadere invulling taken en functies van de dependance van het Gemeentemuseum is gewenst. In dit verband zal ook een voorstel tot het creëren van een budget voor een stadsarcheoloog door verschuiving van middelen

4.2. KWALITEIT AANBOD

4.2.1. BEELDENE KUNST/HISTORIE/ARCHEOLOGIE/ MONUMENTEN/ARCHITECTUUR

1992-1994

BESLOTEN TOT:

meegenomen moeten worden.

Vooralsnog streven wij ernaar de overheveling te realiseren zonder een beslag op de algemene middelen. Indien deze afdeling in Arnhem blijft zal te zijner tijd dekking van de exploitatie gezien kunnen worden in het kader van een eventueel heroverwegingsproces.

Er zullen afspraken dienen te worden gemaakt tussen de steden Arnhem en Nijmegen met het oog op beider toekomstig museaal beleid, in het bijzonder met betrekking tot de archeologie en de moderne beeldende kunst.

Wij zien de investering in een haalbaarheidsonderzoek als een investering in de toekomst. Immers, willen wij over tien jaar nog met trots kunnen wijzen naar ons museum dan zullen er nu een aantal maatregelen dienen te worden getroffen. Om dezelfde reden zijn in het verleden de verbouwingen van de schouwburg, Muis Sacrum en muziekschool gerealiseerd.

Een eventuele uitbreiding van het museum in de toekomst dient mede beoordeeld te worden in het licht van een te ontwikkelen masterplan voor de stedenbouwkundige ontwikkelingen van de stad en mag nooit eenzijdig op de cultuurbegroting drukken. ◀ 100.000,-

4] Versterking van de infrastructuur voor ateliervoorzieningen. Om die reden hebben wij de incidentele subsidie aan SLAK voor ateliervoorzieningen omgezet in een structurele subsidie. Tevens hebben wij het totaalbedrag verhoogd. ■ 16.000,-

5] Aanpassing presentiegelden Commissie Beeldende Vormgeving per 1-1-1991 ■ 8.000,-

6] Besteding van een deel van het stadsvernieuwingsfonds aan kunstopdrachten in herinrichtingsgebieden die de leefbaarheid vergroten en het aanzien van de stad verbeteren. Deze projecten komen tot stand in nauw overleg met de dienst SO (Stadsontwikkeling), de Commissie Beeldende Vormgeving, en de buurtbewoners. De bewaking van het budget en de begeleiding berust bij SO en de besluitvorming ten aanzien van de besteding bij de Commissie Beeldende Vormgeving. ■ 70.000,-

7] Een structurele verhoging van de gelden voor onderhoud voor de gehele gemeente. 350.000,-
Bezien moet worden of een deel van de toe te kennen gelden aan de dienst CES aan ophoging van het zeer geringe onderhoudsbudget van museum, schouwburg en beelden ten goede kan komen. Daarnaast zal het achterstallig onderhoud van de beelden in de stad dienen te worden aangepakt.

8] Uitbreiding van de financiële mogelijkheden van monumentenzorg die gedeeltelijk besteed zal worden aan een ophoging van het restauratiebudget. (Zie budget Stadsontwikkeling). 250.000,-

4.2. KWALITEIT AANBOD

4.2.1. BEELDENE KUNST/HISTORIE/ARCHEOLOGIE/ MONUMENTEN/ARCHITECTUUR

1992-1994

NADER VOORSTEL OMTRENT:

78

- 1] De invulling van het nieuwe Beeldende Kunstenplan in relatie tot onder meer de personele problematiek in een aantal instellingen die een personeelskostensubsidie krijgen uitbetaald via het Beeldende Kunstenplan. (Grafisch centrum, SLAK, de Gele Ridder en het Gemeentemuseum).
De incidentele subsidies volgens het Beeldende Kunstenplan hebben tot doel het voorzieningenniveau van de beeldende kunsten op voldoende peil te houden. Het betreft hier voorwaarden-scheppend beleid; subsidies aan instellingen die zorgdragen voor accommodaties, podia, ateliers, expositieruimten etc. De afgelopen jaren heeft Arnhem op het gebied van de beeldende kunsten een snelle ontwikkeling doorgemaakt.

Bezien zal moeten worden of, in overleg met de Provincie in het kader van het nieuwe Kunstenplan in 1993, tot een verhoging van het totale bedrag kan worden gekomen ook met name in verband met nieuwe initiatieven om aan de verbreding en verdieping van Arnhem als ontwikkelingsfunctie tegemoet te kunnen komen. Daarbij zal ook bezien moeten worden of in een nieuwe bestuursperiode het structureel maken van een aantal salariskosten mogelijk is zodat de hierdoor vrijgekomen gelden gebruikt kunnen worden voor het honoreren van nieuw beleid.
Het Beeldende Kunstenplan biedt voldoende mogelijkheden een groter bedrag aan een gemeente beschikbaar te stellen aangezien er 14 miljoen voor provincies beschikbaar blijft.
Verder zal aandacht geschonken moeten worden aan het functioneren van de Commissie Beeldende Vormgeving in relatie tot het geringe budget voor monumentale kunst-opdrachten dat op termijn ophoging verdient. Voortzetting van de incidentele ophoging van het budget 'Monumentale kunst' door middel van Provinciale gelden via het Beeldende Kunstenplan is om die reden meer dan noodzakelijk.
- 2] Vasstellen van de verordening van de Commissie Beeldende Vormgeving.
- 3] Aanpak beeldenplan aansluitend op inventarisatie en wegwerken achterstallig onderhoud beelden in de stad en in relatie tot herinrichtingsplannen binnenstad van de dienst Stadsontwikkeling.
- 4] Procedure Trafoproject. Een achttal kunstenaars heeft een schetsontwerp voorbereid op basis van een door de PGEM geformuleerd programma van eisen. De bedoeling van het project is aandacht te schenken aan de vormgeving van electriciteits-huisjes in de stad en te streven naar realisatie van een aantal ontwerpen. In overleg met het Praktijkbureau Beeldende Kunst opdrachten van WVC en de Commissie Beeldende Vormgeving zal onderzocht moeten worden wat de mogelijkheden zijn voor presentatie en realisatie van de ontwerpen.

4.2. KWALITEIT AANBOD

4.2.1. BEELDENE KUNST/HISTORIE/ARCHEOLOGIE/ MONUMENTEN/ARCHITECTUUR

1992-1994

NADER VOORSTEL OMTRENT:

- 5] Beleid stadhuiscollectie in toekomst. De automatisering van de inventarisatie van de collectie dient te worden voortgezet.
Onderzocht moet worden welke taken en functies op middellange termijn behouden moeten blijven of verder uitgebouwd dienen te worden.
Hierbinnen past ook het plan de stadhuiscollectie te actualiseren door middel van het creëren van een aankoopbudget binnen de financiële mogelijkheden van de gemeentelijke diensten. Onderzocht zal moeten worden of het vragen van een bescheiden leenbedrag tot de mogelijkheden behoort.
- 6] Besteding gelden literatuurfonds. Jaarlijks wordt op het budget ingeteerd aangezien het fonds in zeer geringe mate wordt aangevuld. Teneinde het Gemeentearchief de komende periode meer beleidsruimte te verschaffen dient het budget op termijn te worden verhoogd.
- 7] Wegwerken achterstanden in het toegankelijk maken van archieven en documentaire collecties.
Uit een intern onderzoek is gebleken dat er sprake is van een achterstand op het gebied van de inventarisatie van twintig mensjaren bij het Gemeentearchief. Met de bestaande formatie en actuele personele problematiek en het huidige actieve acquisitiebeleid komt er jaarlijks een jaar bij.
- 8] Opdrachtenbeleid Arnhemse kunstenaars.
Mogelijkheden benutten voor het verstrekken van opdrachten aan Arnhemse kunstenaars. Bij projecten van de Commissie Beeldende Vormgeving voortzetten van beleid dat op de eerste plaats gekeken wordt naar goede Arnhemse kunstenaars of indien mogelijk naar leerlingen van de Hogeschool voor de Kunsten.
Het creëren van een aankoopbudget door middel van het actualiseren van de stadhuiscollectie.
In dit verband dient ook aandacht te worden geschonken aan het beleid van de galerieën in de stad die kunstenaars vertegenwoordigen van diverse richtingen/stromingen/opvattingen.
Verder het binnen de daartoe voor dit doel bestemde gemeentelijke budgetten, verstrekken van een opdracht aan een of meerdere Arnhemse kunstenaars voor het maken van alternatieve representatiegeschenken voor de gemeente.
Het binnen de reguliere budgetten instellen van een periodieke aanmoedigingsprijs voor een jonge Arnhemse kunstenaar die zich op een van de beleidsgebieden (beeldende kunst, toneel, dans of muziek) onderscheidt.
Tevens zal in het opdrachtenbeleid aandacht geschonken dienen te worden aan het nakomen van de 1 of 1 1/2% regeling gebouwen. In sommige gevallen zijn de kunst-

4.2. KWALITEIT AANBOD

4.2.1. BEELDENE KUNST/HISTORIE/ARCHEOLOGIE/ MONUMENTEN/ARCHITECTUUR

1992-1994

NADER VOORSTEL OMTRENT:

08

budgetten zo gering dat er geen kunstwerken van gerealiseerd kunnen worden. Het verdient aanbeveling deze budgetten in het fonds Monumentale Kunst te storten zodat het geld beter besteed kan worden.

- 9] Een betere afstemming van adviezen van de Welstandscommissie, Monumentencommissie en de Commissie Beeldende Vormgeving. Momenteel onderzoekt een kleine werkgroep 'Architectuur en Kwaliteit van de Openbare Ruimte', bestaande uit vertegenwoordigers van de dienst Stadsontwikkeling en de sector Cultuur welke mogelijkheden er zijn voor verbetering van deze coördinatie. Tevens onderzoekt deze werkgroep welke formule gehanteerd dient te worden voor een onafhankelijke advisering ten aanzien van belangrijke beslissingen die in de stad genomen dienen te worden op het gebied van de ruimtelijke vormgeving.

De verantwoordelijkheid ten aanzien van het functioneren van de Welstandscommissie en Monumentencommissie en het op een verantwoorde wijze omgaan met de te bouwen omgeving berust op de eerste plaats bij de dienst Stadsontwikkeling.

- 10] Mogelijkheden van samenwerking van SLAK en DAK in Nijmegen. Onderzoek naar mogelijkheden provinciale bijdrage voor buitengemeentelijke taken SLAK, in aansluiting op de structurele verhoging van de gemeente.

- 11] Mogelijkheden en wenselijkheden van een kunstcentrum in overleg met Nijmegen en de Provincie waar kunst van Arnhemse en Gelderse kunstenaars wordt geëxposeerd en verkocht.

In dit verband zal de jaarlijks terugkerende tentoonstelling 'Anima G' en het recente initiatief tot een jaarlijkse tentoonstelling voor Gelderse kunstenaars dienen te worden meegenomen.

4.2. KWALITEIT AANBOD

4.2.2. PODIUMKUNSTEN

1992-1994

BESLOTEN TOT:

- 1] Een ophoging van het speelbudget van de schouwburg om het hoofd te kunnen bieden aan de sterk gestegen programmeringskosten en om enige speelruimte te verschaffen incidenteel een grotere (inter)nationale produktie in huis te halen. Mede in het licht van Europa 92 zal, om een cultureel interessant aanbod te kunnen blijven realiseren, aansluiting op internationale ontwikkelingen noodzakelijk zijn. 50.000,-
- 2] Een structurele verhoging van de subsidie aan Independance per 1-1-1991. De theaterwerkplaats vormt een onmisbare schakel tussen de kunstopleidingen en het professionele circuit. Deze verhoging is bedoeld als een tegemoetkoming in de salariskosten. 40.000,-
- 3] Een onderzoek naar mogelijkheden en haalbaarheid van uitbreiding van Muis-Sacrum ten behoeve van het Gelders Orkest dat naar verwachting personele uitbreiding zal krijgen. ■ 40.000,-

Het Gelders Orkest heeft vanuit het historisch verleden een belangrijke plaats verworven in de culturele infra-structuur.

In dit onderzoek dient overigens met grote zorgvuldigheid gekeken te worden naar behoud van de huidige akoestiek ten behoeve van de kamermuziek.

Er zijn een aantal opties in beeld gebracht die een oplossing bieden voor de repetitieruimte van het Gelders Orkest en de behoefte aan een flexibele planning in relatie tot de congresfunctie van Muis.

In relatie tot een op termijn te realiseren Akzodrôme zal onderzocht moeten worden of aansluiting op culturele voorzieningen elders in de stad door een ontkoppeling van Muis/Sacrum en Rijnhal tot de mogelijkheden/wenselijkheden behoort.
- 4] Het verhogen van het bouwkrediet van de muziekschool ten behoeve van (ver)nieuwbouw per 1-1-1991. 22.000,-
- 5] Uitstel van 2 jaar voor invulling bezuinigingsopdracht Muis/Sacrum i.v.m. Akzodrôme (1991-1992) ■ 322.000,-
- 6] Het inzetten van de extra gelden voor ateliervoorzieningen van SLAK voor theater, dans en muziek.

Aanpak accommodatieproblematiek van dans-, toneel- en muziekgezelschappen zowel van professionele als amateuristische groepen. Het totaal aan knelpunten zal in beeld dienen te worden gebracht.

Deze inventarisatie zal kunnen dienen als basis voor het oprichten van een 'kunstfabriek' in een daarvoor geschikt pand.

BESLOTEN TOT:

8

Een structurele oplossing voor de huisvesting van theater- en muziekgroepen heeft de meeste kans indien mogelijkheden vrijkomen voor huisvesting van meerdere groepen in één pand.

In deze inventarisatie zullen de huidige problemen van onder meer Stichting Profile en Stichting de Ereprijs dienen worden meegenomen.

Er zal tevens moeten worden gekeken naar mogelijkheden voor Theater de Verbeelding dat samen met Profile en andere groepen zoeken naar ruimte voor een theatercentrum waarin een jeugdpodium, een podium voor het theatercircuit, voor moderne nieuwe muziek, een danswerkplaats, repetitieruimtes en een theaterwerkplaats voor kinderen kan worden ondergebracht. Wat het jeugdtheater betreft zal ook overleg gevoerd dienen te worden met Introdans, dat in zijn beleidsplan heeft aangekondigd de komende periode het jeugdtheater-gedeelte verder uit te bouwen. Verder is overleg gewenst met de stichting Pardoos en met de Mariënborg die eveneens te kennen heeft gegeven met haar cursussen meer op toneel in te willen spelen.

Tevens dient te worden gezien wat de mogelijkheden zijn op Provinciaal- en Rijksniveau aangezien algemeen wordt onderkend dat de lagere overheden niet in staat zijn Jeugdtheatergroepen in stand te houden. Een 'kunstfabriek' is aantrekkelijk vanwege de spreiding van huisvestingslasten en tevens vanwege de onderlinge inspiratie van gezamenlijk gehuisveste groepen.

- 7] Wat de verdere financiële consequenties van de accommodaties in de muzieksector betreft leggen wij in deze bestuursperiode prioriteit bij het afwerken van de verbouw/ nieuwbouw van de muziekschool. Er zullen vooralsnog alleen die noodzakelijke akoestische aanpassingen kunnen worden gedaan waarvoor gelden zijn gereserveerd of beschikbaar gesteld in het kader van het meerjareninvesteringsplan (1991-1992). ■ 20.000,-
De overige aanpassingen zullen binnen de financiële kaders van de muziekschool dienen te worden opgelost.
- 8] Een beleidsplan muziek. Samenwerking met Nijmegen en de Provincie in het kader van het knooppunt is vereist. Nagegaan dient te worden op welke wijze de eigentijdse muziek meer inhoud en vorm kan krijgen. Zie ook onder 4.3. Samenhang.

4.2. KWALITEIT AANBOD

4.2.2. PODIUMKUNSTEN

1992-1994

NADER VOORSTEL OMTRENT:

- 1] De uitbreiding van de huisvesting van Introdans aan de Utrechtseweg voorzover de bestemming van het pand daar mogelijkheden toe biedt en tegen een redelijk tarief. Graag zouden wij in dit verband in overleg willen treden met Introdans over haar positie ten opzichte van kleinschalige podia en over haar relatie met de 'Danswerkplaats' en 'Profile'.
- 2] Positie van toneel-, dans-, en muziekgezelschappen in het Nieuwe Kunstenplan. Standpunt bepalen als stad Arnhem ten opzichte van het Rijk.
Het mag duidelijk zijn dat de gemeentelijke 'verantwoordelijkheid' ten opzichte van deze grote gezelschappen na de 'herstructureringsoperatie' slechts kan worden ingevuld indien door het Rijk of Provincie extra gelden beschikbaar worden gesteld. Ook dan zal aandacht nodig zijn voor de kleine, bescheiden, vernieuwende initiatieven. Eenzijdige dominantie van professionele instellingen moet worden voorkomen.
- 3] Het onderhoudsbudget van de schouwburg.
De Stadsaccountantsdienst dringt met klem aan op ophoging van het budget. De vrijgekomen middelen voor de dienst zullen voor de sector cultuur niet alleen voor het museum en het onderhoudsbudget van beelden maar ook voor de schouwburg dienen te worden ingezet.
Een fundamentele ophoging stelt de schouwburg in staat door middel van een gefaseerd plan achterstallig onderhoud weg te werken en indien mogelijk noodzakelijke aanpassingen te doen die bij de laatste verbouwing vanwege de bezuinigingen niet konden worden uitgevoerd. In het jaarplan 92 is het budget van de schouwburg verhoogd ten behoeve van dakbedekkingen, lichtinstallatie en presentatiekosten beheerscommissie. 55.000,-
- 4] Relatie grote culturele instellingen ten opzichte van kleine podia met het oog op de bestaande accommodatieproblematiek en de mogelijkheden van inhoudelijke samenwerking. Hierbij denken wij aan een versterking van de bestaande infra-structuur en streven wij niet naar uitbreiding van voorzieningen waarvoor de gemeentelijke middelen ontoereikend zijn. In dit verband zouden wij willen onderzoeken welke mogelijkheden er zijn voor de Danswerkplaats en Profile in relatie tot Independance, Introdans en de Hogeschool voor de Kunsten. Wij willen de samenhang en samenwerking in culturele netwerken bevorderen.
Wij beschouwen het als een verantwoordelijkheid van de Hogeschool een actieve bijdrage te leveren aan het voorzieningenniveau en het kunstklimaat in de stad. Daarbij denken wij ook aan het Studium Generale, de KAAP, die als artistiek- en/of organisatorisch bureau een constante factor vormt in het breed scala aan activiteiten dat Arnhem ontplooit.

4.2. KWALITEIT AANBOD

4.2.3. LETTEREN

1992-1994

BESLOTEN TOT:

84

- 1] Inzet technische mogelijkheden bibliotheek (cd's) voor een verbetering van het aanbod en een groter publieksbereik (zie ook onder 4.3.Samenhang en 4.4.Participatie).
Dankzij de uitleen tegen een uitleenbedrag kan de mediacollectie kostendekkend in stand worden gehouden.

- 2] Ontsluiting wetenschappelijke collectie.
Tegelijk met de bezuinigingen op de wetenschappelijke collectie is besloten tot het meer toegankelijk maken van deze afdeling van de bibliotheek door middel van automatisering. De eerste fase van het automatiseringsproces is inmiddels afgesloten. Voor de aanpak van de tweede fase (1992-1994) hebben wij inmiddels goedkeuring verleend.
De collectie 'Gelriana', nu 'Gelders Documentatiecentrum' genoemd is momenteel moeilijk toegankelijk. Voor de ontsluiting van deze voor een groot publiek interessante verzameling zal een afzonderlijk automatiseringsplan worden ontwikkeld.
Daarnaast zal het Gelders Documentatie Centrum worden geherhuisvest op een meer centrale plaats in de bibliotheek Koningstaat.

- 3] Invulling voorlichtingsfunctie van de voormalige onderwijswinkel 'De Mal' in de bibliotheek in Arnhem-Zuid per 1-1-1990. ◀ 9.000,-
Wij hebben besloten om de voorlichtingsfunctie onderwijs van de voormalige onderwijswinkel 'De Mal' elders onder te brengen.
Deze educatieve taak in het kader van het achterstandsgebiedenbeleid zal de bibliotheek door middel van het verstrekken van algemene informatie en verwijzing in samenwerking met de buurthuizen realiseren.

4.2. KWALITEIT AANBOD

4.2.3. LETTEREN

1992-1994

NADER VOORSTEL OMTRENT:

- 1] Verder onderzoek naar de mogelijkheid om het filiaal Kronenburg (bibliotheek is eigenaar) te verkopen aan de eigenaar van Kronenburg. De dienst Stadsontwikkeling treft voorbereidingen om bestemmingsplan aan te passen.
- 2] Invoer outputbudgettering bibliotheek. Hierbij zal met name aandacht geschonken dienen te worden aan outputtermen die iets zeggen over de aard en de kwaliteit van de activiteiten en niet slechts kwantitatieve gegevens (aantal uitleningen etc.)
- 3] Bevorderen lokale netwerkvorming overeenkomstig opdracht Welzijnswet (zie ook 4.3.Samenhang)
- 4] Realisatie plan tot conservering en restauratie van het kostbare, ten dele uit de Middeleeuwen afkomstige oude bezit (handschriften, incunabelen 16de - 19de eeuw). Onderzoek naar de mogelijkheid tot het verwerven van financiële middelen ter restauratie en conservering van het oude bezit (incunabelen, 16de - 19de eeuws materiaal) o.a. in het kader van het Deltaplan Cultuurbehoud.

85

4.2. KWALITEIT AANBOD
4.2.4. MANIFESTATIES/FESTIVALS

1992-1994

BESLOTEN TOT:

98

- 1] Een verhoging van de stelpost cultuur om tegemoet te komen aan de vele incidentele initiatieven in het culturele veld op het gebied van beeldende kunst, theater, dans, muziek (pop), letteren zowel voor de professionele- als amateuristische kunsten. **45.000,-**

- 2] Een overheveling van de structurele evenementen uit het fonds cultuur naar kunstmanifestaties teneinde slechts incidentele initiatieven te honoreren.
Er zal onderzocht dienen te worden welke manifestaties om inhoudelijke of financiële redenen niet dienen te worden gecontinueerd, welke mogelijkheden er zijn voor versterking van bestaande initiatieven en welke financiële ruimte er is nieuwe ontwikkelingen (literatuurfestival, manifestatie Topconcoursen van de Nederlandse Federatie van Muziekverenigingen, moderne dans en muziek en de Kunstbende) te honoreren.
Er dient nagegaan te worden of een bundeling van de activiteiten van Theatergroep 't Hof, Stichting Ander Publiek (STAP), het Gelders Centrum voor Amateurtoneel (GCA) en het Straattheater tot een tweejaarlijks terugkerend Zomerfestival mogelijk is.
Er dient in dit verband ook aandacht te worden besteed aan de mogelijkheden van Introdans als podium voor nieuwe dansontwikkelingen in relatie tot Independance, Danswerkplaats en Profile.

- 3] Het creëren van een stelpost culturele minderheden. Wij denken hierbij aan individuele of groepsprojecten van professionele aard en kunstmanifestaties. **25.000,-**

- 4] Het op korte termijn organiseren van een nieuwe Sonsbeektentoonstelling. Dit voor Arnhem belangrijke evenement zowel wat landelijke en internationale uitstraling betreft als vanwege de artistieke kwaliteit dient in de toekomst een structureler karakter te krijgen. In 1993 is een nieuwe tentoonstelling gepland.

4.3. SAMENHANG

4.3.1. OVERLEG/COMMENTAAR/MUZIEKBELEID/MARKETING

1992-1994

BESLOTEN TOT:

Het rijk gevarieerde cultuuraanbod vraagt om een versterking van de interne samenhang zowel in het culturele veld, als op bestuurlijk en ambtelijk niveau.

Voor de kwaliteit van het aanbod, de eigen inwoners en voor bezoekers aan de stad, achten wij een aantal activiteiten en maatregelen van belang.

- 1] Start lokale omroep met ingang van 1991.
Door een verhoging van de precariorechten gelden beschikbaar stellen voor de lokale omroep voor de periode 1991-1994.
Een herbezinning taken en bevoegdheden van kabelcommissie is noodzakelijk.
◀ ■ f 700.000,-
- 2] Het onderzoeken van mogelijkheden voor een Uitbureau of cultuurwinkel van waaruit een centrale agenda van alle culturele activiteiten in Arnhem en Nijmegen kan worden gepresenteerd. Bekeken zal moeten worden of financiering in het kader van de realisatie knooppunt Arnhem-Nijmegen mogelijk is.
Eveneens dient de wijze waarop de bibliotheek, de kabelkrant en de Stadsomroep een rol kunnen spelen, nader te worden onderzocht.
- 3] Een beleidsplan muziek. Samenwerking met Nijmegen en de Provincie in het kader van het knooppunt is vereist. Nagegaan dient te worden op welke wijze de eigentijdse muziek meer inhoud en vorm kan krijgen.

NADER VOORSTEL OMTRENT:

- 88
- 1] Herformulering taken en bevoegdheden van de Kabelcommissie.
  - 2] Het ontwikkelen van een p.r.-cultuurplan voor de stad voor de komende vier jaar door de dienst CES in samenwerking met de culturele instellingen en Arnhem Promotion dat als basis moet dienen voor het benaderen van sponsors de komende periode.
Belangrijk is een permanent bureau of secretariaat binnen de aanwezige infra-structuur met het oog op een eerste aanzet tot coördinatie van manifestaties en festivals zodat de zorgvuldig opgebouwde kennis en (sponsor)contacten niet verloren gaan; nagegaan dient te worden welke taken of rollen zijn weggelegd voor de Hogeschool voor de Kunsten, het Bureau Arnhem Promotion en de sector Cultuur.
  - 3] Het afstemmen van collectieprofielen tussen kunstbibliotheken in Arnhem (HKA, Gemeentemuseum, Gemeentearchief, Bibliotheek) in aansluiting op het project dat reeds loopt tussen de bibliotheek Arnhem en bibliotheekvoorzieningen Hoger Onderwijs.
Onderzoek naar technische en financiële mogelijkheden ter bevordering van de lokale netwerkvorming overeenkomstig de opdracht van de Welzijnswet in samenwerking met gemeente en andere van belang zijnde instellingen.
  - 4] Verdere uitbouw van het 'Kunstentrefpunt' en 'Kunstoeverleg'.
Een bijstelling van het concept is gewenst. Bekeken zal moeten worden welke rol het Podium en de Foyer thans vervullen.
  - 5] Vormen van samenwerking met onze collega-stad Nijmegen. Wij zien een aantal concrete mogelijkheden die verdere uitwerking verdienen:
Public Relations
- realiseren van een gezamenlijke Uitkrant gepresenteerd vanuit een gezamenlijk Uitbureau eveneens in overleg met de regio.
Programmering
- het afstemmen van de programmering van culturele instellingen zoals bijvoorbeeld van de beide schouwburgen.
- het ontwikkelen van een gezamenlijk Knooppunt-festival dat als hét festival van het oosten van het land gekenschetst gaat worden
- afstemmen van het muziekbeleid (modern en klassiek o.a. Orgeldagen Rijnstreek)
- het optimaal benutten van de potentie van onze landelijk opererende gezelschappen als Introdans, het Gelders Orkest en Theater van het Oosten
- afstemmen van het aanbod van de kunstzinnige vorming met het regionaal steunpunt Nijmegen met betrekking tot het realiseren van een gezamenlijk aanbod van receptieve en actieve kunstzinnige vorming voor het voortgezet onderwijs in Arnhem en Nijmegen.

4.3. SAMENHANG

4.3.1. OVERLEG/COMMENTAAR/MUZIEKBELEID/MARKETING

1992-1994

NADER VOORSTEL OMTRENT:

- samenwerking tussen historische musea in het Knooppunt (Airborne, Bronbeek, Heilige Landstichting, Afrikamuseum, Openluchtmuseum, de Gemeentearchieven) en de Universiteit van Nijmegen. Gezamenlijke tentoonstellingsprojecten lenen zich bij uitstek voor een wetenschappelijke onderbouwing.

Accommodaties

- afstemmen van het museumbeleid met het oog op de profilering van de musea in het Knooppunt ten aanzien van de moderne beeldende kunst en de archeologie.

- Samenwerking op het gebied van ateliervoorzieningen (SLAK en DAK).

Architectuur

- In overleg met de Provincie werken aan de verdere uitbouw van de Provinciale Pleyroute tussen Arnhem en Nijmegen.

6] Economische betekenis van cultuur.

In het licht van Europa 92, het Duitse achterland en de samenwerking in het Knooppunt zal dit aspect nader in beeld dienen te worden gebracht.

Het economisch onderzoek naar de betekenis van cultuur in Amsterdam in opdracht van de afdeling Economische Zaken en de afdeling Kunstzaken van de gemeente, het Amsterdams Uitbureau en de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Amsterdam heeft uitgewezen dat meer dan anderhalf miljard omgaat in de professionele kunstsector van de stad Amsterdam.

In samenwerking met de afdeling 'Beleid & Onderzoek' van de gemeente en in overleg met de Universiteit van Amsterdam zal onderzocht moeten worden in hoeverre kengetallen die bij dit onderzoek zijn komen vast te staan, gebruikt kunnen worden om de economische betekenis van de kunst voor de stad Arnhem in te schatten.

4.4. PARTICIPATIE

4.4.1. KUNSTZINNIGE VORMING/AMATEURISTISCHE KUNST/ CULTUURSPREIDING/EDUCATIE ALS BELEIDSINSTRUMENT

1992-1994

BESLOTEN TOT:

06

Zoals wij eerder het museum, het gemeentearchief, de schouwburg, Introdans, Theater van het Oosten en het Gelders Orkest hebben genoemd als belangrijke referentiekaders voor beeldende kunst, historie en podiumkunsten, zo zien wij de bibliotheek, de Stichting De Mariënborg en de muziekschool op de eerste plaats als belangrijke referentiekaders voor versterking van de culturele participatie in de stad zowel naar het onderwijs als naar geïnteresseerden in kunst en cultuur.

"Het scheppen van voorwaarden voor een brede deelname aan cultuur" achten wij van groot belang. Daarbij denken wij vooral aan verticale spreiding die een differentiatie van publieksgroepen impliceert:

- 1] De creatie van een stelpost 'culturele minderheden' die wij voor de vergroting van de 'passieve' en 'actieve' participatie willen inzetten (zie onder 4.2.Kwaliteit aanbod).
- 2] Overheveling van de Jacobiberg van de dienst Welzijn en Volksgezondheid naar de sector Cultuur. 30.000,-
Een evaluatie van de besteding van de gelden van het budget amateuristische kunstbeoefening met het oog op het creëren van ruimte voor nieuw beleid waarvan met name ook activiteiten op het gebied van de popmuziek zouden moeten kunnen profiteren.
- 3] Aandacht voor de vergroting van de participatie van jongeren.
Kunstzinnige vorming en amateuristische kunstbeoefening zijn vanwege hun grote bereik een krachtig middel tot stimulering van deelname aan kunst, niet alleen in kwantitatieve, maar juist in kwalitatieve zin.
Wij stellen ons voor in de toekomst via een aantal onderzoeken van de hoofdafdeling 'Beleid & Onderzoek' van de gemeente meer inzicht te krijgen in de deelname van jongeren aan kunsten cultuur in de stad.
Wij zijn de mening toegedaan dat voor de door ons voorgestane vergroting van participatie vooralsnog geen extra gelden dienen te worden ingezet. In volgorde van tijd denken wij aan:
A] het in beeld brengen van de huidige stand van zaken door middel van een inventarisatie en een gericht onderzoek. Daartoe zal ook de capaciteit op het gebied van educatie bij de verschillende instellingen (museum, bibliotheek schouwburg, Introdans, Theater van het Oosten, filmhuis, Mariënborg) dienen te worden betrokken.
B] het aanbrengen van verbeteringen/verschuivingen binnen de huidige infrastructuur. Indien na realisatie van fase A] en B] alsnog een aantal beleidsaanbevelingen worden geformuleerd met financiële consequenties zal nader moeten worden bekeken wat de mogelijkheden/wenselijkheden zijn. Ook zal in overleg moeten worden getreden met de Provincie die bezig is met een onderzoek naar de kwaliteit en de effectiviteit van de steunfunctie kunstzinnige vorming in samenwerking met de Stichting Centrum voor Onderwijsonderzoek van de Universiteit van Amsterdam.

4.4. PARTICIPATIE

4.4.1. KUNSTZINNIGE VORMING/AMATEURISTISCHE KUNST/ CULTUURSPREIDING/EDUCATIE ALS BELEIDSINSTRUMENT

1992-1994

NADER VOORSTEL OMTRENT:

- 1] Verhuur zaal muziekschool als podium voor de stad en met het oog op de benodigde inkomsten.
- 2] Een actiever incasso van les gelden op de muziekschool met het oog op een betere beheersing van de inkomsten.
- 3] Verbreding afdeling lichte muziek van de muziekschool. Het voornemen bestaat om de afdeling op een aantal punten te verbreden (o.a. onderwijs op het gebied van gitaar, trompet en zang). Er zal worden bezien in hoeverre binnen het beschikbare budget verschuivingen mogelijk zijn.
- 4] Vergroting participatie bij culturele instellingen in de stad door nadere toespitsing van doelgroepenbeleid. Hierbinnen past ook aandacht voor niet-Westerse programmeringen. De toenemende sociale en culturele pluriformiteit van de samenleving noodzaakt tot een herbezinning.

91

4.5. OVERLEG MET PROVINCIE EN RIJK

Wij zouden in overleg willen treden met de Provincie in aansluiting op de uitgebrachte beleidsnota 'Compositie, Cultuurbeleid voor de jaren 1991-1995' en die melding maakt van een aantal beleidsvoornemens:

- 1] Het stimuleren van de cultuurparticipatie (kunstzinnige vorming, amateuristische kunstbeoefening, bibliotheekwerk)
Wij denken hierbij concreet aan de steunfunctie kunstzinnige vorming.
- 2] Het ondersteunen en/of initiëren van eenmalige grotere manifestaties en projecten.
Wij denken hierbij concreet aan de organisatie van een nieuwe Sonsbeektentoonstelling.
- 3] Het versterken van de culturele infra-structuur, met name in de drie grote steden, waar het gaat om kapitaalintensieve voorzieningen met een grote culturele betekenis voor Gelderland.
Wij denken hierbij concreet aan de bibliotheek, de uitbreiding van het Gemeentemuseum en de bestemming van de afdeling archeologie, aan de aanpassing van Muis/Sacrum ten behoeve van het Gelders Orkest, aan het Convenant Beeldende Kunst, aan de realisatie van een cultureel Uitbureau Arnhem-Nijmegen, aan versterking van de posities van SLAK, Independance en de CEM studio en aan de realisatie van een kunstencentrum waar kunst van Arnhemse en Gelderse kunstenaars wordt geëxposeerd en verkocht.

Wij zouden in overleg willen treden met het Rijk i.v.m.:

- 1] de in grote aantallen studenten en afgestudeerden van de Hogeschool voor de Kunsten in de stad die leidt tot ruimtelijke en financiële consequenties.
- 2] de ruimtelijke uitbreiding van Muis-Sacrum ten behoeve van het Gelders Orkest.
- 3] de uitbreiding van het Gemeentemuseum Arnhem
- 3] de organisatie van een nieuwe Sonsbeektentoonstelling.
- 4] het belang van de wetenschappelijke steunfunctie van de bibliotheek
- 5] de positie van de Podiumkunsten met ingang van het Nieuwe Kunstenplan in 1993.

Daarnaast zal kritisch en creatief gekeken moeten worden naar het creëren van extra financiële ruimte binnen bestaande begrotingen. Een aantal voorstellen omtrent verschuivingen die budgettair neutraal verlopen zijn in dit hoofdstuk opgenomen. Verder pleiten wij voor een verbetering van de bedrijfsvoering en verhoging van inkomsten mede in het licht van de budgetfinanciering en het ontwikkelen van kengetallen van kunst en cultuur.

De uitgewerkte drie hoofdpunten van beleid; verbetering kwaliteit aanbod, versterking samenhang en vergroting van de participatie zien wij als voorwaarde voor een meer structureel sponsorbeleid in de toekomst.

Een verbetering van de kwaliteit van het produkt, gekoppeld aan een duidelijke profilering en een optimaal bereik zijn aspecten die het bedrijfsleven aanspreken. Op deze manier kan marketing als strategisch wapen voor cultuur worden ingezet.

5

AKTIVITEITENLIJST

JAARPLAN '91-'94

5.1. KWALITEIT AANBOD

5.1.1. BEELDENE KUNST/HISTORIE/ARCHEOLOGIE/
MONUMENTEN/ARCHITECTUUR

1992-1994

BESLOTEN TOT:

94

1]	Nota knelpunten Gemeentemuseum	'91
2]	Nota Arbo museum	'91
3]	Haalbaarheidsonderzoek uitbreiding Gemeentemuseum	
	Fase 1:	
	A] Nota doelstellingen, taken en functies Gemeente museum nu en in toekomst	'91
	B] Formuleren programma van eisen door dienst CES (inclusief bestemming afdeling archeologie in relatie tot nieuw te bouwen museum in Nijmegen) inclusief taken en functies van eventuele stadsarcheoloog	'91-'92
	C] Inventariserend onderzoek naar concrete mogelijkheden aantal lokaties (globale schetsontwerpen)	'92
	D] Globale inschatting totale kosten gespecificeerd per ontwerp en globale inventarisatie van financieringsmogelijkheden	
	Onderzoek naar financiële mogelijkheden gemeente	'92
	Fase 2:	
	A] Uitwerken schetsontwerpen	'92
	B] Opstellen financieel overzicht investeringen en exploitatie	'92
	C] Onderzoek naar externe financieringsmogelijkheden bij Provincie/Rijk/Europese Gemeenschap en bedrijfsleven door gemeente/extern adviesbureau	'92-'93
4]	Versterking infra-structuur ateliervoorzieningen (Zie nota accommodatieproblematiek onder 5.1.2.podiumkunsten, punt 6).	
5]	Notitie vergoedingen leden Commissies van advies (Gemeentemuseum, Commissie Beeldende Vormgeving, schouwburg)	'91
6]	Formuleren meerjarenplan voor kunstopdrachten uit een daarvoor bestemd deel van het Stadsvernieuwingsfonds in overleg met de Commissie Beeldende Vormgeving en de dienst Stadsontwikkeling	'91-'92
7]	Nota achterstallig onderhoud beelden en plan van aanpak in overleg met de Commissie Beeldende Vormgeving	'92
8.	(Verhoging budget Monumentenzorg, Nader voorstel omtrent invulling verantwoordelijkheid dienst Stadsontwikkeling)	

5.1. KWALITEIT AANBOD

5.1.1. BEELDENDE KUNST/HISTORIE/ARCHEOLOGIE/
MONUMENTEN/ARCHITECTUUR

1992-1994

NADER VOORSTEL OMTRENT:

1]	Nota evaluatie BK plan	'91
2]	Nota verordening Commissie Beeldende Vormgeving	'92
3]	Nota beeldenplan op grond van gemaakte inventarisatie en lijst gevoelige gebieden (herinrichtingsplannen) en in kader van 1% regeling in samenwerking met Commissie Beeldende Vormgeving en de dienst Stadsontwikkeling.	'92-'93
	Publikatie beeldenplan en route	'93-'94
4]	Aanpak Trafoproject	
	A) Opdracht schetsontwerpen	'91
	B) Presentatie schetsontwerpen	'91-'92
	C) Onderzoek mogelijkheden realisatie uitvoering meerdere ontwerpen	'91-'92
	D) Publikatie	'91-'92
5]	Evaluatie kunstbeheer	
	A) Plan van aanpak verbetering registratie en administratie door middel van automatisering	'92-'93
	B) Functie en taken toekomst	'92-'93
	C) Aanpak achterstallig onderhoud	'92-'94
	D) Plan uitbreiding collectie	'92
6]	Meerjarenplan besteding literatuurfonds (1992-1996) door Gemeentearchief	'91-'92
7]	Achterstanden inventarisatie archieven.	
	A) Nota met betrekking tot wegwerken achterstand door middel van organisatorische en technische oplossingen.	'91-'92
	B) Wegwerken achterstanden	'92-'95
8]	Nota opdrachtenbeleid	
	A) Voorstel actualiseren stadhuiscollectie.	'92
	Zie nota evaluatie kunstbeheer, punt 5	
	B) Voorstel uitbreiding representatiegeschenken gemeente	'92
	C) Voorstel aanmoedigingsprijs jonge Arnhemse kunstenaar.	'92
	D) Werkwijze in kader van 1 of 1 1/2 % Regeling Gebouwen	'93

5.1. KWALITEIT AANBOD

**5.1.1. BEELDENDE KUNST/HISTORIE/ARCHEOLOGIE/
MONUMENTEN/ARCHITECTUUR**

1992-1994

NADER VOORSTEL OMTRENT:

96	9]	Nota toekomstige taken en bevoegdheden 'Werkgroep Architectuur en Kwaliteit van de Openbare Ruimte' in samenwerking met de diensten Stadsontwikkeling en Milieu en Openbare Werken	'92
	10]	Meerjarenplan SLAK in kader uitvoering buitengemeentelijke taken	'91-'92
	11]	Mogelijkheden Kunstcentrum Gelderse kunstenaars A) Oprichting werkgroep onderzoek kunstcentrum voor Gelderse kunstenaars in overleg met Nijmegen en Provincie B) Indienen subsidieverzoek van Arnhem en Nijmegen bij provincie voor onderzoek exploitatiemogelijkheden C) Streven naar realisatie	'92 '92 '92-'93 '93-'94

5.1. KWALITEIT AANBOD

5.1.2. PODIUMKUNSTEN

1992-1994

BESLOTEN TOT:

1]	Nota plan van aanpak marketingbeleid schouwburg in aansluiting op verhoging speel-budget. Programmering in relatie tot vraag van markt en internationalisering.	'91-'92
2]	Verhoging subsidie Independance (Zie nota verbetering infrastructuur toneel- en dansgezelschappen onder 5.1.1. en 5.1.2.).	
3]	Haalbaarheidsonderzoek uitbreiding Muis Sacrum A) Nota presentatie resultaten haalbaarheidsonderzoek uitbreiding Muis-Sacrum ten behoeve van Gelders orkest B) Onderzoek naar ont koppeling Muis/Sacrum en Rijnhal in relatie tot Akzodrôme	'91 '92-'93
4]	Afronding vernieuwbouw muziekschool A) Formuleren plan van aanpak B) Aanpassingen akoestiek en ventilatie	'91 '91-'92
5]	Nota invulling bezuinigingstaakstelling Muis en terugdringen exploitatietekort	'91
6]	Huisvestingsproblematiek theater/dans/muziekgezelschappen A) Overleg met SLAK over huisvestingsproblematiek Profile en Ereprijs B) Inventarisatie accommodatieproblematiek professionele en amateuristische kunst in samenwerking met de dienst Stadsontwikkeling C) Nota totale ruimte- en faciliteitenbehoefte; Inventarisatie concrete oplossingsmogelijkheden D) Onderzoek naar realisatie kunstfabriek	'91 '92 '92 '92-'93 '93-'94
7]	Muziekbeleid:(zie ook onder samenhang) A) Formeren werkgroep B) Uitwerken mogelijkheden in samenwerking met Nijmegen en de Provincie C) Nota muziekbeleid	'91 '92 '93

5.1. KWALITEIT AANBOD

5.1.2. PODIUMKUNSTEN

1992-1994

NADER VOORSTEL OMTRENT:

86

1]	Huurcontract met Introdans Utrechtsestraat	'91
2]	Aanpak achterstallig onderhoud en aanpassing schouwburg. Nota voor middellange termijn	'92
3]	Verbetering infra-structuur dans- en toneelgezelschappen in het kader van het nieuwe kunstenplan:	'91
	A) Formeren werkgroep	
	B) Inventarisatie dans- en toneelvoorzieningen	
	Relatie grote instellingen en gezelschappen ten opzichte van kleine gezelschappen en podia	'92
	C) Voorstel tot vormen van samenwerking	'92
	D) Nota beleidsplan voor middellange termijn (Zie ook plan muziekbeleid)	'93

5.1. KWALITEIT AANBOD

5.1.3. LETTEREN

1992-1994

BESLOTEN TOT:

1]	Realisatie fonotheek. Plan uitleen cd's ter ondersteuning van omvangrijke collectie bladmuziek (zie ook onder 4.4.Participatie).	'91
2]	Ontsluiting wetenschappelijke collectie:	
	A) Plan van aanpak optimalisering van de ontsluiting	'91
	B) Verhuizing Gelders Documentatiecentrum	'91
	C) Realisatie optimalisering	'92-'94

NADER VOORSTEL OMTRENT:

1]	Nota verkoop filiaal Kronenburg in samenwerking met de dienst Stadsontwikkeling.	'91
2]	Onderzoek mogelijkheden in richting van output-budgettering in samenwerking met de Provincie.	'92
3]	Plan van aanpak afstemmen collectieprofielen kunstbibliotheken in Arnhem (Hogeschool voor de Kunsten, CEM-studio, bibliotheek Gemeentemuseum, Gemeente-archief)	'92-'93
4]	Onderzoek restauratie oud bezit	'92

5.1. KWALITEIT AANBOD

5.1.4. MANIFESTATIES/FESTIVALS

1992-1994

BESLOTEN TOT:

8	1]	Nota opschoning stelpost Fonds Cultuur	'91
	2]	Nota evaluatie kunstmanifestaties en festivals gekoppeld aan plan besteding gelden stelpost Culturele Minderheden per ingang van 1-1-'92	'91
	3]	Invulling stelpost Culturele Minderheden (zie onder 2 nota Evaluatie Kunstmanifestaties)	'91
	4]	Nota voorwaarden Sonsbeek 93	'91
	5]	Evaluatie budget amateuristische kunst:	
		A) Inventarisatie verenigingen	'91
		B) Huidig financieel perspectief	'91
		C) Overheveling incidentele gelden van WVG naar CES voor culturele minderheden in overleg met de dienst Welzijn en Volksgezondheid	'91
		D) Mogelijkheden nieuw beleid (zie ook onder 4.4.1 en 5.3.1 participatie)	'92-'93

5.2. SAMENHANG

5.2.1. OVERLEG/COMMENTAAR/MUZIEKBELEID/MARKETING

1992-1994

BESLOTEN TOT:

1]	Lokale omroep		
	A) Start lokale omroep door creëren mediafonds uit heffingen		
	Notitie mogelijkheden heffingen		'91
2]	Realisatie Uit-bureau:		
	A) Formuleren subsidieverzoek van Arnhem en Nijmegen voor onderzoek naar haalbaarheid gezamenlijk cultureel Uit-bureau		'91
	B) Formeren werkgroep Uit-bureau waarin aantal culturele instellingen zitting hebben en in overleg met vertegenwoordigers van Stadsomroep en Casema en andere deskundigen		'91-'92
	C) Realisatie Uit-krant en Uit-bureau		'93
3]	Beleidsplan muziek:		
	A) Formeren werkgroep		'91-'92
	B) Uitwerken mogelijkheden in samenwerking met Nijmegen en de Provincie		'92
	C) Nota muziekbeleid		'93

101

MEANDERS

5.2. SAMENHANG

5.2.1. OVERLEG/COMMENTAAR/MUZIEKBELEID/MARKETING

1992-1994

NADER VOORSTEL OMTRENT:

8

1]	Nota verordening taken en bevoegdheden kabelcommissie Evaluatie kabelcommissie en aanpassing verordening (inclusief mogelijkheden aansluitingen buiten machtigingsgebied)	'91
2]	Samenstellen van p.r.cultuurplan, waarin opgenomen de coördinatiebureaus van de afzonderlijke manifestaties, op basis van de nota Evaluatie Kunstmanifestaties	'92
3]	Afstemmen collectieprofielen kunstbibliotheken in relatie tot lokale netwerkvorming	'92
4]	Notitie Kunstentrefpunt en Kunstoverleg	'92
5]	Vormen van samenwerking Arnhem-Nijmegen In kader van ambtelijke werkgroep (gemeente Arnhem, gemeente Nijmegen, Provincie) stellen van prioriteiten en uitwerken mogelijkheden	'92-'94
6]	Onderzoek naar economische betekenis van cultuur voor stad Arnhem in samenwerking met de hoofdafdeling Beleid & Onderzoek van de Bestuursdienst	
	A) Verzamelen van relevante kengetallen onderzoek Amsterdam	'91-'92
	B) Vaststellen van artistieke staalkaart Arnhem waar werkgelegenheid, groepen, gezelschappen onderdeel van uitmaken	'92
	C) Vaststellen van inkomsten en bestedingen per deelsector	'92
	D) Inschatten van effect van kunstensector op andere sectoren van de economie en kwantificeren van totale economische betekenis	'93

5.3. PARTICIPATIE

**5.3.1. KUNSTZINNIGE VORMING/AMATEURISTISCHE
KUNSTBEOEFENING/CULTUURSPREIDING/EDUCATIE
ALS BELEIDSINSTRUMENT**

1992-1994

BESLOTEN TOT:

1]	Stelpost Culturele Minderheden (zie onder 5.1.).	'91
2]	Evaluatie budget Amateuristische Kunst.	
	A) Inventarisatie verenigingen	'91
	B) Huidig financieel perspectief	'91
	C) Overheveling incidentele gelden van WVG naar CES voor culturele minderheden in overleg met de dienst Welzijn en Volksgezondheid	'91
	D) Mogelijkheden nieuw beleid	'92-'93
3]	Onderzoek naar participatie van jongeren en cultuur door afdeling 'Beleid & Onderzoek' van de Bestuursdienst in samenwerking met de schouwburg, de Mariënborg en de sectoren Educatie en PDB van de dienst CES en in overleg met de Provincie:	
	A) Gerichte inventarisatie educatieve activiteiten en overleg met grote culturele instellingen in relatie tot plaats en functie Mariënborg en in relatie tot particuliere initiatieven in Arnhem Zuid en Noord (KAVAZ, Terra, Creatieve werkgroep Arnhem (KWA)	'91-'92
	B) Formuleren van doelstellingen en uitgangspunten en samenstellen van vragenlijst onderzoek	'91
	C) Onderzoek en verwerking gegevens	'92
	D) Presentatie nota resultaten onderzoek en voorstel verbetering huidige infrastructuur	'92-'93

103

MEANDERS

5.3. PARTICIPATIE

**5.3.1. KUNSTZINNIGE VORMING/AMATEURISTISCHE
KUNSTBEOEFENING/CULTUURSPREIDING/EDUCATIE
ALS BELEIDSINSTRUMENT**

1992-1994

NADER VOORSTEL OMTRENT:

104

1]	Notitie verhuur zaal muziekschool als podium	'92
2]	Notitie incasso les gelden muziekschool	'92
3]	Notitie uitbreiding afdeling lichte muziek	'92
4]	Doelgroepenbeleid instellingen:	'91-'93
	A) Inventarisatie doelgroepen	'92
	B) Evaluatie CJP activiteiten	'92
	C) Formuleren doelstellingen voor bereik nieuwe groepen (inclusief niet-westerse programmering)	'92
	D) Notitie plan van aanpak inclusief doelgroepen bibliotheek (minderheidsgroeperingen, achterstandswijken en jeugdige lezers)	'93

BIJLAGE 1

GLOBALAAL OVERZICHT VAN UITGAVEN RIJK EN PROVINCIE IN
1990 (IN RELATIE TOT UITGAVEN GEMEENTE ARNHEM
STRUCTUREEL EN INCIDENTEEL)

	Rijk struct.	Rijk incid.	Prov. struct.	Prov. incid.	Gem. struct.	Gem. incid.
BEELDENDE KUNST/HISTORIE	.	.	.	.	.	.
SBK	.	.	202.100	.	.	.
Gemeentemuseum	.	150.000	40.000	.	2.125.000	.
BK plan	.	.	.	1250.000	.	.
Openluchtmuseum	29.100.000	.	.	.	.	.
PODIUMKUNSTEN	.	.	.	.	.	.
HGO	6.300.000	.	378.000	500.000	.	.
Theater vh Oosten	4.200.000	.	.	.	.	.
Introdans	1.500.000	.	585.100	.	46.000	.
Independance	140.000	.	20.000	.	20.000	.
Kleine muziek- en theatergezelschappen	.	.	.	340.300	.	P.M.
Ereprijs	.	P.M.	70.000	14.000	.	P.M.
MONUMENTEN	.	.	.	.	.	.
Restauratie monumenten	250.000	.	.	400.000	.	.
Onderhoud monumenten	.	.	.	31.800	.	.
Kerken	.	.	.	.	.	.
Molenfonds	.	.	.	2.100	.	.
Ornamentregeling	.	.	.	.	75.000	.
Monumentenfond	.	.	.	.	9.600	.
Stadsvernieuwingsfond	.	.	.	.	750.000	.
BROM (onderhoudsregeling Rijk)	.	4.600	.	.	.	.
KUNSTZINNIGE VORMING EN AMATEURKUNST	.	.	.	.	.	.
Steunfunctie KV	.	.	815.700	.	.	.
Mariënborg	.	.	.	.	499.600	4.000
Gelders Centrum Amateurtoneel	.	.	270.500	.	10.500	10.000
BIBLIOTHEEKWERK	.	.	.	.	.	.
Bibliotheek Arnhem	432.000	20.000	1.442.500	309.000	6.995.000	144.600

¹ Kunstenplan 1988-1992

² schatting. Per 1-1-91 struct.subsidie van Rijk van F 5.780.000,-

³ excl.Provincie Overijssel F 92.000,-

⁴ incl.Provinciale toneeladviseurs

BIJLAGE 1 (VERVOLG)

GLBAAL OVERZICHT VAN UITGAVEN RIJK EN PROVINCIE IN 1990

(IN RELATIE TOT UITGAVEN GEMEENTE ARNHEM STRUCTUREEL EN INCIDENTEEL)

106

	Rijk struct.	Rijk incid.	Prov. struct.	Prov. incid.	Gem. struct.	Gem. incid.
MANIFESTATIES	.	.	.	.	.	.
Festival Passage Oost-Europa	.	153.000	.	100.000	.	139.000
AVE festival	.	75.000	.	30.000	.	30.000
MANIFESTATIES '86 - '91	.	.	.	.	.	.
Sonsbeek 86	.	570.000	.	230.000	.	150.000
Literatuurfestival '91	.	.	.	8.000	.	7.000
Koorfestival '91	.	395.000	.	100.000	.	140.000
Kleine muziek en theater- en muziekgezelschappen '91: 't Hof	.	15.000	.	50.000	.	10.000

BIJLAGE 2

FINANCIËEL OVERZICHT BEGROTING 1991 KUNST EN CULTUUR GEMEENTE ARNHEM

Omschrijvingen	lasten	baten	saldo
BEELDENDE KUNST	.	.	.
1. GBK/De Gele Rijder	45.144	15.000	.
2. Prov. Beeldend Kunstbeleid	250.000	250.000	.
3. St. Het Grafisch Centrum	93.899	.	.
4. St. SLAK, ateliervoorzieningen	127.282	.	.
	¹ 20.750	.	.
	² 11.626	P.M.	.
5. Vergoeding leden Commissie			.
Beeldende Vormgeving	11.160	.	.
6. Stelpost Fonds Beeldende Kunst	34.464	.	.
+ onderhoud beelden	9.731	.	.
7. Goederenkunstbeheer	4.950	.	.
8. Personeelskosten kunstbeheer	64.000	.	.
TOTAAL	673.006	265.000	408.006
	¹ Subsidie pand Spijkerstraat 49		
	² Subsidie pand Apeldoornseweg 41		
GEMEENTEMUSEUM	.	.	.
1. Gemeentemuseum	2.306.948	255.211	.
2. Vergoeding leden Adviescie Gemeentemuseum	8.680	.	.
TOTAAL	2.315.628	255.211	2.060.417
GEMEENTEARCHIEF	.	.	.
1. Gemeente Archief ³	1.042.243	61.600	.
TOTAAL	1.042.243	61.600	980.643
	³ incl. personeel en gebouwen		

BIJLAGE 2 (VERVOLG)

FINANCIEEL OVERZICHT BEGROTING 1991

KUNST EN CULTUUR

GEMEENTE ARNHEM

108

Omschrijvingen	lasten	baten	saldo
PODIUMKUNSTEN	.	.	.
1. Schouwburg	4.859.944	1.689.302	.
2. Vergoeding leden	.	.	.
Adviescommissie schouwburg	7.440	.	.
2. St. Dansgroep Oost-Nederland	40.975	.	.
3. InDependance	60.000	.	.
	.	.	.
TOTAAL	4.968.359	1.689.302	3.279.057
	.	.	.
ALGEMENE VOORZIENINGEN	.	.	.
1. St. Musis/Rijnhal	1.370.000	322.000	.
	.	.	.
TOTAAL	1.370.000	322.000	1.048.000
¹ Reserveringen	.	.	.
	.	.	.
FILM EN LITERATUUR	.	.	.
1. St. Filmhuis Arnhem	144.272	.	.
	.	.	.
TOTAAL	144.272	.	144.272
	.	.	.
BIBLIOTHEEK	.	.	.
1. St. Arnh. Openb. en Geld. Wet. Bibl.	7.262.791	.	.
	.	.	.
TOTAAL	7.262.791	.	7.262.791
² Hierin opgenomen :	.	.	.
circa 1,4 milj. tbv. de wetenschappelijke functie	.	.	.
circa 5,7 milj. tbv. de openbare functie	.	.	.
	.	.	.
OVERIGE CULTURELE ACTIVITEITEN	.	.	.
1. Stelpost fonds Cultuur	81.036	.	.
2. Stelpost fonds kunstmanifestaties	114.557	.	.
	.	.	.
TOTAAL	195.593	.	195.593

Omschrijvingen	lasten	baten	saldo
KUNSTZINNIGE VORMING			
1. Muziekschool Personeelskosten	2.144.250	.	.
2. Muziekschool Overige kosten ^{zie 1}	838.067	498.500	.
3. Cultureel Jongeren Paspoort	4.161	.	.
4. St. De Marienburg			
- KV Regio (buitenschools cursorisch werk en impresariaatskosten onderwijs)	498.392	.	.
- St. De Marienburg KV			
Regio Arnhem rente (pand)	14.525	.	.
- St. De Marienburg KV			
Regio Arnhem afschrijvingen (pand)	12.500	.	.
TOTAAL	3.511.895	498.500	3.013.395
AMATEURISTISCHE KUNSTBEOEFENING			
1. Amateuristische Kunstbeoefening	304.170	.	.
2. Arnhemse Fed. v. Muziekgezelschappen	7.174	.	.
TOTAAL	311.344		311.344
OVERIGE ACTIVITEITEN/DIVERSEN			
1. Cultuurwerkplaats Casa de Pauw	9.000	.	.
2. St. Coördinatie Ensemble Muziek	5.040	.	.
3. St. Gelders Kunstkontakt	26.537	.	.
4. St. Viering Nat. Feest- en Gedenkdagen	17.453	.	.
5. Volksfeesten	3.000	.	.
6. Orgel- en carillonbespelingen			
- Beiaardier	18.335	.	.
- Vergoeding Buma-rechten	2.407	.	.
- Salarisbureau	175	.	.
TOTAAL	81.947		81.947
LOKALE OMROEP			
1. St. Lokale Omroep	PM	.	.
2. Vergoeding leden adviescommissie CAI	4.650	.	.
TOTAAL	4.650		4.650
ALGEMEEN BEHEER			
1. Salarissen sector	298.490	22.500	.
2. Doorb. kosten overige sectoren	898.237	113.325	.
TOTAAL	1.196.727	35.825	1.160.902
¹ CJP Opbrengsten personeelskosten CJP ter dekking salarissen cultuur			
GENERAAL TOTAAL	23.078.455	3.127.438	19.951.017

BIJLAGE 3

BUITEN SECTOR CULTUUR, BINNEN CONTEXT NOTITIE

10

BUDGET MONUMENTENZORG VAN DE DIENST STADSONTWIKKELING:

Monumentenzorg algemeen

a. Ornametregeling	75.000	
b. Monumentenfonds	9.600	
	.....	84.600

Stadsvernieuwingsfonds

waarvan netto te besteden:	600.000	
Salariskosten en begrotingshulp	150.000	
	.....	750.000

Algemeen beheer

Salariskosten	.....	120.000
---------------	-------	----------------

Rijksbudget restauratie monumenten	.....	250.000
------------------------------------	-------	----------------

BROM (Besluit Rijkssubsiëring Onderhoud Monumenten):		P.M.
Regeling voor particuliere aanvragen		

NAWOORD

4

WIE ZEKERHEID ZOEKT MOET ZICH NIET TOT DE
KUNST WENDEN.
WIE ZEKERHEDEN WIL PROPAGEREN HOORT DE
KUNST ALS EEN BEROERD MEDIUM TE
BESCHOUWEN. DE KUNST SCHEPT AFSTAND, KENT
BUFFERS, GEEFT LUCHT. KUNST MAG GEEN
PROPAGANDA BRENGEN, OP DE PROPAGANDA VAN
HAAR EIGEN VERANTWOORDELIJKHEID NA. ZE
LEERT ONS HET MEESTE DOOR ONS NIET TE
BELEREN. HAAR VERWARRINGEN EN ONZEKERHEDEN
BIEDEN ONS MEER INZICHT DAN WELK SCHIJNBAAR
MOOI AFGEROND SYSTEEM OOK. HAAR ERNST LAAT
ONS ADEMEN EN IS ALTIJD DE HOOGSTE VORM VAN
HUMOR. WAT IS HIJ DIE ZIJN TROOST BIJ
ZEKERHEDEN ZOEKT EEN SCHAMEL IEMAND! WAT IS
RELIGIE EEN BLEEKZUCHTIG SURROGAAT IN
HANDEN VAN HEN DIE HAAR NIET ALS KUNST
BELEIDEN! HET ZIJN DEERNISWEKKENDE MENSEN
DIE ZICH DOOR VERSTARRING STAANDE HOUDEN.
GIPSEN DWERGEN, POPPEN VAN SCHUIM. 7

111

MEANDERS

COLOFON

Meanders, meer cultuur en anders

Gemeente Arnhem

Dienst CES

Sector Cultuur

augustus 1991 **T.D.C.M. van den Bergh**

Deze beleidsnota is tot stand gekomen met medewerking van:

H. Looijen, R.'t Hoen, B. Spekking

en de culturele instellingen/stichtingen in de stad

Wethouder van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur:

Mevrouw J. van Doorne